

Літаратура Мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 9 (2535)
ПЯТНІЦА
26
лютага 1971 г.

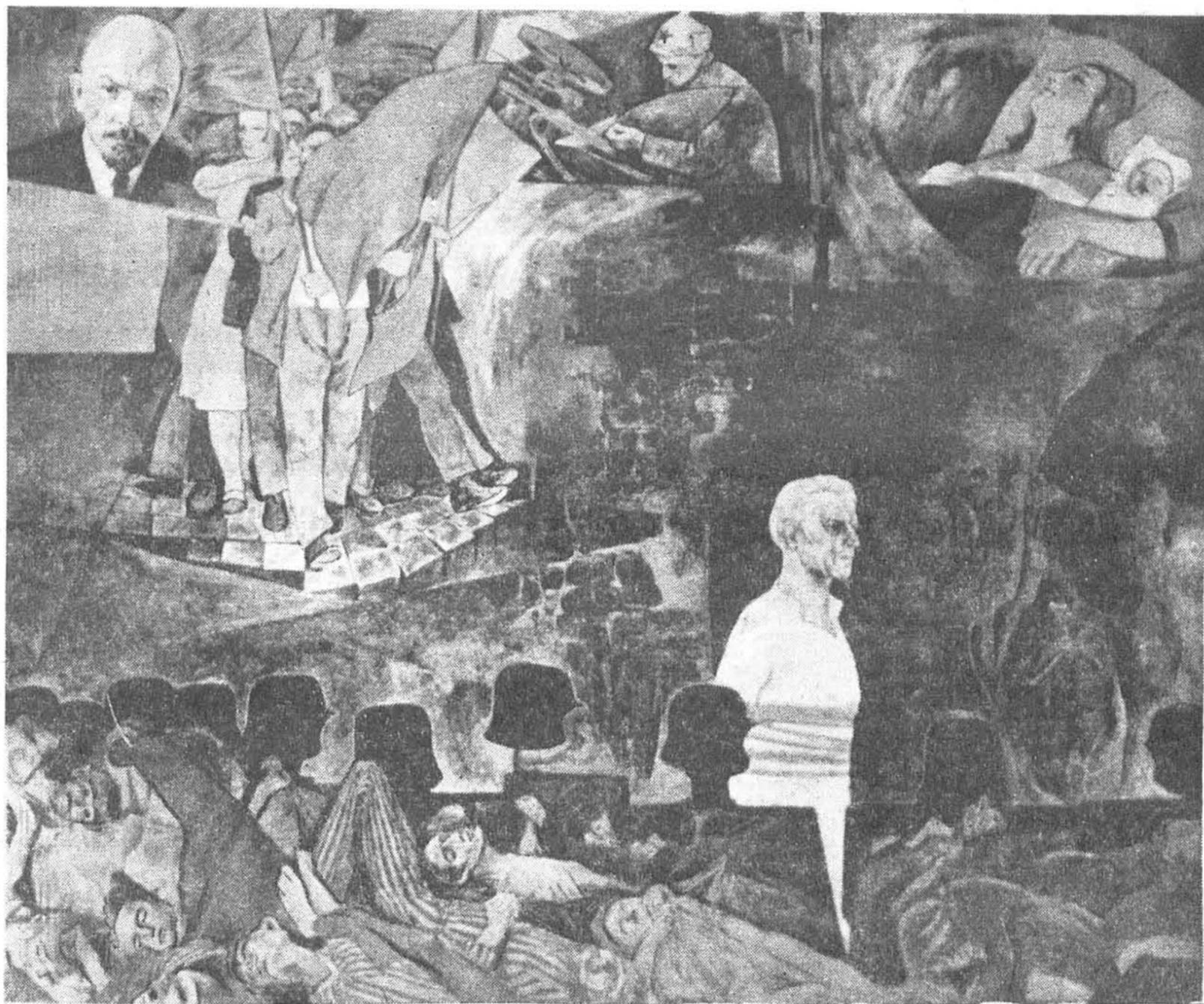
ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

выходзіць раз у тыдзень на шаснаццаці старонках

Цана 8 кап.

Кампартыя Беларусі, працоўныя рэспублікі высока цэняць працу мастацкай інтэлігенцыі і вераць, што пісьменнікі, мастакі, кампазітары, работнікі тэатра і кіно, усе дзеячы культуры будуць і надалей ісці ў першых радах барацьбітоў за камунізм.

(Са справаздачнага даклада ЦК КПБ XXVII з'езду Камуністычнай партыі Беларусі)

«Бальшавікі». Гэтае новае палатно М. Савіцкага — адна з цікавейшых работ на рэспубліканскай мастацкай выстаўцы, якая адкрыта ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

**У НУМАРЫ
ЧЫТАЙЦЕ:**

**НА ФОРУМЕ
КАМУНІСТАЎ
БЕЛАРУСІ**

Стар. 2—3

**ПА ЗАЛАХ РЭСПУБЛІКАНСКОЙ
МАСТАЦКАЙ ВЫСТАЎКІ**

Стар. 4—5

ПЕРАД ПІСЬМЕННІКІМ З'ЕЗДАМ

Артыкулы Ж. ЯНІШЧЫЦІ І М. ТЫ-
ЧЫНЫ

Стар. 6—7

На пазычнай паверцы —
вершы Юрася СВІРКІ

Стар. 6—7

СЯРОД КНІГ

Стар. 8

**БУДНІ РАЁННАГА
ДОМА КУЛЬТУРЫ**

Стар. 9

Неўміручая песня Лесі УКРАЇНКІ

Стар. 10

Навела Барыса СТРАЛЬЦОВА

Стар. 11

**СЁННЯ
НА СЦЭНАХ ТЭАТРАЎ**

Стар. 12—13

**КАРЭЛІЯ,
ШТО ЗАСТАЛАСЯ Ё СЭРЦЫ**

Заканчэнне нарыса Віктара КАРА-
МАЗАВА

Стар. 14—15

ІДУЧЫ НАСУСТРАЧ XXIV З'ЕЗДУ КПСС, КАМУНІСТЫЧ- ВЕРНАСЦЬ ІДЭЯМ МАРКСІЗМА-ЛЕНІНІЗМА І ПРА- І БУДЗЕ БАЯВЫМ АТРАДАМ КПСС, НАДЗЕЙНАЙ

22—24 ЛЮТАГА 1971 ГОДА У МІНСКУ ПРАХОДЗІЎ XXVII З'ЕЗД КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ. З'ЕЗД ЗАСЛУХАЎ І АБМЕРКАВАЎ СПРАВАЗДАЧНЫ ДАКЛАД ЦК КПБ. З ЯКІМ ВЫСТУПІЎ ПЕРШЫ САКРАТАР ЦК КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ П. М. МАШЭРАЎ; СПРАВАЗДАЧНЫ ДАКЛАД РЭВІЗІЙНАЙ КАМІСІІ КП БЕЛАРУСІ — ДАКЛАДЧЫК СТАРШЫНЯ РЭВІЗІЙНАЙ КАМІСІІ КПБ І. С. КАНАНОВІЧ; ДАКЛАД АБ ПРАЕКЦЕ ДЫРЭКТЫЎ XXIV З'ЕЗДА КПСС ПА ПЯЦІГАДОВЫМ ПЛАНЕ РАЗВІЦЦЯ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ СССР НА 1971—1975 ГАДЫ, ЯКІ ЗРАБІЎ СТАРШЫНЯ САВЕТА МІНІСТРАЎ БССР Ц. Я. КІСЯЛЁУ.

УДЗЕЛЬНІКІ З'ЕЗДА — ПАРТЫЙНЫЯ І САВЕЦКІЯ РАБОТНІКІ, РАБО-

ЧЫЯ, СЕЛЬСКІЯ ПРАЦАЎНІКІ, ДЗЕЯЧЫ НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ, ЯКІЯ ПРЫНЯЛІ УДЗЕЛ У СПРЭЧКАХ, ПА-ДЗЕЛАВОМУ АБМЕРКАВАЛІ ПЫТАННІ, ВЫНЕСЕНІЯ НА ПАРАДАК ДНЯ З'ЕЗДА.

З'ЕЗД АДНАДУШНА ПРЫНЯЎ РЭЗАЛЮЦЫЮ ПА СПРАВАЗДАЧНЫМ ДАКЛАДЗЕ ЦК КПБ І ПАСТАНОВУ ПА ДАКЛАДЗЕ Ц. Я. КІСЯЛЁВА.

З'ЕЗД ВЫБРАЎ ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КПБ І РЭВІЗІЙНУЮ КАМІСІЮ КПБ.

ПАД БУРНЫЯ АПЛАДЫСМЕНТЫ ДЭЛЕГАТЫ З'ЕЗДА ПРЫНЯЛІ ПІСЬМО ЦЭНТРАЛЬНАМУ КАМІТЭТУ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА.

ПРЭЗІДЫУМ З'ЕЗДА

П. М. МАШЭРАЎ: «...ДУХОЎНЫ РОСТ ПРАЦОЎНЫХ ЗНАЧНА АПЯРЭДЖВАЕ ДАСЯГНЕННІ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА...»

У камуністычным выхаванні мас віднае месца валежыць літаратуры і мастацтву. Докладваем з'езду, што ЦК Кампартыі Беларусі надаваў вялікае значэнне гэтай участку ідэалагічнай дзейнасці, накіроўваў намаганні ўсіх работнікаў культуры, літаратуры і мастацтва на актыўнае ажыццяўленне ўказанняў партыі ў галіне мастацкай творчасці. Расшырылася сетка і палепшылася работа ўстаноў культуры. Беларускія пісьменнікі, мастакі, кампазітары, работнікі тэатра і кіно стварылі нягале твораў, якія адлюстроўваюць значныя з'явы ў жыцці нашага народа і яго гераічнай гісторыі.

Разам з тым нельга не бачыць, што духоўны рост працоўных значна апярэджвае дасягненні літаратуры і мастацтва, і гэта ставіць пераг новых буйных задач.

Агульнавядомы глыбокі і падзвычай шпакія амены ў сацыяльна-эканамічным абліччы Беларусі. Як здзіўляюча хутка, напрыклад, вырае наш рабочы, з якой яркасцю праявіліся ў ім лепшыя рысы будаўніка камунізма! Рабочая палітычная сталасць і згуртаванасць, класавая гордасць і самаадданасць — вось найбольш выразныя рысы перадавой грамадскай маралі. На жаль, нашы пісьменнікі яшчэ не стварылі буйных ярых твораў, у якіх бы праблемы заводскага калектыву і асобы рабочага атрымалі глыбокае і ўсебаковае адлюстраванне. Творы пра рабочы клас, створаныя беларускімі літаратарамі, мы расцэньваем толькі як подступы да вялікай і невычэрпнай тэмы. Народ чакае новых твораў, якія ўвасобілі б вобраз рабочага ва ўсёй яго велічы.

Такая пастаноўка пытання зусім не азначае, што можна аслабіць увагу да іншых важных праблем. Наадварот, творы літаратуры і мастацтва з той жа мастацкай сілай заклікаю адлюстроўваць глыбокія змены ў жыцці калгаснага сялянства і саветскай інтэлігенцыі. Гутарка ідзе аб праўдзвым, рэалістычным адлюстраванні ў мастацкай творчасці ўсёй разнастайнасці жыцця нашага народа, яго натхнёнай працы, духоўнага высякародства, высокіх ідэалаў і ідэяў.

Правакі і драматургі, мастакі і кінематаграфісты нягале гавораць і пішуць аб тым, якім павінен быць вобраз сучасніка. А побач жывуць людзі гераічнага працоўнага подвігу, рэдкай душэўнай прыгажосці і багацця, на якіх трымае раўненне цяперашняе пакаленне. Здавалася б, ідзі ад жыцця і пішы! Аднак нямногія героі тых мастац-

ніх твораў, у якіх адлюстроўваецца сучасная тэма рабочага класа і калгаснага сялянства, валодаюць духоўным высякародствам, абаяннем і шматграннасцю сваіх рэальных прататыпаў. І мы павінны прама сказаць дзелячу літаратуры і мастацтва, што іх яўна недастатковая ўвага да людзей працы нічым не можа быць апраўдана. У мастацкім увасабленні вобразаў саветскага чалавека і тым больш саветскага рабочага патрэбен новы падыход, які патрабуе ўсебаковага даследавання і аналізу працэсаў, што адбываюцца ў жыцці нашага грамадства.

Ці трэба гаварыць, якое велізарнае выхавачае значэнне маюць творы, прасякнутыя высокім пачуццём саветскага патрыятызму. Ужо сам зварот да тэмы гераізму саветскіх людзей, дакрананне нібы сэрцам да подзвігу, патрабуе ад кожнага літаратара і дзеяча мастацтва вялікай працы і поўнай творчай аддачы.

Прыемна, вядома, што наша літаратура і мастацтва многа зрабілі для таго, каб уславіць вялікі подзвіг народа ў Айчынай вайне. Але па меры таго, як адыходзіць у гісторыю той незабыўны час, усё з большай відавочнасцю становіцца важнае стварэнне новых хваляючых твораў, якія глыбока і маштабна раскрывалі б героіка-патрыятычную тэму. А ці ўсё робіцца ў гэтым напрамку? Далёка не ўсё. У рэпертуары нашых тэатраў, напрыклад, вельмі мала спектакляў падобнага плана. Драматургі, звяртаючыся да героікі мінулага, не ўзімаюцца да вялікіх абавязванняў. Сцэнічнаму ўвасабленню твораў, прысвечаных тэме народнага гераізму, рэдка спадарожнічае стварэнне моцных і яркіх характараў.

Гэта ж можна сказаць і пра студыю «Беларусь-фільм». За апошні час яна выпусціла некалькі карцін аб партызанскай барацьбе, але іх пастаноўнічкі распрацоўвалі далёка не самыя важныя аспекты гэтай тэмы. Параўноўваючы перажытае саветскім народам з тым, што паўляецца на экраны, мы бачым, наколькі яшчэ далёкія нашы кінематаграфісты ад сапраўдных маштабаў падзей і вобразаў герояў таго часу.

Задача творчых саюзаў і іх партыйных арганізацый заключаецца ў тым, каб выхоўваць у мастацкай інтэлігенцыі пачуццё высокай адказнасці за сваю творчасць перад народам, выпрацоўваць цвёрды, бескампрамісна-класавы падыход да ацэнкі ствараемых твораў, які поўнасцю выключаў бы магчымасць пранікнення чужых нам поглядаў у сьведомасць саветскіх людзей. Абкомы, гаркомы, райкомы партыі павінны паклапаціцца аб тым, каб кожны малады творчы работнік прайшоў універсітэты жыцця, пастаянна знаходзіўся ў густыні мас, сярод тых, хто стварае матэрыяльныя каштоўнасці. І менавіта там чэрпаў тэмы і вобразы сваіх твораў.

Партыйным арганізацыям, Міністэрству культуры, Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі, друку, тэлебачанню і радыёвяшчанню трэба больш патрабавальна адпавядаць сваю работу ў галіне ідэйна-эстэтычнага выхавання працоўных, далучэння іх да скарбніц саветскай і сусветнай культуры.

У канцэртнай дзейнасці, у перадачах тэлебачання і радыё нярэдка бывае, калі творы сапраўды высокага мастацтва выцягваюцца рэчамі сумніцельнай каштоўнасці.

З большай зацікаўленасцю мы павінны развіваць і правільна накіроўваць самадзейную творчасць, якая з'яўляецца не толькі разумнай арганізацыяй культурнага адпачынку працоўных, але і жывой крыніцай народных талентаў, што жывіць нашу мастацкую культуру. Адзначаючы рост масавасці, які вызначыўся ў апошнія гады, і павышэнне майстэрства самадзейных калектываў, трэба сказаць і аб тым, што мы павінны больш актыўна накіроўваць яго па шляху далейшага асялення і развіцця багацейшых традыцый народнага мастацтва. Нельга прайсці міма таго, што ў некаторых вунь знікаюць харавыя калектывы. Неабходна больш увагі ўдзяліць харавому мастацтву ў школах. Самадзейная творчасць павінна грунтавацца на лепшых народных традыцыях і высокіх узорах саветскай музычнай культуры, выяўляць сапраўдныя таленты з народа.

Пытанні далейшага развіцця культуры павінны выйсці з ведамасных рамак і па-сапраўднаму шырока, з глыбокай зацікаўленасцю вырашацца ў партыйных і саветскіх арганізацыях побач з важнейшымі праблемамі гаспадарчага будаўніцтва.

Уся дзейнасць Кампартыі Беларусі ў галіне фарміравання ідэйна-мастацкага жыцця базіруецца на марксісцка-ленінскіх палажэннях, якія складаюць аснову нацыянальнай палітыкі Камуністычнай партыі Саветскага Саюза. Росквіт беларускай культуры быў бы немагчымы без працэсу ўзаемапрапінення і ўзаемаўзбагачэння культур браціх саветскіх народаў, які плённа развіваецца. Гэты прагрэсіўны працэс будзе працягвацца, памнажаючы нашы магчымасці ў развіцці беларускай саветскай сацыялістычнай культуры. Ён будзе садзейнічаць раскрыццю тых вялікіх духоўных багаццяў нашага народа, якія ствараюць рэальную аснову для дасягнення новых вышніх мастацкай творчасці.

Кампартыя Беларусі, працоўныя рэспублікі высока цэняць працу мастацкай інтэлігенцыі і вераць, што пісьменнікі, мастакі, кампазітары, работнікі тэатра і кіно, усе дзеячы культуры будуць і надалей ісці ў першых радаў барацьбітоў за камунізм.

Са справаздачнага даклада ЦК КПБ XXVII з'езду Камуністычнай партыі Беларусі.

НАЯ ПАРТЫЯ БЕЛАРУСІ ДЭМАНСТРУЕ НЕПАХІСНУЮ ЛЕТАРСКАГА ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІЗМУ, БЫЛА, ЁСЦЬ АПОРАЙ ЯЕ ЛЕНІНСКАГА ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА

(З п'яста XXVII з'езда Камуністычнай партыі Беларусі Цэнтральнаму Камітэту КПСС)

ЦЭНТРАЛЬНАМУ КАМІТЭТУ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

Мы, дэлегаты XXVII з'езда Камуністычнай партыі Беларусі, ад імя чатырохсоттрыццацітысячнай арміі камуністаў рэспублікі і ўсяго беларускага народа горава вітаем баявы штаб нашай слаўнай ленынскай партыі—Цэнтральнага Камітэту КПСС—і выказваем пацучы бязмежнай адданасці справе партыі, справе вялікага Ленына.

Наш з'езд праходзіць у дні, калі Камуністычная партыя і ўсе савецкія людзі рыхтуюцца да сусветнага сустрэч XXIV з'езд КПСС. Ідучы насустрач гэтай знамянальнай падзеі, мы рады далажыць Цэнтральнаму Камітэту, што, выконваючы Дырэктывы XXIII з'езда партыі і рашэнні Пленума ЦК КПСС, працоўныя рэспублікі пад кіраўніцтвам КП Беларусі дабіліся новых буйных дасягненняў у развіцці эканомікі і культуры.

На працягу восьмай пяцігодкі прамысловасць Беларусі працягвала развівацца высокімі тэмпамі, узведзены ў строй новыя заводы і камбінаты, значная работа праведзена па рэканструкцыі і мадэрнізацыі прадпрыемстваў вядучых галін. У выніку выпуск прамысловай прадукцыі за пяцігоддзе павялічыўся ў 1,8 раза, палепшыліся ўсе гаспадарча-эканамічныя паказчыкі прамысловай вытворчасці.

ТАВАРЫШЫ! XXVII з'езд Кампартыі Беларусі праходзіць у дні велізарнага працоўнага ўздыму, выкліканага падрыхтоўкай да XXIV з'езда КПСС. Аб гэтым гавораць зводкі, тэлеграмы, рапартаў, якія паступаюць з заводаў і фабрык, з калгасаў і новабудоваў і нават з Космасу. Аб гэтым пераканаўча сведчаць і статыстычныя лічбы, якія адлюстроўваюць няспынны рост эканомікі нашай краіны і веліч планаў на будучыню.

Зразумела, што ўсё гэта кожнага з нас і радуе, і натхняе на яшчэ больш слаўны працоўны подзвіг, бо мы знаём, што рост нашай эканомікі, навукі, культуры з'яўляецца велізарнейшым укладам у справу стварэння матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма, у справу ўмацавання еднасці народаў краін сацыялізма і ў справу вызваленчай барацьбы народаў супраць імперыялістаў, барацьбы, якая немінуча закончыцца перамогай сіл міру, справядлівасці і свабоды над сіламі рэакцыі.

Гады, якія мінулі пасля другой сусветнай вайны, прынята лічыць мірнымі, хоць мы не ведаем ніводнага дня, каб у гэтыя так званыя мірныя гады ў розных кутках зямлі не палыхала крывае поле вайны. Асабліва падых гэтых трывожных падзей адчуваецца на фронце ідэалагічным, на якім ніколі не было ні пераможы, ні зацішша. І гэта невыпадкова. Цяпер нават самыя агрэсіўныя імперыялістычныя сілы змушаны ўлічваць тое, што ў адрыўцы канфліцце з магутным лагерам сацыялізма яны не могуць разлічваць на нейкую перамогу. І таму пры дапамозе ідэалагічных дыверсій намагаюцца нейтралізаваць ці абмежаваць уздзеянне на мільёны людзей ва ўсім свеце ўсеперамагаючага вучэння марксізма-ленінізма, нашага рэвалюцыйнага мастацтва і літаратуры.

У канцы студзеня гэтага года мне давялося ў складзе дэлегацыі Саюза пісьменнікаў СССР быць у Англіі, сустракацца са студэнтамі коледжаў, з прадстаўнікамі розных арганізацый, удзельнічаць у літаратурных спрэчках і бачыць, якую агідную прапаганду супраць усяго прагрэсіўнага, а ў першую чаргу супраць нас, вядуць ідэалагічныя збраяносцы і найміты імперыялізму. Дзеля распаўсюджвання сваёй хлусні і дэзінфармацыі, сляпой нянавісці да нас, яны мабілізавалі ўсе свае сродкі прапаганды. Над Лонданам, як вядома, часта бывае туман. Але куды больш небяспечны туман, які распаўсюджаецца сёння Іх тэлебачанне, радыё і друк. Бо ён і днём і ноччу беспрасветна вісць над

На зусім іншы якасны ўзровень выйшла і наша сельская гаспадарка. Перавыканаўшы заданні пяцігодкі па продажы асноўных сельскагаспадарчых прадуктаў, калгасы і саўгасы рэспублікі стварылі неабходныя перадумовы для развіцця больш высокімі тэмпамі гэтай важнейшай галіны народнай гаспадаркі.

На аснове прынятых ЦК КПСС і Савецкім урадам рашэнняў і няспыннага павелічэння нацыянальнага даходу забяспечаны значны рост матэрыяльнага дабрабыту працоўных, усё больш поўна задавальняюцца іх матэрыяльныя і культурныя патрэбнасці.

Сёння ў Беларусі, як і ва ўсёй краіне, ідзе гіганцкае будаўніцтва. Прыгажюць гарады і вёскі, узводзяцца новыя карпусы заводаў, механізаваныя жылвагадоўчыя комплексы, жылыя дамы і школы, палача культуры і бытавыя прадпрыемствы. Беларускі народ глыбока ўсведамляе, што ў яго дасягненнях закладзена велізарная доля працы народаў-братоў, аб'яднаных непарушнымі вузламі дружбы ў вялікай сям'і Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Поўны пацучы ўдзячнасці ён уносіць свой дастойны ўклад у агульную справу барацьбы за камунізм.

Велізарныя поспехі Савецкага Саюза ў будаўніцтва новага жыцця ёсць вынік паслядоўнага ажыццяўлення ўзятых партыяй курсу на ўмацаванне навуковага падыходу да кіраўніцтва народнай гаспадаркай, устанаванне ленынскага стылю ў рабоце партыі, яе клопату аб павышэнні актыўнасці працоўных у кіраванні справамі нашай сацыялістычнай дзяржавы.

Дасягнутыя поспехі выклікаюць у камуністаў і ўсіх працоўных рэспублікі пацучы гордасці за нашу партыю, сацыялістычную Радзіму і натхняюць савецкіх людзей на новыя дасягненні. Разам з тым, як гэтага патрабуе партыя, мы крытычна ацэньваем вынікі сваёй працы, атрымліваем урокі з недахопаў у прак-

тыцы гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, вызначаем шляхі павышэння эфектыўнасці грамадскай вытворчасці, намячам новыя рубяжы.

Усебакова абмеркаваўшы праект Дырэктыў XXIV з'езда КПСС па пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1971—1975 гады, мы аднадушна адабраем велічную праграму партыі па далейшым магутным уздыме эканомікі, павышэнні дабрабыту народа і запэўніваем ЦК КПСС, што камуністы і ўсе працоўныя рэспублікі зробіць усё для таго, каб ажыццявіць планы партыі.

Мы цалкам і поўнасцю падтрымліваем і адабраем знешнюю палітыку Цэнтральнага Камітэту КПСС і Савецкага ўрада, накіраваную на ўтаймаванне міжнароднага імперыялізму, яго падкопу на Блізкім Усходзе, спыненне амерыканскай агрэсіі ў Індакітай, на захаванне міру і бяспекі народаў.

Камуністы, усе працоўныя Беларусі, як і ўвесь савецкі народ, высока цэняць уклад Цэнтральнага Камітэту КПСС ва ўмацаванне адзінства і згуртаванасці сацыялістычнай сдружнасці і ўсяго міжнароднага камуністычнага руху. У гэтым адзінстве яны бачаць залог новых буйных перамог камунізма на фронце барацьбы за рэвалюцыйнае абнаўленне свету.

Ідучы насустрач XXIV з'езду КПСС, Камуністычная партыя Беларусі дэманструе непахісную вернасць ідэям марксізма-ленінізма і пралетарскага інтэрнацыяналізму, была, ёсць і будзе баявым атрадам КПСС, надзейнай апорай яе ленынскага Цэнтральнага Камітэту.

Слава Камуністычнай партыі Савецкага Саюза — натхніцелю і арганізатару ўсіх нашых перамог! Няхай жыве ленынскі Цэнтральны Камітэт КПСС! Няхай жыве непарушнае адзінства партыі і народа! Няхай жыве камунізм!

XXVII З'ЕЗД КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

ПЛЕНУМ ЦК КП БЕЛАРУСІ

24 лютага г. г. адбыўся пленум Цэнтральнага Камітэту Камуністычнай партыі Беларусі, выбранага XXVII з'ездам КПБ.

Пленум выбраў бюро ЦК КП Беларусі ў наступным саставе:

ЧЛЕНЫ БЮРО ЦК КПБ:

Кісялёў Ц. Я., Кляцкоў Л. Г., Кузьмін А. Т., Лабанок У. Е., Машэраў П. М., Міцкевіч У. Ф., Палякоў І. Я., Полазаў М. Н., Прытыцкі С. О., Смірноў А. А., Сурганав Ф. А.

КАНДЫДАТЫ У ЧЛЕНЫ БЮРО ЦК КПБ:

Траццяк І. М., Падрэз У. І.
Пленум выбраў сакратарыят ЦК КПБ. Першым сакратаром ЦК КПБ выбран тав. МАШЭРАЎ П. М., другім сакратаром выбран тав. СУРГАНАЎ Ф. А., сакратарамі ЦК КПБ выбраны тт. КУЗЬМІН А. Т., МІЦКЕВІЧ У. Ф., СМІРНОЎ А. А.

Пленум зацвердзіў загадчыкаў аддзелаў ЦК КПБ: арганізацыйна-партыйнай работы — тав. Кляцкова Л. Г.; прапаганды і агітацыі — тав. Шабашова С. М.; навукі і навучальных устаноў — тав. Караткевіча А. Ц.; культуры — тав. Марцэлева С. В.; адміністрацыйных органаў — тав. Жабіцкага Г. М.; уржэйскай прамысловасці і транспарту — тав. Мінулоўча Я. А.; хімічнай і лёгкай прамысловасці — тав. Нагібовіча Л. Н.; харчовай прамысловасці — тав. Адамовіча П. С.; будаўніцтва і гарадской гаспадаркі — тав. Еўтуха У. Г.; сельскагаспадарчага — тав. Сухій М. А.; гандлю і бытавога абслугоўвання — тав. Сташнікава М. А.; агульнага — тав. Крукава В. Я.; кіраваннем спраў ЦК КПБ — тав. Машкова Г. М.

Старшынёй парткамісіі пры ЦК КПБ зацверджан тав. Каралёў Р. Я.

Пленум зацвердзіў рэдактарамі газет: «Звязда» — тав. Дзяльца М. І.; «Советская Белоруссия» — тав. Зініна А. К.; «Сельская газета» — тав. Мацеева У. В.; часопіса «Коммунист Белоруссии» — тав. Качана Я. І.

У РЭВІЗІЙНАЙ КАМІСІІ КП БЕЛАРУСІ

24 лютага г. г. адбылося пасяджэнне Рэвізійнай камісіі КП Беларусі. Старшынёй Рэвізійнай камісіі выбран тав. Макараў І. М.

ПА ЖЫЦЦЁВЫМ ЛЕНІНСКІМ ШЛЯХУ

Прамова Максіма ТАНКА, першага сакратара Пленума Саюза пісьменнікаў Беларусі

Чым гавораць сёння многія пісьменнікі і культурныя дзеячы на Захадзе, адыгралі незаўздросную ролю ў прысуджэнні яму Нобелеўскай прэміі.

Калісьці ў аднаго старажытнага мудраца спыталі, чаго ён хацеў бы пажадаць сваім ворагам. Ён адказаў: я хацеў бы, каб яны крыху паразумелі. Ці не пара было б крыху паразумнець і членам Нобелеўскага камітэта, які ўжо не раз ускладаў лаўровыя вінкі зусім не на тых галовы, якія заслугоўвалі ўзнагароды.

І ўсё ж, не звяжачы на палітыку антыкамунізма, якую праводзіць гэты адзін з самых рэакцыйных пасляваенных урадаў (таную адцыю прыходзілася чуць ад многіх англічан), у народзе мы ўсюды сустракалі поўнае разуменне і пацучы пачырэй дружбы да Савецкага Саюза. Простыя людзі Англіі ніколі не забудуць, якую ролю адыграла наша краіна ў разгроме фашысцкіх гітлераўскіх полчышч і ў выратаванні Іх жыцця. Мы бачылі, як людзі цягнуцца да праўды. Толькі ў свеце зманалізаваным бізнесам сродкаў інфармацыі, у джунглях рэклямы, сексу, гвалту, нажывы не так лёгка знайсці гэту праўду. Веданне савецкай літаратуры на Захадзе часцей за ўсё абрываецца на дваццатых гадах, а з сучаснай літаратуры, за рэдкім выняткам, чытачоў пераважна знаёмляць з імёнамі тых пісьменнікаў, якія праславілі сябе або ўгоднай ім сваёй творчасцю, або склалі свой подпіс пад нейкім пісьмом, хоць фармальна і адрасаваным нашым інстанцыям, але больш разлічаным на

«Свабодную Еўропу». Ў-бі-сі і «Голас Амерыкі».

Зразумела, што гэта хлусня, якая лёбца з усіх каналаў інфармацыі на Захадзе, мае яшчэ на мэце адцягнуць увагу мільёнаў працоўных і ўсёй грамадскасці ад крызісных з'яў, якія мы наглядзілі ў самой Англіі і, асабліва, ва Уэльсе, дзе ў гэтым буйнейшым еўрапейскім вугальным басейне з 45 шахт сёння працуе толькі 5. Гэта дэзінфармацыя яшчэ мае на мэце заглушыць адгалоскі тых класавых баёў, якія з новай сілай даюць аб сабе знаць у Ірландыі, у забастаўках электрыкаў, паштавікоў, у шматтысячных дэманстрацыях супраць антырабочага

адгалоскі ад трывожных падзей у Індакітай і на Блізкім Усходзе. Усё гэта яшчэ раз напамінае нам аб тым, што мы павінны пільна сачыць за гэтымі і іншымі небяспечнымі варожымі інтрыгамі, па-ленінску быць пільнымі і больш загартоўваць сваю ідэйную зброю, актывізуемы і ўзмацняючы абстаупальную сілу нашай літаратуры.

Беларуская літаратура — адзін з баявых атрадаў нашай шматнацыянальнай савецкай літаратуры. Дзякуючы няспынным клопатам партыі, яна за гады Савецкай улады дасягнула нябачнага росту і росквіту. За апошнія гады значна вырасла колькасць твораў беларускіх пісьменнікаў, перакладзеных на рускую мову, на мовы братніх народаў Савецкага Саюза, а таксама і на замежныя мовы.

Мы ведаем, што ў гэтым заслуга не толькі нашых майстроў слова, а, перш за ўсё, заслуга нашага народа, які, пад кіраўніцтвам партыі, сваім гераізмам у гады Вялікай Айчыннай вайны, сваёй стваральнай працай у мірны час дабіўся велізарнейшых поспехаў ва ўсіх галінах эканомікі і культуры. Зразумела, што і літаратура, якая адлюстроўвае гэты слаўны, пройдзены нашым народам шлях, яго думы і імкненні, заўсёды будзе прыцягваць да сябе ўвагу і любоў шматлікіх чытачоў, як у нас, так і ў зарубежных краінах. Бо вартасць кожнай літаратуры — у праўдзівым, рэалістычным адлюстраванні жыцця народа. Прыкладам гэтага можа служыць

[Заканчэнне на 7-й стар.]

М. ДАНЦЫГ. Рабочы.

ЯК ЧАСТА ў крытычных артыкулах, рэцэнзіях на выстаўкі ўжываем мы словы «ўнутраны свет сучасніка», называем яго «няпростым», «складаным», «багатым», знаходзім яшчэ дзесяткі эпітэтаў, разважаем пра тое, ці здолеў мастак раскрыць яго, данесці да гледача. Мы апэрыруем гэтым словазлучэннем так, быццам яно з'яўляецца апрабраваным і вывераным мастацтвазнаўчым тэрмінам. А між тым, проста названыя, гэтыя словы нічога не тлумачаць, іх іматэрыяльнасць уяўная, бо ўнутраны свет чалавека ў кожным асобным выпадку мае дзесяткі самых нечаканых паваротаў, сотні найтанчэйшых нюансаў і таму ў кожным асобным выпадку заслугоўвае скрупулёзнага даследавання, удумлівага асэнсавання.

Кожны мастак, якую б задачу ён перад сабой ні ставіў, у якім бы «амплуа» ні выступаў, заўсёды ў сваёй творчасці вырашае яшчэ і звышзадачу — уносіць нейкі свой, індывідуальны штрих у той агульны партрэт сучасніка, над стварэннем якога працуе ўсё наша мастацтва, па якім напачаткі будучы меркаваць пра нас і пра наш час. Таму для нашай крытыкі, відаць, больш важна высветліць, якім жа паўстае ва ўяўленні мастака наш сучаснік, якія рысы яго характару лічыць мастак найбольш характэрнымі, вызначальнымі, а не вырашаць уяўна іматэрыяльнае дзілема — здолеў ці не здолеў мастак раскрыць гэты самы «ўнутраны свет», тым больш, што адказ амаль заўсёды будзе вельмі суб'ектыўны і павярхоўны.

Накінем убакі партрэтны жываніс бо, згадзіцеся, разважаць пра ўнутраны свет канкрэтных, жывых людзей — справа не вельмі ўдзячная, ды і не надта тактоўная. Звернем увагу на героя абагульненага, на героя у якім, бы ў фокусе, павінны быць сабраны найбольш характэрныя, найбольш адметныя рысы характару су-

часніка, найбольш вызначальныя бакі яго светапогляду. Возьмем для прыкладу карціну М. Данцыга «Рабочы». Яна прыцягвае ўвагу. Яна не простая. Вырашана згодна з правіламі той стылістыкі, якую намагаў М. Данцыг у сваіх апошніх работах і якую паслядоўна і ўпарта распрацоўвае.

Мова гэтай карціны лаканічная, нават сухаватая, ёсць у ёй нешта ад вытанчана вырашанай трыганаметрычнай задачы — спецыяліст-матэматык з першага погляду адчуе аса-люду ад прыгажосці пабудовы, лагічнасці і паслядоўнасці развіцця аўтар-

Алег БЕЛАВУСАЎ

СУЧАСНІК,

скай думкі. Чалавек жа, не вельмі падрыхтаваны ў матэматыцы, — заблытаецца ў першых радках і, засаромеўшыся, магне рукою на ўсе гэтыя тангенсы і косінусы, маўляў, жыў без гэтага столькі і яшчэ два разы па столькі пракыву...

Зададзеная сухасць, матэматычнасць жыванісу (а я ўпэўнены, што ў гэтым выпадку прырытэт на яго бакі) пацягнулі за сабой сухасць, схематызм, надуманасць у трактоўцы вобраза героя. Паводле М. Данцыга, ён чалавек, які па «ты» з агнём і металам, гаспадар, уладальнік, які не ведае, што такое няўпэўненасць, ваганні. Магутныя мышцы яго быццам спецыяльна створаны для нялёгкай фізічнай працы. Ён дышае на поўныя грудзі толькі тут, у цэху, які з'яўляецца для яго і домам і ўніверсітэтам. Нам цяжка ўявіць гэтага хлопца ў цывільным піжаку і галіштуку, цяжка ўявіць, як ён слухае музыку, вершы.

Недзе яна побач з героем, гэтая істота, якой невядомыя пацупці чалавека з плоці і крыві, яго перажы-

Ю. ЗАЙЦАУ, 3 серыі «Хатынь».

ЗАПАЛА У СЭРЦА

ГРОНКІ РАБІНЫ

Некаторыя праходзяць міма. Але тыя, што спыняюцца, застаюцца ля пейзажаў Канстанціна Касмачова на доўга. Таму што ёсць у іх нейкая прывабная сіла.

Гэта толькі спачатку здаецца, што ўсё ў іх проста. Барвовыя, падобныя на заход сонца, рабіны. Жоўтае, як лімон, лісце. Шэрае неба. Бялюткія, як малако, гарлачыкі.

Спачатку здаецца, што ўсё ў гэтых пейзажах зразумела. Рвуцца ў маркотнае неба бярозы, гуіцца і суп-

раціляюцца ветру стомленыя дрэвы. Кудысьці нясе сваю сінь рака...

Але ўжо праз некалькі мінут замітусіцца перад вачыма, быццам павільчаныя буйным планам, цяжкія раскошныя гронкі рабіны. Яны прышлі сюды, на палотны адзевуль з далёкай краіны дзвінства, дзе было так лёгка, проста і весела. А потым убачыш ствалы — старыя, зморшчаныя, шурпатыя ствалы, якія выношваюць і нараджаюць гэтыя плады. Так і адчуваеш, як

навольна ідуць па іх сокі, а якой цяжкасцю гоніць іх стомленае сэрца старога дрэва. З апошніх сіл, да апошняга дыхання дораць і дораць яны прыгажосць. Так і памруць, стоячы, як салдаты, як людзі.

І раптам думаецца ўжо не пра дрэвы, а пра людзей, якія ўмеюць пчолада, да канца дарыць іным свае думкі, тварэнне рук сваіх і сэрца, без якіх нам сёння ўжо немагчыма. Міжволі ўспамінаеш Міхаіла Святлова, які да апошняга дыхання пісаў вершы. Паміраў, жыў, пісаў. І іншых успамінаеш...

Сумныя і трывожныя, аптымістычныя і светлыя пейзажы Канстанціна Міхаілавіча Касмачова: «Рабіны», «Непагадзь», «Чарот», «Восень», «Верасень», «Пасля дажджу». Яны — аб прыродзе, аб жыцці, якое немагчы-

ма без роздому, без любові, без узрушэнняў. Мастака вабіць восень. Відаць, яго вабіць тая філасофская мудрасць і тая загадканасць, якая тоіцца ў гэтай пары года, у гэтай пары чалавечага існавання.

Мастак піша «Восень» пчоладым пэндзлем. Таму не толькі бачыш зябка ўхутаную ў жоўтае адзенне зямлю, чароды воблакаў, якія пльывуць увышыні, пахмурную рэчку, але і чуеш хруст, свіст, шэпат лісця, якое гоіць вецер, усёй істотай сваёй адчуваеш холад вады і пах насычанага вільгаццю паветра.

Мастак піша «Восень» пчоладым сэрцам, у яго восень не проста завяданне прыроды, але і надзея на будучае, на будучыя вёсны і леты.

Ля пейзажаў Касмачова пракываеш цэлае жыццё.

Гудуць, нібыта пчаліны рой, і напаўняюць галаву ўспаміны. Быццам кінакадры, праходзяць перад вачыма пакултлівыя, параненыя восені вайны, расстралянае важнае жыта і выгарэлае за лета неба, разрэзанае на кавалкі зенітнымі снарадамі і кулі-мётнымі чэргамі.

І пераможныя восені ўспамінаюцца.

І пушкінская болдзінская восень...

Пранізлівым аптымізмам, любоўю да цудоўнага прасякнута палатно «Чарот».

Сваім энергічным пэндзлем мастак імкнецца перадаць жыццё ва ўсёй яго паўнаце. Хоць гаворка ідзе аб пейзажах, на якіх няма ніводнай фігуры чалавека — чалавек усё ж прысутнічае. Прысутнічае як частка прыроды, як яе пясняр...

Ірына ПІСЬМЕННАЯ.

Споўнілася 60 гадоў дырэктару выдавецтва «Беларусь» Захару Пятровічу Матузаву. З гэтай нагоды прайшло не Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбілярну прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Захар Пятровіч! Беларускія пісьменнікі сардэчна вітаюць Вас, свайго даўняга таварыша па літаратурнай справе, з 60-годдзем з дня Вашага нараджэння.

Доўгія гады Вы ўзначальваеце адзін з важных участкаў ідэалагічнага фронту ў рэспубліцы — выдавецтва «Беларусь». Дзейнасць гэтага выдавецтва непарыўна звязана з развіццём беларускай літаратуры. Усе новыя творы беларускіх пісьменнікаў савецкага перыяду выходзілі і выходзяць у свет менавіта ў гэтым выдавецтве.

Вы шмат рабілі і робіце для таго, каб кожны прыняты да друку рукапіс стаў кнігай, здатым шырокіх колаў чытачоў, нёс у масы святло нашых вялікіх ідэй, праўду нашага жыцця. З году ў год паліпшаеца паліграфічная якасць выданняў кніг — і ў гэтым ёсць Ваша значная заслуга.

Мы ведаем Вас як прынцыповага і ў той жа час чулага чалавека, выдатнага таварыша, добрага друга роднай літаратуры.

Жадаем Вам, дарагі Захар Пятровіч, здароўя, доўгіх год жыцця, новых поспехаў у Вашай працы, шмат радасці».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага цэлага вішавання.

АБМЕРКАВАННЕ П'ЕСЫ
УЛ. КАРАТКЕВІЧА

З пасяджэння секцыі драматургіі ЦП БССР

17 лютага ў клубе Саюза пісьменнікаў Беларусі адбылося пасяджэнне секцыі драматургіі, на якой абмяркоўвалася п'еса Уладзіміра Караткевіча «Смерць і няміручасць Настусі Каліноўскага». У гаворцы, у якой прымалі ўдзел Максім Танк, Іван Шамякін, Андрэй Макаёнак, Аляксей Кулакоўскі, Аляксей Кучар, Язэп Семянон, Віктар Каваленка, Валяцін Зуб, Аляксей Ставер, Мікола Гамолка, доктар філалагічных навук Юльян Пшыркоў, супрацоўнікі АН БССР кандыдат гістарычных навук Міхаіл Біч, кандыдат філалагічных навук Арсен Ліс, кандыдаты мастацтвазнаўчых навук Анатоль Сабалеўскі і Сцяпан Міско, адзначалася, што зварот Ул. Караткевіча да гістарычнай тэмы ў заслугу вае ўсялякай ўхвалы і асабліва да такіх падзей, як паўстанне 1863 года на тэрыторыі Беларусі, Літвы і Польшчы, дзе скрыжаваліся лёсы трох братніх народаў, сумеснае змаганне за лепшую долю і роўнасць. Многія з выступваючых падкрэслівалі, што Ул. Караткевіч у сваім новым творы наблізіў да жыццёвай праўды, дастаткова перананальна перадаў рэвалюцыйны дух працоўнага народа, настрой паўстанцаў, стварыў каларытны і выразны вобраз кіраўніка паўстання — Настусі Каліноўскага.

Разам з тым былі адзначаны і недахопы. Выклікала пярэчанне некаторая зжуканасць аўтарам гістарычных рамак, бытавая зніжанасць твора, недакладнасць дэялога. Сказаўшы пра важнасць і змястоўнасць абмеркавання, вострую зацікаўленасць усіх яе ўдзельнікаў у тым, каб твор убачыў сцэну, Уладзімір Караткевіч падзякаваў усім за дэбратыўныя крытычныя заувагі, сказаўшы, што ён будзе кіравацца імі пры дапрацоўцы п'есы.

СУСТРЭЧА Ў МАЛАДЗЕЧНА

19 лютага ў Маладзечна ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы адбылася сустрэча супрацоўнікаў рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» з аўтарскім актывам і чытачамі, прысвечаная XXIV з'езду КПСС.

Галоўны рэдактар штотыднёвіка Л. Прокша, намеснік галоўнага рэдактара А. Ваўко, загадчыкі аддзелаў Ул. Война і А. Грачанікаў расказалі пра планы работы рэдакцыі, адказалі на пытанні прысутных. Паэтэсы Е. Лось і Я. Янішчыц прачыталі свае вершы.

У сустрэчы прынялі ўдзел сакратары Маладзечанскага гаркома і райкома партыі Л. Лыкава і І. В. Ляшкевіч.

ванні, слабасці, пакуты, у паўсядзёнай барацьбе з якімі і гартуецца тое, што мы называем чалавечым характарам, у якім ёсць месца і для высокага гераізму і для дробязнага сабелюбства, для высякароднасці і подласці, для самаадданасці і эгаізму, бо чалавек увесь сатканы з супрацьпастаўленняў і жыццё яго — паўсядзённая барацьба з самім сабой, у якой кожны намагаецца дасягнуць ідэалу і кожны пераконваецца ў яго недасягальнасці.

Недзе ў гэтым жа рэчышчы ўяўнай шматзначнасці, механічнай спро-

добра зробленага эцюда, якраз таму, што ў іх трактоўцы няма аўтарскага роздму аб жыцці, свегапоглядзе маладога чалавека пачатку сямідзесятых. Яны такія, як ёсць, і прымаць іх трэба такімі, якія яны ёсць, — ні больш, ні менш. А. Гугель быццам наўмысна называе нам толькі сам факт і не хоча дзяліцца з намі сваімі думкамі.

Дык дзе ж ісціна? Можна было б сказаць, што яна не дзе пасярадзе. Але гэта было б недакладна, бо законы мастацтва не адпавядаюць законам геаметрыі.

Ісціна ў сінтэзе гэтых двух пачаткаў — матэматычна бездакорнага даследавання псіхалогіі чалавека, пільнасці назіранняў, цеснай сувязі іх з жыццём плюс умёнае заўважыць і занатаваць сродкамі жывапісу неадназначнасць, шматпланавасць, супярэчлівасць душэўных парыванняў чалавека. У якой жа рабоце гэты сінтэз найбольш блізка да антымальнага?

Відаць, не памылюся, калі скажу, што найбольш цікавым, найбольш складаным і значным выглядае вобраз сучасніка ў карціне М. Савіцкага «Бальшавік». Карціна ўвогуле не бездакорная. Ёсць у ёй слабыя месцы, яе можна папракнуць за фрагментарнасць расказу, неарыгінальнасць сюжэта, празмерную публіцыстычнасць, нават плакатнасць. Але нягледзячы на ўсе гэтыя папрокі яна ўзнімаецца да вышніх сапраўднага мастацтва якраз дзякуючы выдатна знойдзеным характарыстыкам вобраза, яе галоўнага персанажа — бальшавіка, якога аўтар паказвае нам у апошнія хвіліны жыцця. Можна ў думках прыкрыць усю плошчы палатны, пакінуўшы толькі маленькі кавалак яго, трыццаць на трыццаць сантыметраў, на якім напісаны партрэт галоўнага героя. І ўсё ж такі нават з гэтага фрагмента даведаемся і аб сюжэце карціны і аб падзеях, пра якія расказвае нам мастак.

М. Савіцкі лобіць ставіць сваіх герояў у звышнатуральныя па напружанні сітуацыі. Зразумела, гэта паграбуе ад яго бездакорнай дакладнасці характарыстык, выверанасці аналізу, умёна перадаць усю палітру пацуючых чалавека, які стаіць на мяжы паміж жыццём і смерцю. У пярадных работах гэта не заўсёды ўдавалася мастаку. Здаралася, ён ішоў па шляху спрашчэння ўнутранага свету сваіх герояў, ледзь не іканіфікаваў іх. Тым больш прыемна, што ў гэтай карціне мастак уздыхнуў на поўныя грудзі, быццам выказаўся ўрэчце да канца, не пакінуўшы «пра запас» шіводнага важнага, важнага слова.

Які ж ён, гэты чалавек, камуніст, які ў апошнія схватцы сам-насам сы-

шоўся з цёмнай, пачварнай сілай фанізму і перамог яе, стаў суддзёй сваіх катаў, вынес прыговор іх вар'яцкай філасофіі. Што дало яму сілы выстаць у гэтай схватцы, выстаць і перамагчы? Хто ён? Які жыццёвы шлях у яго за плячыма? За якія ідэалы ідзе ён на смерць з такой спакойнай упэўненасцю ў перамозе сваёй справы?

Яго жыццё запісана ў барознах яго маршчы, у пасівелых заўчасна валасах, у цвёрдасці скулаў, яснасці позірку. Ён — плоць ад плочі нашага народа, ён — нязломны дух яго. Ніколі ў жыцці ён ні на драбніцу не паступіўся сваімі ідэаламі дзеля асабістай выгоды, не наступіўца імі і зараз, калі на вагі кінута яго жыццё. Углядаючыся ў яго твар, мы разумеем: гэта чалавек-крэмень, загартаваны ў агні пакут. І ў той жа час мы да болю ясна ўяўляем сабе яго дабрату, чалавечнасць, пяшчоту. Ён не звышчалавек, ён такі ж, як і мы, з тых жа мускулаў, крыві, нерваў. Яму таксама страшна і балюча, але ён можа пераадолець сябе, сабрацца ў сваю апошнюю хвіліну, каб не паказаць слабасці ворагам, бо ў яго за плячыма — мільёны аднадумцаў, мільёны таварышаў, вера ў якіх дапамагае яму так проста і ясна, з такім пацуючым асабістай годнасці глядзець у твар смерці.

Нае надкупае ў гэтым вобразе і тое, што галоўны персанаж карціны — не казачны асілак, з якім мы міжволі звязваем свае ўяўленні — аб героі, а проста, хударлявы, стомлены чалавек, які шмат працаваў, які не шкадаваў сябе, калі трэба было будаваць, вучыцца. Ён блізка нам. У яго твары мы бачым сляды тых думак, якія хвалілі і нас, тых пацуючых, якія зведалі і мы.

Здавалася б, не такі ўжо багаты арсенал мастака: палатно, вугаль і фарбы. Але які многа можа сказаць майстар, калі не застаецца халодным да лёсу свайго героя, калі суперажывае з ім, калі ведае глыбіні яго душы і сумлення, без усялякіх сцідак, расказвае нам пра тое, што ведае сам, пра тое, што вылакутаваў ля чыстага палатна, перад тым, як правесці на ім першую лінію, зрабіць першы ўдар пэндзлем.

Н. ВОРАНАУ. Андэзла.

ЯКІ ТЫ?

пчанасці характарыстык вырананы і героі карцін А. Шаўчэнікі («Партрэт студэнта»), А. Малішэўскага («Медсёстры»), А. Сямілегава («Камсамольцы дваццятых») і «Камсамольцы сямідзесятых», графічныя лісты Л. Асецкага з серыі «Будні Ваенна-Марскога Флоту». У гэтых работах мастакі, расказваючы пра сучасніка, вызначаюць нейкую адну, на іх думку, галоўную рысу характару героя, узбуіняюць яе, намагаючыся дасягнуць манументальнасці, але, спрашчаючы вобраз свайго героя, скопваюцца да адназначнасці, штучнага збыднення яго ўнутранага свету.

Не заўсёды трапляюць у «яблычка» і тыя мастакі, якія стараюцца не адыходзіць ад натуры, стараюцца не прыдумляць свайго героя, а дакладна, нічога не змяняючы і не абагульняючы, занатаваць на палатне яго стан, яго перажыванні ў пэўную мінуту. У такіх работах можна сустрэць шмат цікавых знаходак, назіранняў, лны прыцягваюць сваёй цэльнасцю, інтымнасцю, праўдападобнасцю. Але і яны, як правіла, не ўздымаюцца вышэй таго, што на мове юрыстаў завецца «асобным выпадкам». Яны грашаць той жа адназначнасцю характарыстыкі сучасніка, што і названыя вышэй, толькі з іншым знакам.

Найбольш паказальныя ў гэтым сэнсе даве невядлікія карціны А. Гугеля «Даярка» і «Хлеб». На абедзвюх — маладыя дзяўчаты не вельмі прыгожыя, не вельмі інтэлігентныя, звычайныя дзяўчаты, шчаслівыя ад таго, што яны маладыя, што сіл у іх цераз край, што наперадзе ўсё жыццё, у якім павінна быць усё толькі добрае. Яны выклікаюць у нас сімпатыю сваёй жыццяроднасцю, сваім інтымлізмам, мы любімся імі, і ў той жа час вымушаны прызнацца, што гэтыя работы не ўзнімаюцца вышэй

ДРОБЯЗІ?
І ЎСЁ-ТАКІ...

Што азначае па-беларуску слова «бабачка»? Як зразумець выраз «першы хлопец на дзярэўні!» Што такое «пладароддзе!» З якога часу Брэсцкая крэпасць стала «Брэстскай»? Як перакласці на нашу мову назву вядомага апавядання Ф. Дастаеўскага «Кроткая»? Што гэта за кветкі «Белыя ліліі!» Гэтыя і падобныя пытанні ўзнікаюць у наведвальнікаў рэспубліканскай мастацкай выстаўкі, разгорнутай у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, калі яны чытаюць этыкеткі на творах мастакоў.

Такая выстаўка — вялікая падзея ў культурным жыцці рэспублікі, і мастацтвазнаўцы аддадуць належнае яе вартасцям і недахопам, мастакоўскім поспехам і пралікам. Мне ж хочацца зрабіць заувагі аб нядбайнасці этыкетажу.

Сустрэкаюцца памылкі ў прозвішчах. Гэта проста нетактоўна. У этыкетцы да карціны Н. Воранава «Беларусь — мая песня» напісана «Заслужаны артыст БССР В. А. Буркевіч», хоць такога цымбаліста ў рэспубліцы

цэнтральная частка трыпціха «На варце міру». Тады было б ясна, што левая і правая часткі, якія прысвечаны арміі і на выстаўцы адсутнічаюць, далі падставу для назвы.

Няўвага да этыкетажу прыкметна і ў штучных назвах некаторых твораў. Мастака назва карціны клопаціць мала. Нельга без яе? Калі ласка. І з'яўляецца, напрыклад, на прыгожай акварэлі Л. Лейтмана няўдалае стылістычнае спалучэнне: «Зімовыя прасторы Ленінскага раёна».

Няма выверанасці і ў афармленні этыкетак. У палавіны мастакоў абвешчаны імя і імя па бацьку, у астатніх названы толькі ініцыялы. Чаму?

Нелагічна, што не маюць назвы вырабы са шкла.

Могуць запярэчыць, што ўсе гэтыя пралікі — дробязныя і не варта размовы справа, выпадковасць. Не зусім так. Бо выпадкі блытаніны і ўжывання жаргону ў этыкетках у нас сталі амаль традыцыйнымі. Яны ўплываюць на ўражанні ад выстаўкі нахшталь той самай лыжкі дзёгцю, што псуе бочку мёду. Не трэба даказваць відавочную ісціну — кожная выстаўка павінна быць культурнай па ўсіх элементах афармлення.

К. ТАРАСАУ.

«НЕ ПАДГАНЯЙ час, інакш ён перастане цябе слухаць, як дрэннага настаўніка». — гаворыць народная прымаўка. Можна гэта гучыць сёння крыху і паўна, але ёсць тут ітэсці такое, да чаго варта прыслухацца.

Гэтыя словы ўспомніліся невыпадкова: хочацца выказацца пра некаторыя сённяшнія турботы самых маладых літаратараў, пра тое, як адбіваецца ў іх творчасці час.

Гавораць, напрыклад, пра цэлыя вырат рыфмаваных радкоў, пра своеасаблівы крызіс маладой паэзіі.

Тут трэба памеркаваць, пастарацца аб'ектыўна і ўважліва прааналізаваць прычыны адкрыццяў, калі яны ёсць, і не дахопаць у творчасці маладых.

Шасцідзiesiąтыя гады вызначаліся вялікім прытокам у літаратуру новых іменаў, задзірыстай рэакцыяй маладых на праблемы сучаснасці, нечаканым фармальным майстэрствам пачаткоўцаў.

І вось — гэты «крызіс», «застой».

Высокая культура паэтычнага радка, сучаснасць тэматыкі і — аднастайнасць. Паэты як бы стаміліся і пачалі паўтарацца. І стала зразумела: сёння нікога не здзівіць мадэрнай рыфмай, знешне ідкім вырашэннем тэмы.

Заўважаем: паэты бяцца звычайнай сюжэтнасці. Маўляў, у ёй тоіцца апісальнасць. Але цікава спытаць, якой апісальнасці мы баімся? А можа мы проста баімся эпічнасці? Можа мы неадацэньюем традыцыі Пушкіна і Коласа?

Адмаўляючы сюжэт, мы тым самым мікволі пачынаем ісці ў творчасці ад абстрактнага, а не канкрэтнага. Гэта не заўсёды страшна, але і не заўважаць небяспекі пельга, бо робуць будучы рэбусамі, а паэзія — паэзіяй.

Вельмі часта адмаўляюць апісанне як «голую эмоцыю». І выступаюць на першы план паэзію думкі. Так,

Жэня ЯНІШЧЫЦ

ПРА ЧАС І ПРА НАС

А. Вярцінскага і П. Макаля адносяць да «рацыянальных», а Р. Бардуліна і В. Вярбу да «эмацыянальных» паэтаў.

Але, прашу даравання, усе гэтыя тэрміны дастаткова ўмоўныя. Час бярэ сваё, і пельга ўжо цяпер забываецца нам пра самае галоўнае — пра сінтэтычнасць мастацтва. Бо пачуцці або думка пасобку ніколі не змогуць даць нам цэласнага ўражання.

Несузіменна і тое, што развіццё паэзіі цесна звязана з ростам асобы з яе духоўна-асабістым пачаткам. І паэзія нараджаецца тады, калі ў душы самога творцы адбываецца значны духоўны пераворот, калі паэт актыўна засвойвае лепшыя здабыткі сучаснай паэзіі.

Нашы маладыя добра цяпер ведаюць паэзію Гарсія Лоркі, Жана Прэвэра, Антонія Мачада. Многія ў захваленні ад паэзіі Еўтушэвіч. Вазня-

сенскага, Ахматулінай, Вярцінскага. Дрэнна толькі тое, што некаторыя з маладых пад уплывам іх пачынаюць ствараць падобнае, а гэта сурочывае творчую асобу, назбаўляе яе індывідуальнасці.

Цэлымі каскамі праплываюць новыя іменны, а на працягу доўгага часу ў памяці застаюцца адны і тыя ж — Генадзь Бураўнін, Анатоль Вярцін-

тэрства да дарэмных намаганняў «сб'яць неаб'ятое». Калі ёсць сапраўдны талент, калі ёсць гарэня да працы, то майстэрства абавязкова павінна прыйсці. Наглядзімо, напрыклад, да чаго прывёў зацікаўлены «абгон» і «мадэрнізацыя» маладую польскую паэзію, пра крызіс якой у апошні час пішуць нават самыя яе творцы. Крызіс заўсёды прыходзіць пасля перавыт-

скі, Рыгор Бардулін, Вера Вярба. Яны і дагэтуль, на дзіва, лічацца яшчэ ў нас маладымі, хоць аб сваім пошурку заявілі даўно. На якім жа сурываванні тады застаюцца іншыя паэты? Марудна шукаюць сябе? Згодзімся, што так. Добра, калі гэта нястомны пошук, пошук штодзённы і неспакойны. Ён тады даець плён.

І ўсё ж сапраўднай радасцю для нас былі першыя паэтычныя кніжкі Р. Семашкевіча, Ю. Голуба, А. Рэзанава і Н. Маціш.

Мы павінны абганяць час. Але ў якім плане? Напэўна, у плане эмацыянальна-філасофскай пісьменнасці, у плане вышэйшага паэтычнага узроўню, у плане больш поўнага і ўмелага выкарыстання народных скарбаў, як гэта рабілі і робяць паэты старэйшага пакалення. Мы не павінны прысвоіць час нейкімі філасофскімі выдуманямі, зводзіць паэтычнае май-

стэрства да дарэмных намаганняў «сб'яць неаб'ятое». Калі ёсць сапраўдны талент, калі ёсць гарэня да працы, то майстэрства абавязкова павінна прыйсці. Наглядзімо, напрыклад, да чаго прывёў зацікаўлены «абгон» і «мадэрнізацыя» маладую польскую паэзію, пра крызіс якой у апошні час пішуць нават самыя яе творцы. Крызіс заўсёды прыходзіць пасля перавыт-

тэрства да дарэмных намаганняў «сб'яць неаб'ятое». Калі ёсць сапраўдны талент, калі ёсць гарэня да працы, то майстэрства абавязкова павінна прыйсці. Наглядзімо, напрыклад, да чаго прывёў зацікаўлены «абгон» і «мадэрнізацыя» маладую польскую паэзію, пра крызіс якой у апошні час пішуць нават самыя яе творцы. Крызіс заўсёды прыходзіць пасля перавыт-

МАБЫЦЬ, трэба прызнаць справядлівым крытычны заклік у бок беларускіх літаратуразнаўцаў, зроблены В. Рабковым у артыкуле «Хто ты, творца?», надрукаваным не так даўно на старонках газеты «Літаратура і мастацтва». Сапраўды, у нашай рэспубліцы пакуль што мала робіцца ў справе даследавання праблем тэорыі і псіхалогіі літаратурнай творчасці. Гэта тым больш крыўдна, калі прыгадаць, што іменна ў Мінску ў 1923 г. упершыню ў нашай краіне была выдадзена кніга пад назвай «Псіхалогія творчасці» (яе аўтар — прафесар С. О. Грузенберг).

Сам факт выступлення В. Рабкова, так сказаць, радавога чытача, знамя-

вага аналізу творчага вопыту беларускіх пісьменнікаў, да глыбокага разумення сутнасці мастацкай творчасці, да раскрыцця прыроды пісьменніцкага таленту. Выразна заўважаецца імяненне крытыкаў зразумець індывідуальныя асаблівасці таленту розных пісьменнікаў, «прагназіраваць» напрамак іх творчага росту, вызначаць перспектывы развіцця літаратуры. Чым, напрыклад, захапляе чытача артыкул В. Бечыка «На паўмільярдыным кіламетры», надрукаваны сёлета ў газеце «Літаратура і мастацтва»? Менавіта імяненнем крытыка ісці ад творчай індывідуальнасці паэта Аркадзя Куляшова, зразумець сэнс яго творчых пошукаў, разабрацца ў іх складанасці і непрамаўнасці, ула-

самабытнае творчае аблічча мастака. Але сувязь слова і вобраза дыялектычная. Праца над словам — не самамэта, а прага найбольш поўна і глыбока адлюстраваць жыццё. Пошукі слова — гэта пошукі вобраза, а пошукі вобраза — гэта пошукі патрэбнага слова. Аналіз мовы Януба Коласа, Кузьмы Чорнага, Васіля Быкава дазволіў Ул. Юрэвічу глыбей зразумець мастацкія вобразы, створаныя гэтымі пісьменнікамі, правільна вызначыць асноўныя асаблівасці іх творчай індывідуальнасці.

Зборнік літаратурна-крытычных артыкулаў В. Каваленці «Давер», прысвечаны, як гаворыцца ў анатацыі, праблемам сучаснай беларускай прозы. Але аўтар, вывучаючы найбольш важныя тэндэнцыі сучаснай беларускай літаратуры, добра адчувае настойлівую неабходнасць больш шырокага і глыбокага разумення мастацкай творчасці і ўвесь час звяртаецца да псіхалогіі творчасці, спасылкаецца на яе патрабаванні. Пафас кнігі ў сцвярдзэнні думкі: сапраўдны мастакі твор — даследаванне жыцця, сапраўдны пісьменнік — мысліцель, першаадкрывальнік. Іменна ў ходзе даследавання рэчаіснасці паўляецца ў творчай свядомасці пісьменніка агульная задума новага твора, у адпаведнасці з якой выбіраюцца героі, жанр, жыццёвы матэрыял. Ужо ў тым, што прыцягвае ўвагу пісьменніка ў жыцці, выяўляецца яго творчае аблічча, эмацыянальны, маральны і творчы вопыт, характар светаадчування і светапогляду, сацыяльная і псіхалагічная прырода яго мастацкага таленту. Вось чаму выбар гэты не можа быць выпадковым, вынікаць з зададзеных тэарэтычных разважанняў. Герой, жанр, падзел павінны быць псіхалагічна сумяшчальнымі з талентам пісьменніка, павінны адпавядаць яго творчым магчымасцям і імяненням. Усё гэта даводзіцца на матэрыяле твораў Я. Брыля, А. Карпюка, А. Адамовіча і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Сярод прац, якія падыходзяць да пастаноўкі і пачатковай распрацоўкі праблем псіхалогіі творчасці, можна

назваць даследаванні «Шлях да майстэрства» і «Культура творчасці» А. Адамовіча, «Характар, Стыль. Дэталі» і «Літаратура і мова» Р. Шкрань, «Гісторыя і сучаснасць» С. Александровіча і інш. Беларускае літаратуразнаўства знаходзіцца на поспехах да вывучэння праблем мастацкай творчасці. Аднак істотным недахопам названых прац з'яўляецца імяненне будаваць разважанні выключна на матэрыяле твораў. Асновай вывучэння мастацкага мыслення пісьменніка павінны стаць рукапісы, варыянты, і, вядома, самі мастацкія творы ў іх закончаным выглядзе, бо ў іх, як у непраяўленай фоталенцы, скрыты поўны і аб'ектыўны малюнак творчага працэсу пісьменніка. Увесь астатні матэрыял (сведчанні пісьменніка, творчая дзейнасць яго ў іншых жанрах) памагае «праявіць» гэты малюнак. Нельга сцвярджаць, што гэтыя матэрыялы зусім не выкарыстоўваліся, але выкарыстоўваліся часткова і для рашэння прыватных задач, а не найбольш агульных, як напрыклад, даследаванне працэсу творчасці пісьменніка ад узнікнення задумы твора да яе рэалізацыі. Актуальнасць праблем мастацкай творчасці тлумачыцца не толькі сталасцю нашай крытычнай думкі, але і надзвычайным ростам адукацыйнага ўзроўню сучаснага чытача. Значна павялічыўся ўдзел шырокай чытацкай аўдыторыі ў «сцвортасці». У імяненні некаторых пісьменнікаў белетрызаваць мастацкае апавяданне, папулярываць агульнавядомае, тлумачыць зразумела сённяшні чытач бачыць звычайны недавер да сябе і патрабуе мастацкага лапанізму, шырокай асацыятыўнасці творчага мыслення, стварэння глыбіннага падтэксту, вялікіх думак і вялікіх пачуццяў. Ён даволі пачуўся пра тое, як фабрыкуюцца некаторыя так званыя мастацкія творы, і цікавіцца, як узнікае сапраўдная літаратура, як факт жыцця становіцца фактам мастацтва.

Мабыць, больш за ўсё адчуваюць патрэбу ў адказе на шматлікія вытанні, якія паяўляюцца ў працэсе творчасці, самі літаратары. Дастаткова прыгадаць тут выказанне М. Страль-

М. ТЫЧЫНА

ПРА НІКНУЦЬ У ТАЙНАЕ ТАЙНЫХ

нальны. Ён азначае, што ў нашай рэспубліцы ўсё больш расце цікавасць да праблем тэорыі і псіхалогіі творчасці, што, у сваю чаргу, сведчыць аб неабходнасці іх даследавання. Сёе-тое робіцца і нашымі літаратуразнаўцамі. У прыватнасці, некаторыя з гэтых праблем вывучаюцца супрацоўнікамі інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР. З мэтай стварэння групы па сацыялагічным вывучэнні ўспрымання чытачамі мастацкіх твораў вясной гэтага года Мінск наведваў кіраўнік Дзяржаўнага камітэта па комплексным вывучэнні мастацкай творчасці прафесар Б. С. Мейлах.

Для таго, каб пачаць сур'ёзную працу ў гэтым кірунку, у нас ёсць дастатковая база. Высокай ступені развіцця дасягнула крытычная думка. Расце цяга да аб'ектыўнага навуко-

віц не толькі вызначальныя асаблівасці сённяшняга этапу яго творчасці, але і тыя, што пакуль з'яўляюцца другараднымі, але могуць развіцца і стаць асноўнымі.

Было б вялікай памылкай не заўважаць усяго таго, што зрабіла беларускае літаратуразнаўства на шляху да вывучэння псіхалогіі творчасці. Некаторыя асаблівасці мастацкага мыслення, склад думак і пачуццяў, сістэма поглядаў пісьменніка могуць быць выяўлены і пры аналізе яго твораў. У гэтым сэнсе асабліва шмат дае даследаванне індывідуальнага стылю і майстэрства пісьменніка. Узаемаадносіны слова і вобраза, удел у гэтым працэсе мастацкай думкі як асновы творчасці — так можна вызначыць асноўны змест кнігі Ул. Юрэвіча «Слова і вобраз». У слове, даводзіць ён, канцэнсуецца асаблівасці стылю,

ПАЭТЫЧНАЯ ПАВЕРКА

Юрась СВІРКА

ЖЫВОЕ ЗЕРНЕ

І я калісьці верыў у паданні,
Але такіх не уяўляю дзіў:
Вясною, нехта бачыў, на світанні
Па нашым краі правадыр кадзіў.

О, рэдкая, о, светлая часіна!
О, першая, святальная зара!
Наўжо народ мой, шыры і гасцінны,
Не запрасіў у дом правадыра!

І ён сядзеў бы у сасновай хаце,
Дзе пахне полем ільняны абрус.
Хоць ведаў сам,
Ды запытаў бы ў маці,
Як пажывае беларус.

Папіў бы ён крынічнае вадзіцы,
І пра жыццё павёў бы сказ такі:

«Усюды, — дзе ні гляну, — маладзіцы.
Няма вайны, а рэдка мужыкі».

І мой народ,
Хоць не хлусіў ніколі,
[Абы не засмуціць правадыра],
Даводзіў бы:
«Усе мужчыны ў полі.
Цяпер вясна — гарачая пара»...

ПРЫЯЗДЖАЮ ДАМОЎ...

Прыязджаю дамоў
І лічу той прыезд не турысцкім,
Калі я паднавіў, частакол
Каля хаты — дзядзінства калыскі.

Калі дзень у бацькоў не прайшоў
Самагонна-дрымотна,
Калі я з тапаром-калуном
Пагуляў на дрымотні;

Калі меў што суседу сказаць,
Распытаць пра жыццё і медаль,
Калі слова такое пачуў,
Што у слоўнік яшчэ не загналі;

Калі маці вясёлай была
За сталом, на дварэ, і ў гародзе,
Калі я адчуваў, што жыў,
Як аголены карань прыроды;

Калі бачыў, як бацька ішоў:
Кульбай ціснуў на дол асцярожна.
Ад гадоў адбівацца кійком
Надакучыла: лезлі бязможна;

ПА ЖЫЦЦЁВЫМ ЛЕНІНСКІМ ШЛЯХУ

[Заканчэнне. Пачатак на стар. 3.]

творчасці выдатных нашых старэйшых пісьменнікаў: П. Броўкі, М. Лынькова, К. Крывіцы, А. Куляшова, П. Панчанкі, М. Лукашкіна, П. Пестрака, І. Гурасана, В. Віці, творчасці прадстаўніцтва сярэдняга пакалення, такіх самабытных і видных майстроў, як І. Шамякін, І. Мележ, Я. Брыль, А. Кулакоўскі, А. Махавіч, К. Кірасіна, М. Калачынскі, А. Вялюгін, У. Карпаў, В. Былаў, С. Грахоўскі, А. Савіці, А. Пысін, А. Русецкі, А. Асіпенка, С. Дзіржай, Р. Павуменка, Т. Хадкевіч, І. Новікаў, П. Кавалёў, А. Бачыла і многія іншыя. Нематорыя з іх пачалі свай творчы шлях яшчэ ў дзяцінстве, але талент і асабліва ярка праявіўся ў пасляваенны гады.

У кароткім выступленні не магчыма назваць імёны ўсіх, мый творчасці сёння з'яўляецца выдатным дасягненнем не толькі беларускай літаратуры. Надзвычай плёна працавалі і працуюць маладзёжныя нашы пісьменнікі: І. Пташнік, І. Чыгрынаў, Б. Сачанка, Р. Барадулін, Г. Бурдулін, А. Кудравец, Я. Сіпкоў, Н. Плёніч, У. Караткевіч, Е. Лось, В. Палтаран, А. Грачынскі, В. Зуёнак, Хв. Жычка і іншыя.

Беларуская літаратура непахісна ідзе па жыццёвым ленінскім шляху. Аб гэтым сведчыць тое, што рады яе няспынна папаўняюцца новымі здольнымі пісьменнікамі, што працэс гэты з гадамі ўсё больш нарастае, што на бліжэйшых подступах да літаратурнага ренэсэ ў нас ёсць невычэрпныя рэзервы спелых маладых сіл і талентаў.

Хацелася б адзначыць вялікую выхаваўчую і творчую работу, якую праводзіць партыйная арганізацыя Саюза пісьменнікаў у нашых творчых секцыях і літаратурных аб'яднаннях, асабліва ў рэдакцыях літаратурных часопісаў і «ЛІМа», у арганізаваных шматлікіх выступленняў, вечароў і канферэнцый чытачоў і іншых мерапрыемстваў. Хацелася б выказаць шчырую падзяку Цэнтральнаму Камітэту нашай партыі за яго штодзённыя клопаты і рэлізійную дапамогу ў нашай працы і ва ўсіх нашых пачынаннях.

У сувязі з векавымі юбілейнымі датамі, якія адначала ўся наша краіна, а асабліва ў сувязі са 100-годдзем з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, абудзілася вялікая зацікаўленасць да падзей, звязаных з Кастрычніцкай рэвалюцыяй, з барацьбой нашага народа супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, да нябачных дасягненняў нашай краіны ў пасляваенны перыяд, да гістарычнай ролі партыі ва ўсіх гэтых падзеях і пераўтварэннях. За гэты час німаля напісана твораў, якія значна папоўнілі нашы Ленінскія творы, прасякнутыя грамадзянскім пафасам, пачуццямі савецкага патрыятызму і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму.

Але, гаворачы аб уздыме, які перажывае наша літаратура, мы помнім і ведаем, што нельга спыняцца на дасягнутым. Перад намі шмат яшчэ нявырашаных спраў, шмат яшчэ ў нас твораў, у якіх і праблемы і канфлікты недастаткова глыбокія і шырокія, у якіх маглі б найбольш поўна і ўсебакова раскрыцца характары герояў, іх ініцыятыва і перакананасць у

судзінасці тых спраў і ідэй, за якія яны змагаюцца. І тут асабліва вялікую ролю заклікана адыграць наша крытыка, якая з перадавых партыйных, актуальных і сучасных пазіцый павінна даваць ацэнку творчасці, раскрываць новыя даягледы нашай літаратуры і весці больш дзейсны і рашучы наступ супраць розных фарміраванняў і ўпадільчых плыняў. Крытыка перастае быць крытыкай, калі яна цягнецца толькі за літаратурай, не дае шырокай панарамы сучаснага літаратурнага жыцця на фоне крытычнага асветлення сучаснай літаратуры. Сёння нельга ўявіць вучонага ці мастака, круг літаратуры і ведаў якога быў бы абмежаваны сценамі яго лабараторыі ці майстэрні.

Зноў жа і рабочая тэма ў нашых творах усё яшчэ не заняла належнага ёй месца. На вялікі жал, мы больш, чым з мастацкіх твораў, знаём аб жыцці рабочага з газетных старонак, статыстычных паведамленняў аб выкананні планаў. А без рабочага — героя нашага часу — сёння не можа абысціся ніводная літаратура свету. І зусім слушна ў справаздачным дакладзе ЦК КПБ было сказана аб гэтых недахопах нашай літаратуры, асабліва ў аднострэванні рабочай тэмы, і зроблена таварышам Маісэрава важная і істотная засяродка, каб пры вырашэнні гэтай тэмы мы не паслабілі сваёй увагі да іншых тэм, да іншых праблем. Сапраўды, мы вельмі часта ўпадаем у свайго роду кампанейчыну, і, выпраўляючы заўважаныя недахопы на нейкім участку, зусім забываем аб іншых. Праўда, апошняга гады ў нас усё больш з'яўляецца апавяданняў, нарысаў, вершаў на тэму працы, але ні па колькасці, ні па мастацкім узроўні яны не могуць задаволіць нас, пісьменнікаў, і прабаваў нашых чытачоў.

Відаць, тэму гэтую нельга вырашаць толькі дапамогай кароткатэрміновых камандзіровак на заводы, фабрыкі і новабудовы, хоць і такія камандзіроўкі могуць адыграць сваю ролю, калі туды едуць людзі з гарачым сэрцам, людзі, якія адчуваюць пазаію працы, і таму, каб дабіцца большых зрухаў у аднострэванні тэмы працы ў сваіх творах, нам неабходна яшчэ больш настойліва весці сваю агітацыйна-выхаваўчую работу у пісьменніцкім асяроддзі. Работа гэтая складаная. Яна непазрэдна звязана з выхаваннем маладой змены, асабліва з рабочага асяроддзя.

Апошнія часы Саюз пісьменнікаў разам з ЦК камсамола часта праводзіць творчыя семінары маладых пісьменнікаў. І хоць у галіне літаратуры цяжка планавальна стварэнне выдатных твораў на тую ці іншую тэму, але мы ведаем, што ад ідэйна-выхаваўчай работы залежыць вельмі шмат. Таму мы стараемся ажывіць дзейнасць нашых творчых секцый Саюза пісьменнікаў, палепшыць работу рэдкалегій літаратурных часопісаў, дзе, фактычна, і праводзіцца асноўная работа з творчай моладдзю, бо часопісы і газеты былі і заўсёды будуць асноўнымі стартавымі пляцоўкамі для нашай літаратурнай моладзі. Відаць, нам трэба яшчэ далей вынесці свае разведвальныя пасты да тых шматлікіх літаратурных гурткоў і аб'яднанняў, якія існуюць на заводах і фабрыках, у калгасах і саўгасах,

школах і вун, пры рэдакцыях раённых, абласных і цэнтральных газет, дзе заўсёды гуртуецца і збіраюцца маладыя літаратурныя сілы.

Таварышы! Мы набліжаемся да гістарычнай падзеі ў жыцці нашай краіны — да XXIV з'езда КПСС, які падвядзе вынікі нашых дасягненняў і вызначыць далейшыя шляхі развіцця нашага грамадства. Мы, беларускія пісьменнікі, як і ўвесь наш народ, рыхтуемся да гэтай вялікай падзеі. Апроч новых твораў, на працягу мінулага года толькі на Бюро прапаганды было праведзена больш 3 000 літаратурных вечароў у калгасах, саўгасах, на заводах і фабрыках, у вун і школах.

З вялікім поспехам у Брэсцкай, Гомельскай, Віцебскай і Магілёўскай абласцях прайшлі дні літаратуры. Такія ж дні будуць праведзены ў Гродзенскай і Мінскай абласцях, а таксама ў сталіцы нашай рэспублікі Мінску.

Па дамоўленасці з палітупраўленнем Чырванасцяжнай Беларускай вяснянай акругі да XXIV з'езда КПСС з 1 па 6 сакавіка гэтага года будуць праведзены тыдні братніх літаратур у пагранічных з удзелам пісьменнікаў Украіны, Беларусі, Літвы, Малдавіі і Калінінградскай вобласці. Рыхтуецца да выезда вялікая брыгада пісьменнікаў Беларусі на індустрыяльны Урал.

Цяжка пераацаніць значэнне такіх літаратурных сустрэч. Яны не толькі дапамагаюць замацаваць больш цесныя кантакты і сувязі паміж пісьменнікамі і чытачамі. Яны даюць нам магчымасць лепш пазнаёміцца з жыццём народа, з героямі будучых нашых твораў і паучыць самую аб'ектыўную ацэнку сваёй творчасці — ацэнку чытачоў.

У праекце Дырэктыў XXIV з'езда КПСС па пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі на 1971—1975 гады мы бачым велічную праграму будаўніцтва камунізма, праграму, выкананне якой яшчэ вышэй уздыме эканоміку, узровень жыцця і культуру савецкага народа.

Надзвычайна шырокі абсяг пытанняў і праблем — ад штодзённых, зямных, бытавых да дзяржаўных, да вытаняў і праблем, якія маюць сусветнае значэнне — узяты ў гэтым дакуменце, які мы з радасным хваляваннем і з гонарам за поспехі нашай краіны чытаем і вывучаем і да якога штодзённа будзем вяртацца на працягу ўсіх год яго рэалізацыі.

І хоць літаратурную прадукцыю цяжка ахапіць планавымі лічбамі і працэнтамі, але словы праекту Дырэктыў, у якіх гаворыцца: «З мэтай найбольш поўнага задавальнення духоўных патрэбнасцей народа забяспечыць далейшае развіццё друку, тэлебачання, радыё, літаратуры і мастацтва...», адрываюць перад намі велізарнейшыя перспектывы росту. І мы блесконца ўдзячны партыі і ганарымся тым, што ў велічных планах пяцігодкі такое вялікае значэнне надаецца духоўнаму росту нашага народа, яго ўсебаковаму гарманічнаму развіццю.

Аб'яднаныя вакол сваёй партыі, мы, беларускія пісьменнікі, яшчэ глыбей будзем вывучаць жыццё, змагацца за далейшае развіццё нашай літаратуры — літаратуры сацыялістычнага рэалізму, якая нясе свету праўду аб нашай краіне і шаткія савецкіх людзей на подзвігі, на ажывіленне велічнай мэты ўсяго перадавога чалавецтва — пабудовы камунізма.

пачынаюць выдаваць з пазію. А таму на старонках педаторых часопісаў (і асабліва газет) пачынаюць друкавацца так званыя першыя, якія нічога агульнага з пазію не маюць.

Добра знаёма маладым маладым часцей друкавацца. Але ў нас жа аднаго толькі маладзёжны часопіс — «Маладосць» (не ўлічваючы маладзёжных газет). Зразумела, што ён не можа задаволіць патрэбы ўсіх.

У сталіцы існуе некалькі літаратурных аб'яднанняў. Але мы часта не ведаем, што робіцца ў тых аб'яднаннях. Бо сувязі паміж аб'яднаннямі фактычна няма, ды і пісьменніцкая арганізацыя недастаткова дзейна імі. Мы не маем, скажам, якога-небудзь творчага маладзёжнага клубу, дзе мелі б магчымасць сабрацца, пагаварыць ці паспрацаваць аб нашых творах, аб нашых надзённых праблемах і задачах. Тады б не абавязкова было вызджаць на якіх б там ні было творчых семінары. Бо, на сутнасці, і гаворкі на такіх семінарах не так ужо і багата.

Заўважана, як дабратворна ўплывае на нашу пазію творчасць самых розных пастаў з братніх рэспублік. Можна назваць імёны Расула Гамзатова, Кайсына Куліева, Эдуарда Межлаіціса, Іраклія Абамядзе. Уплыў гэты пераважна праз нацыянальны элемент іх творчасці. Вось чаму мы павінны не толькі слухаць час, але і пісьней углядацца ў адметныя рысы нашага нацыянальнага жыцця. І заўсёды адчуваць сваю адказнасць перад літаратурай і чытачом.

цова: «Мы дрэнна яшчэ, вельмі дрэнна ўлічваем, а то і не ўлічваем зусім псіхалогію літаратурнага жыцця, прабаваў да літаратуры выстаўляем часам вельмі адвольна, апрыйерна, не трымаем руку на пульсе літаратурнага працэсу і таму ўсё ў левым выпадку заўважыць цікавую творчую з'яву, але не даходзім яшчэ да таго, каб як след растлумачыць яе». Ужыўшы гэты тып мастацка, актыўнага ўдзелу жыцця ва ўсіх яго разнастайных праявах. Новая суадносіны «эстэтычнай думкі» і «эстэтычнага паучыцца» выклікалі ўзмацненне ролі аналітычнай, філасофскай думкі ў творчым працэсе. Варта прачытаць артыкулы і выступленні Я. Брыля, І. Мележа, М. Стральцова і іншых (глядзіце кнігу А. Гардзіцкага «Дыялогі»), каб зразумець, як вырасла імкненне пісьменнікаў усвядоміць агульныя заканамернасці мастацкай творчасці, прыяцыпы асабістага творчага працэсу, як узмацнілася роля самааналізаў і самааналізу. Побач з няўраўнаважаным імкненнем большасці беларускіх пісьменнікаў правільна арыентавацца ў справах сучаснага свету, быць на ўзроўні веку, пастаянна павыраць свой круггляд, узбагачаць свае веды пра жыццё і пра чалавека, быць палітыкам і філосафам, псіхалагам і сацыёлагам, вучоным і мысліцелем, застаючыся, вядома, у першую чаргу, чалавечымі і чалавечымі, нельга абмінуць і пераходную сярод беларускіх пісьменнікаў нейкую абыякавасць да літаратурнай тэорыі. Маўляў, наша справа — пісаць, а што мы напісалі — няхай разбіраецца крытыка. Нежаданне аналізаваць вынікі сваёй творчасці відзе звычайна да зніжэння актыўнасці мастацкага мыслення пісьменніка, а, часам, і да працяглага «застою».

Прайшла пара сур'ёзнага навуковага даследавання праблем тэорыі і псіхалогіі творчасці і ў нашай рэспубліцы, бо сапраўды (тут мы далучаемся да думкі В. Рабкова) асэнсаванне прыяцыпаў творчай працы пісьменніка на матэрыяле роднай літаратуры прынесла б карысць і літаратуры, і пісьменнікам, павысіла б адказнасць кожнага мастака за свой талент як з'яву не толькі індывідуальную, а перш за ўсё грамадскую.

Ты, вятрыска, лепш у плечы падпіхі.
Абганяюць нас, буланы, абганяюць на папутных,
На таксі,
І на хлусні.

Пранясце іх па дарозе выпадкавай.
Незапыленых,
Пад шоргат лёгкіх шын.
Ім уявіцца жыццё аднабаковым:
Без калдобін,
Без пад'ёмаў
І вяршынь.

За лета сцягнула з Бярозы ваду.
Вяслом дакранаецца вымытай мелі.
Нібыта нідзе тут буі не шалелі,

Не скручвалі нейкае гора-бяду.

Я некалі думаў,
Што тут глыбіня,
Дзе бераг абрывісты, сценка чароту,
Як вір дачакаўся змянення чароду,
Ніхто перад ім больш хады не спыняў.

Паленне счарнелае з глею відно...
Я моўчкі стаяў над вірком заклучастым

І думаў,
Што як памыляешся часам,
Прыняўшы глыбіні за чорнае дно.

Яны адны.
Даўно яны адны,
Як некалі у першы год замужэка.

Дзяцей чакаюць,
Як зяно вясны,
Ды штось не едуць.
Можа, занядужылі.

Як два пустых жытнёвых капасы,
З якіх павысыпаліся зярняты,
Яны жыўць не для сваёй красы
І толькі ўспамінамі зайняты.

Да іх вазу маленькую дачку,
А там яна застацца не жадае...
І зерне, з'яваўнае ў мяжку,
Без дотыку зямлі не прарастае.

Калі чуў ад удзячных брацкоў
Пра ўзмушненне маё і пра старасць,
Калі мой нечаканы прыезд
Хоць на дзень прытарможваў
іх старасць.

Нешта думае ў дарозе мой буланы,
Я і лейцамі яго не падганю.
Я і я, і ён гадамі зацугляны.
І ад іх ужо не выравацца каню.

Нахіляецца даспелае калоссе,
І яму, напэўна, чутна з-пад калёс,
Як ва ўтулках непадмазаных калёсаў
Перамолваецца мой сялянскі лёс.

Нешта вецер пра адсталасць
Мне гугнявіць.

У ПРАДМОВЕ да зборніка «Габраўскія ўсмешкі» Андрэй Макаёнак, звяртаючыся да чытача, пісаў: «Калі ты хочаш стаць мацнейшым ад усіх, узбройвайся жартам, смехам, пацучцём гумару. У цяжкіх хвілінах жыцця жарт, смех, гумар згладжваюць непрыемнасці быцця, а ў радасныя дні — ўпрыгожваюць жыццё». І ў дадатак да сваіх слоў ён прыводзіў прытчу, пацутую ад Максіма Танка: «Калі багі раздзавалі людзям таленты, апошняму дастаўся толькі смех, на які ніхто не звярнуў увагі. Толькі пасля з жахам апамяталіся багі, уцяміўшы, што чалавек, узброены смехам, можа аказацца мацнейшым ад іх...»

Часта прыгавяецца гэтая прытча, калі гартаеш сатырычныя старонкі газет і часопісаў, чытаеш новыя кнігі сатыры і гумару. Не дужа шырока абсягі абжылі пакуль што нашы сатырыкі і гумарысты. Колькі яшчэ некранутай цаліны!

На дробязных канфліктах і сітуацыях сапраўдны твор мастацтва не пабудуеш. Сатыра і гумар толькі тады з поўнай аддачай выконваюць у грамадстве сваё высокае прызначэнне, калі ўзняюцца да асэнсавання вялікіх жыццёвых праблем. Прыклад гэтаму — сатырычныя творы класікаў беларускай літаратуры.

З каго і з чаго часцей за ўсё смяемся мы? П'яніца, валацуга, хапуга «упраўдом», недахопы ў будаўніцтве, марудлівасць бытавых і выратавальных службаў, пажарных каманд ды яшчэ тое-сёе — вось асноўныя аб'екты, на якія скіравана сатыра. Такія «прафесіяналізацыя» звычайна ўздзеяння сатырычных твораў, прытуляе эффект іх успрымання, непазбежна прыводзіць да новых «варыяцый на старую тэму». І не без падстаў гавораць пра адставанне нашага сатырычнага «цэха». Вось чаму з такой цікавасцю сустракаецца кожная новая кніга нашых пісьменнікаў у жанры сатыры і гумару.

У канцы мінулага года выйшаў з друку вершаваны зборнік Н. Гілевіча «Ці грэх, ці 2». Пэзі і раней працаваў у гэтым жанры, шмат якія яго сатырычныя і гумарыстычныя вершы і дагэтуль «нясуць службу» ў ка-

Н. Гілевіч. «Ці грэх, ці 2». Гумар і сатыра. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1970.

лектывах мастацкай самадзейнасці, гукаць у рабочых і сельскіх клубах.

Большасць вершаў, што ўвайшлі ў новы зборнік — алегарычныя сцэны, сатырычныя партрэты, гумарыстычныя замалёўкі. Узнікаючы над канкрэтнымі жыццёвымі эпізодамі на ўзровень абагульнення, пэзі часам стаарае адмоўныя сацыяльныя тыпы і маральна знішчае іх.

Узяць хоць бы верш «Дулі на вярбе», верш пра кандыдата сельскагаспадарчых навук, які абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму: «Барацьба за вырашэнне тэмы «Дулі на вяр-

моўствам («Цярэшка»); з дырэктывышчыка, які завальвае калгасы нікому непатрэбнай пісанінай («Папярковы кіраўнік»); смяемся з дзеда Шыкты, што ўсё жыццё жыве толькі мінулым («Дзед Шыкта»). Не толькі смяемся. Падзяляем разам з паэтам думку:

Нілётка і няпроста
У горне новых дзён
Здымаць з душы народ
той.

Што воку не відаён.

У новым зборніку сатыры і гумару Н. Гілевіча чытач знойдзе дасціпныя вершы-жарты — «Вярблюд на пляжы», «Футбол», «Кузьма», «Вераб'ёвы госці» і інш. Пэзі прымушае

пяць мінут. Дзе б ні быў ён пасля, што б ні рабіў, — гэтая правіннасць неадступным цем хадзіла за ім да самай яго смерці. Нават у развітанай прамове над труной нябожчыка шэф не прамінуў падкрэсліць:

Сябры, калегі і радны,
нябожчык
Прайшоў са славай свой
жыццёвы маршрут,
Хоць, праўда, некалі,
у маладосці
Спазіўся на гадзіну й
пяць мінут!

У саркастычнай форме выкрыта ў вершы неясчэнасць сілы інерцыі аднойчы дадзенай характарыстык. Варта прыгадаць з гэтай нагоды словы французскага гісторыка Гайяра: «Пачніце чалавека дэякаць за погляды, якія яшчэ не сталі яго ўласнымі, і вы прымусяце яго засвоіць гэтыя погляды».

Дасціпна вырашана задума верша «Сон паэта-наватара», у якім пэзі Антон Дзяўбен, накрэмзаўшы том вершаў пад назвай «Антылірыка», патэпаў у выдавецтва па ганарар. Вельмі ж разгубіўся ён, калі касір холадна прамовіў: «Вы нам павінны антыганарар — пяцьсот рублёў...»

І для пацехі — падміргнуў пэзі:
— Ды гэта што? Вы танца
адрабіліся!
За антылірыку — маленькі
штраф.
Скажыце дзякуй богу, што
няўрокам
Не ўздумалі антыраман
пісаць:
па вушы самым у даўгу
сідзелі бл...»

Што да заўваг, дык трэба сказаць, — трохі няўтульна сярод іншых адчувае сябе верш «Казка без казкі — для школы і для дому — пра Дзіму Ласунца і пра бабулю Домну». Няварта было ўключыць таксама ў зборнік верш «Камароўка», напісаны гадоў пянаццаць назад. Хацелася б бачыць у некаторых вершаваных радках больш дынамікі, напружанасці.

Ёсць у зборніку верш «Салаўіная бяда паэта», верш пра салаўя, які, ведучы трэль, абавязкова заплешчвае вочы. У такіх хвілінах часцей за ўсё можа няпаткаць п'янона бяда. Занкачваецца верш так:

Паэзі Гуляй і цешы
рытмам!
Але, падобна салаўю,
Не трэба, брат, з вачмі
закрытымі
Вяздумна весці трэль сваю.
Здаецца, парада гэтая тычыцца не толькі адных паэтаў.

Анатоль ГРАЧАНІКАЎ.

СМЕХ — НЕ ГРЭХ

бе» на этапе завяршэння перамогі ў барацьбе». Пэзі слуха заўважае: «На дзяржаўны кошт вучыўся ён амаль не дваццаць год. А затым абараніўся. Ад каго і ад чаго? Над гэтым задумваецца, безумоўна, і чытач.

Сапраўды, дзяржава шчодро выдзяляе сродкі на развіццё айчынай навукі і тэхнікі, інакш нельга: у краіне ідзе навукова-тэхнічная рэвалюцыя. Але там, дзе вырашаецца вялікая справа, заўсёды знаходзяцца людзі, дакладней, прыстасаванцы-прыліпалы, якія прагнуць прыгрэцца каля яе, дасягнуць за кошт дзяржавы ўласнага дабрабыту. Не маючы сапраўднага таленту, яны губляюць элементарную чалавечую прыстойнасць, ідуць на падман і хлусню, дзеля ўласнай карысці.

Яны вельмі неясчэныя для грамадства, гэтыя прыстасаванцы, кар'ерысты, бо там, дзе яны з'яўляюцца са сваім эгаізмам і карыстальнасцю, парушаюцца нармальныя сувязі паміж людзьмі, калечыцца людская душа, галоўныя праблемы часу адыходзяць на другарады план, распадаецца калектыў, размываецца адзінства мэты.

І мы смяемся з такіх вучоных, як кандыдат навук з верша «Дулі на вярбе»; смяемся з пустабыя, які практычныя справы падмяняе бясконцым краса-

чытача задумацца над футбольным псіхозам апошніх гадоў, які выкліканы, мабыць, у некаторых балельшычкіаў не столькі прыцягальнай сілай спартыўнага відовішча, колькі магчымасцю традыцыйнага «омовенія» вынікаў матча; пераканаўча даказвае справядлівасць народнага выслоўя «Колькі вярочачы ні віцца...» у вершы «Вераб'ёвы госці».

Каля дзесці вершаў, што ўвайшлі ў зборнік, напісаны паводле балгарскіх паэтаў. Мабыць, Н. Гілевіч наўмысна не вылучыў іх у асобны раздзел, бо, сапраўды, яны хораша ўпісваюцца ў агульны настрой і змест кнігі. Варта сціх іх яшчэ і ў тым, што, хаця і адносна, яны знаёмяць нас з пошукамі балгарскіх паэтаў у жанры сатыры і гумару.

Для вершаў гэтага цыкла характэрна скіраванасць да ўнутранага свету чалавека, яго псіхалогіі, жаданне не толькі выявіць «дрэннае і злое», але і прасачыць выток гэтых заган («Прытча пра зрокавае ўяўленне», «Стары сабака», «Казка пра дружбу са сланом»).

І ўжо не смех, а сумны роздум выклікае верш «Анафема» (паводле А. Мілаванова), дзе гаворыцца пра настаўніка Дайчынова, які некалі ў маладосці спазніўся на ўрокі на гадзіну і

ЦІ ВЕДАЕЦЕ вы, якія дзіўнаватыя і натуральныя метамарфозы часам адбываюцца з камедыяй «Хто смяецца апошнім» на розных сценах? А яны вельмі цікавыя. І нечаканыя. Скажам, артысты Кіргізіі ўносілі ў характар таго ж Гарлахаўскага нешта ад свайго тэмпераменту, ад свайго ўяўлення пра кар'ерыста. А ўкраінскі Туляга выглядаў у нечым істотным для гэтага вобраза не такім, якім мы бачылі яго ў выкананні Г. Глебава на беларускай сцэне. А ў спектаклі Маскоўскага тэатра сатыры 1940 года Р. Корф даваў яшчэ адно, зусім адметнае тлумачэнне прыроды гэтага персанажа. Пагодзімся, што наша тэатразнаўства пакуль што рэдка займаецца такім параўнаўчым аналізам адных і тых жа п'ес у розных сцэнічных інтэрпрэтацыях. Ведаць жа гэта карысна і драматургам, і акцёрам, і гледачам.

А такія весткі пакуль што вы знойдзеце ў кніжцы, напісанай амаль зусім не «пра гэта»

А. Сабалеўскі «Тэатр адкрывае заслону». На рускай мове. Выдавецтва «Народная асвета», Мінск, 1970.

ВЫКРЫЦЦЁ ТАЯМНІЦ? НЕ ТОЛЬКІ...

— Яна называецца «Тэатр адкрывае заслону» і адрасуе яе аўтар Анатоль Сабалеўскі юным чытачам. Спачатку здаецца, што напісана яна з мэтай папулярна паказаць «таямніцы» сцэнічнага мастацтва, далучыць школьнікаў да творчых працаў у рыжысуры, да артыстычных шуканняў, да працы кампазітара і мастака, «завесці» іх у бутафорскі цэх і г. д. — адным словам, растлумачыць, што гэта за з'ява такая — тэатр. Зразумела, у нашы часы нават для большасці школьнікаў, якія глядзяць тэлеперадачы і самі выступаюць у самадзейных гуртках, тое, што было некалі «сакрыткам» для маленькіх наведвальнікаў тэатра, не таное і таямнічае. Гэта ведае А. Сабалеўскі. І піша кніжку жанру якой умоўна можна вызначыць як даведнік у падарожжы-вандраванні па завулічным свеце, на больш высокім узроўні, чым гэта рабілася яго папярэднікамі — папулярнымі тэатрамі. Аўтар давае юнаму чытачу і гутарыць з ім сур'ёзна пра сур'ёзную творчую працу драматурга, акцёра, рэжысёра, мастака.

Скажам, ёсць у кніжцы раздзел «На сцэне і па-за сцэнай». Тут на прыкладзе адной трупы

драматычнага тэатра А. Сабалеўскі раскрывае асаблівасці творчага паглыблення стваральнікаў спектакля ў сутнасць адлюстраваных драматургам жыццёвых з'яў, паказвае, як даволі простае ў тэксце п'есы для павярхоўнага погляду набывае па-мастацку абгрунтаванае і зусім не простае сцэнічнае ўвасабленне (пошук падтэксту — другога плана, лініі скразной дзеі, узаемаўзаўважэння паміж партнёрамі, адзінага стылю выканання і г. д.). Зноў жа, здавалася б, аўтар звяртаецца да хрэстаматычнага прыкладу — ён «запрасіў» чытача на рэпетыцыю чэхавскага «Дзядзі Вані». Але для кожнага новага выканаўцы сустрача з даўно ўсім вядомымі словамі ролі — гэта і адкрыццё ў самім сабе нечага індывідуальна новага. І чытач адчувае напружанне творчай працы калектыву, які заўсёды шукае новае аблічча для спектакля, выходзячы з рэсурсаў сваёй трупы.

Даволі сціплай па памерах кніжка А. Сабалеўскага (каля шасці аўтарскіх аркушаў) мае шырокі дыяпазон: у драматургіі, напрыклад, яна бярэ пад

вагу творы К. Крапівы і М. Шолахава, рэпертуар Рэспубліканскага тэатра юнага гледача імя 50-годдзя камсамола Беларусі, гартае старонкі беларускай сцэнічнай Ленініяны, а сярод акцёраў называе і аналізуе ролі выдатных майстроў сцэны і маладых выхаванцаў інстытута, якія цяпер складаюць ядро труп у Брэсце і ў Магілёве, у Гродне і ў Віцебску...

Гэта яшчэ адна кніжка выдавецтва «Народная асвета» ў серыі «Дзецям аб прыгожым», якая адрасуецца падлеткам. Мабыць, мы не перабольшым, калі скажам, што і яна сведчыць пра творчы падыход аўтара і рэдактараў серыі да сваёй задачы — у папулярнай форме весці эстэтычнае выхаванне школьнікаў, даючы ім матэрыял для абдумвання сваіх непасрэдных уражанняў, для параўнання дня сённяшняга ў мастацтве з днём учарашнім, для больш дасведчанага ўспрыняцця жывапісу, музыкі, кіно, тэатра, архітэктуры.

Трапны назіранні і непасрэдны водгук «аднаго з гледачоў», якім у дадзеным выпадку быў А. Сабалеўскі, нібы пераносіць нас у глядзельную залу

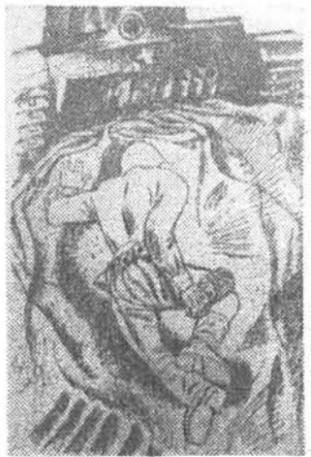
на спектаклі. Без надакучлівай дыдактыкі кніжка вучыць успрымаць творы сцэнічнага мастацтва і эмацыянальна, і дапытліва — з веданнем таго, як робіцца той чуд, што завецца тэатрам і хвалюе нас непасрэднасцю ствараемага на нашых вачах жыцця, адлюстраванага ў вобразнай форме. Гэта пашырае далёгляд юнага тэатраля і, разам з тым, не пазбаўляе мастацтва таямнічасці, бо кожны раз на сцэне нараджаецца нешта неаўторнае і ў першы раз перад дадзенай аўдыторыяй. А дасведчаны глядач усё роўна не робіцца сумоўным наглядальнікам, яго яшчэ больш чаруе характава акцёрскага і рэжысёрскага «бачання» свету і чалавека, перадаванае з усім напалам адкрытага новага нават у класічных п'есах.

Кніга багата ілюстравана. І гэта зроблена выдавецтвам з добрым разлікам: прачытаўшы нешта пра спектакль або пра акцёра, якога юны чытач цяпер на сцэне і не бачаў, ён атрымае выразнае ўяўленне пра прадмет аўтарскай гаворкі. Кніга удала яшчэ і таму, што А. Сабалеўскі здолеў быць лаканічным: якіх 130 старонак тэксту, а ладны «палат інфармацыі» спалучаецца з удумлівым тэатразнаўчым даследаваннем тэмы.

Пасля кнігі «Тэатр адкрывае заслону» выдавецтва «Народная асвета» ў той жа серыі «Дзецям аб прыгожым» падрыхтавала працу І. Элентуха «Як глядзець карціну», прысвечаную беларускаму жывапісу і яго майстрам.

В. ІВІН.

НАВІНКИ КНІЖНАЙ ГРАФІКІ

Малюнк Г. Паплаўскага да кнігі М. Кругавых «Дарога ў музіннасць», якая рыхтуецца да выдання ў выдавецтве «Беларусь».

ШТО ТАКОЕ раённы Дом культуры? Гэта—кепская танцавальная зала, маленькая сцена, на якой выступаюць часцей за ўсё прыезджыя гасцралеры, кепскі кінатэатр для жыхароў райцэнтра. Вось і ўсё. А хіба такім павінен быць раённы Дом культуры? Я падкрэсліваю «раённы», — гарачыцца невысокі светлавалосы хлопец у рагавых акуларах. — Ён жа павінен быць метадычным цэнтрам, свайго роду штабам, для ўсіх культасветработнікаў раёна. А які ён штаб? Чаму можна там павучыцца? Ну, сапраўды...—нібы чакаючы падтрымкі, звярнуўся хлопец да сваіх слухачоў.

— Магчыма, вы і маеце рацыю, малады чалавек, але навошта ж абавуляеце? Калі ў вас Дом культуры працуе кепска, дык гэта яшчэ нічога не значыць, — даказваў юнаку мажнны дзядзька з кароткімі рудаватымі вусамі. — Магу назваць не адзін дзесяткаў раёнаў, дзе дамы культуры працуюць, як мае быць...

Гэтую размову я пачуў гады два-тры назад на рэспубліканскім семінары культасветработнікаў і ўспомнілася яна, калі знеміўся з работай Касцюковіцкага раённага Дома культуры.

Падобную гаворку можна пачуць і зараз. Праблемы РДК, яго месца ў нашым вялікім паходзе за культуру—непакояць не толькі аматараў мастацкай самадзейнасці.

ПЕСНЯ З ПЕСНЯЙ СУСТРАКАЮЦА

Скажу адразу, сваім знешнім выглядом Касцюковіцкі Дом культуры не вельмі ўражае: доўгі прысадзісты будынак, і сцена не дужа вялікая, і зала для танцаў не зусім зручная. Пра кіно ўжо гаворкі быць не можна: працуе новы кінатэатр.

Не так даўно Дом культуры ўяўляў з сябе этнаграфічны музей з выстаўкай твораў народных умельцаў у фае. Чаго толькі там не было! Вырабы з дрэва, з лазы. Ручнікі, поцілкі, сарочкі, вытканяны і аздабленыя ўзорамі яшчэ ў мінулым годзе. Ды якія ўзоры. У асноўным два колеры: чырвоны і чорны, зрэдку чорны і белы.

Гэтая чудаўная выстаўка была уверцюрай да свята этнаграфічнай песні. Рыхтавалі яго доўга і старанна. Дырэктар Дома культуры Уладзімір Васільевіч Мяснік, метадысты Людміла Захарова, Уладзімір Шкробаў ездзілі па вёсках, праводзілі рэпетыцыі, дапамагалі падбіраць лепшыя творы з багацейшай песеннай скарбонкі народа.

І вось настаў доўгачаканы дзень... Каля дваццаці калектываў, больш як трыста самадзейных спевакоў з'ехаліся з усяго раёна. Сцена расквітнела ўсімі колерамі вясёлкі.

Цалоткі дзень саборнічалі калектывы, хоць кожны з іх меў права выканаць толькі тры нумары сваёй праграмы. Трохі шкада было: калектывы «не выказаліся» цалкам — рэгламент аказаўся занадта жорсткім.

Аднак нягледзячы на гэта, свята ўдалося. Спецыялісты з Магілёва і Мінска адзначылі высокі ўзровень майстэрства самадзейных спевакоў.

— Цікавых, самабытных песень было так многа, што мы проста разгубіліся. Многія творы запісалі, — расказвала мне дырэктар рэспубліканскага Дома народнай творчасці Ганна Талчынская. — Вядома, не ўсё прайшло гладка, не ўсё было прадумана. Але гэта ж першае свята. Першы блін... І ўсё-такі, на маю думку, «блін» атрымаўся смачны. Свята было сапраўды цікавае, масавае і хваляючае.

А якім магутным штуршком стала свята этнаграфічнай песні для самадзейных калектываў! Кожны з іх не толькі сябе паказаў, але і другіх паглядзеў, павучыўся ў суседзяў. Шмат чаму навучыліся кіраўнікі хораў, культасветработнікі. Усё гэта паспрыяе далейшаму развіццю мастацкай самадзейнасці ў раёне, развіццю народнай творчасці.

А хіба ж не гэта — галоўны клопат раённага Дома культуры?

Так, развіццё мастацкай самадзейнасці — клопат Дома культуры. У Касцюковічах гэта добра разумеюць і шмат чаго робяць, каб дасягнуць мэты. Тут штогод адбываюцца агляды і конкурсы самадзейных мастацкіх калектываў.

ШКОЛА ДЛЯ ПАЧЫНАЮЧЫХ

Не сакрэт, спецыялістаў клубнай справы ў нас не хапае. Таму часта ключы ад клубаў дастаюцца ўчарашнім дзесяцікласнікам. З чаго пачынаць? Што рабіць? Пытанні гэтыя хваляюць і тых, хто скончыў спецыяльную навучальную ўстанову. Мне не раз даводзілася чуць ад пачынаючых і ад бывалых культасветработнікаў такое:

— Маладому настаўніку лягчэй па-

чынаць, чым культработніку. У яго ёсць праграма. А якая праграма — мінімум або максімум у загадкаў клубу? Адзін можа адчыняць дзверы, калі прывязуць кіно, або прыйдуць хлопцы з гармонікам, і будзе лічыць сваю місію скончанай. А другому і сутак не хопіць. Так многа ён возьме на сябе. Бо клубная работа — цэлы акіян, неабсяжнае поле дзейнасці. Тут і патрэбна, так званая, метадычная дапамога. Тут і выступае на першы план раённы Дом культуры...

Вось, каб даць уяўленне пра тое, што такое клуб, і адкрылі ў Касцюковічах школу для пачынаючых культасветработнікаў. Дзесяць дзён вывучае навiчok азы клубнай работы: як склаці план, напісаць справаздачу, што такое савет клуба, як правесці тэматычны вечар і г. д. Такая школа мае не толькі практычнае значэнне, а і маральнае: гадтрымка і ўстаа старэйшых тэатрыстаў акрыляе, сяброўскія кантакты навiчка з Домам культуры.

АГЛЯД РАЁННЫХ І ГАРАДСКІХ

ДАМОУ КУЛЬТУРЫ

УДЗЕНЬ І ЎВЕЧАРЫ

туры — гэта той самы якао, які дапамагае ўтрымацца ў першай жыццёвай гавані.

Прывяду характэрны прыклад. Летась Баронькаўскі сельскі клуб узначаліла Ніна Агароднікіца. Прыехала яна з суседняга Хоцімскага раёна, з вёскі Клін, той самай, дзе ёсць вядомы на ўсю Магілёўшчыну хор. Ніна была ў ім заводатаркай. Спадзяваліся, што яна неўзабаве створыць у Бароньках хор, балазе, вёска вялікая, моладзі шмат, але праз месяц прыехала ў райцэнтр са слязьмі і з заявай аб звальненні.

— Нічога ў мяне не атрымліваецца. На рэпетыцыі не збіраюцца, — скардзілася Ніна. — Паеду дахаты...

Ледзь супакоілі яе, адгаварылі. Разам з ёй паехала ў Баронькі метадыст Людміла Захарова. Правялі рэпетыцыю, адну, другую, памалу справы пайшлі. Галоўнае, Агароднікіца паверыла ў свае сілы і зараз працуе някэпска.

Праходзіла ў Доме культуры школу Валянціна Войтава. Работа ў клубе спадабалася дзядзьчыне. Яна паступіла на завочнае аддзяленне культасветвучылішча. Стала дыпламаным спецыялістам. Такіх прыкладаў можна прывесці шмат.

СЕМІНАРЫ БЫВАЮЦЬ РОЗНЫЯ

Кожны квартал праводзіцца раённыя семінары культасветработнікаў. Тры дні слухаюць загадчыкі клубаў лекцыі, даклады, дзеляцца вопытам работы. Усё гэта можа быць цікава і карысна, калі як след прадумаць, добра арганізаваць. Там-сям бывае, што ўдзел Дома культуры ў семінары сімвалічны, — ён толькі прадстаўляе свае сцены. У Касцюковічах робіцца інакш. Работнікі РДК не толькі гасцінныя гаспадары, не толькі вучаць і паказваюць у сябе дома. Да кожнага семінара яны рыхтуюць які-небудзь вечар у адным з сельскіх клубаў. Раскажу пра адзін з іх.

Не так даўно ў аэцы Муравілле пабудавалі новы клуб. Загадвае ім малады хлопец Анатоль Ломараў. Спецыяльнай адукацыі ён пакуль не мае, вопыту — таксама. Таму важна і яму памагчы напачатку, і паказаць іншым, што можна зрабіць у любым клубе.

Мясцовы журналіст Сямён Пацёмкін напісаў сцэнарый. Метадыст раённага Дома культуры Людміла Захарова прыехала ў Муравілле і разам з загадчыкам клуба рыхтавалі тэматычны вечар «Камунізму — наша натхнёная праца». Удзельнічалі ў ім усе культработнікі раёна.

Са сцены выступалі даярка, трактарыст, брыгадзір. Проста і шчыра гаварылі яны аб сваёй працы, аб дасягненнях у гонар надыходзячага партыйнага з'езда. Потым мясцовыя самадзейныя артысты па заяўках лепшых працаўнікоў калгаса выконвалі песні. Прагучалі і сатырычныя частушкі. Давялося пачырванець некаторым бракаробам-механізатарам, аматарам зазірнуць у бутэльку.

Было ўжо позна, але вокны клуба

ўсё яшчэ свяціліся. Культасветработнікі абмяжоувалі тэматычны вечар, выказвалі заўвагі, што атрымалася ўдала, а што магло быць лепей.

Вось такі быў гэты семінар.

ШТО УМЕЕ МЕТАДЫСТ?

Яшчэ з дзяцінства палюбіла дзядзьчынка песні. Выступала са школьнай сцэны, спявала з сяброўкамі, калі па рацэ плылі крыгі — гукала вясну. А як добра спявалася, калі надвяхоркам вярталіся дзядзьчаты з поля! Раха далёка разносіла звонкую чыстую мелодыю...

Калі настаў час выбіраць дарогу ў жыццё, Люда Захарова доўга не раздумвала — паступіла на харавое аддзяленне Магілёўскага культасветвучылішча. Па накіраванні прыехала ў Касцюковічы і ўжо добры дзесяткаў гадоў працуе тут. Працуе творча, з захапленнем. Сама выступае на сцэне. І калі вядучы аб'яўляе яе прозвішча, у зале ўспыхваюць апладыменты. Спявала Людміла ў Мінску, у Маскве, у Зорным гарадку. Як памяць аб гэтым, яна зберагае граматы, якую ўручыў касманаўт Павел Паповіч.

Разам з агітбрыгадай Дома культуры Захарова аб'ездзіла ўсе вёскі раёна. Ведаюць яе ўсюды. І калі яна прывязджае ў сельскі клуб, ахвотна збіраюцца на рэпетыцыі. Часта заглядае Захарова ў Белую Дубоову. Тут цікавы хор, які выступаў з поспехам нават у Мінску. Кіруе ім на грамадскіх пачатках настаўніца-пенсіянерка Ганна Сямёнаўна Глазоўская. Спяваюць жанчыны старадаўня народныя песні, спяваюць добра, па-майстарску, і ўсё-такі заўсёды рады метадысту Дома культуры.

— Паслухайце нас, Людміла Яфімаўна, мо падкажаце што якае. Ну, бабанькі, давайце паспяваем, — Глазоўская, хаваючы хваляванне, сціпла адыходзіць убok.

Слухае метадыст, ды і сама пачне падцягваць. Задаволена ўсміхаюцца жанчыны. Значыць, усё добра. Вядома, на развітанне у Захаравай знойдзецца шмат заўваг і парад, а потым, нібы спыхапіўшыся, яна прамовіць:

— Ой, ледзь не забылася. У мяне ж няма гэтай песні. Трэба запісаць...

Ужо некалькі гадоў збірае Людміла народныя песні, а іх жа ў прыбесядскіх вёсках столькі — не пераслухаеш.

Міволі задумаешся: эх, каб нам паболей такіх улюбёных у сваю справу спецыялістаў!

РАБОТЫ—НЕПАЧАТЫ КРАЙ

Быў цёплы вечар. На вуліцы цьмяна пабліскавалі ліхтары, ахутаняны туманам. Зусім не верылася, што гэта студзень. Мы сядзелі ў пустым і гулікім фае з баністам Анатолем Тарасавічам Турпаковым. Да вечара адпачынку, а дакладней — танцаў, заставаўся яшчэ добрая гадзіна.

— Танцы зараз бываюць не так часта. Сёння, во — нядзеля, ды студэнты папрывязджалі на каникулы, дык трохі збяруцца. А так не ідуць. Ахвотней ходзяць у кіно. А яшчэ ахвотней глядзяць дома тэлевізары. Не адрываючыся ад канала, — Анатоль Тарасавіч уздыхнуў, памаўчаў: — Добрая ў нас агітбрыгада. Ездзім многа. Свой аўтобус. Усё, як мае быць. Гэта ж не жартачкі — летась далі больш шасцідзесяці канцэртаў...

А вось у самім райцэнтры сёе-тое ўпускаем. Колькі здольных людзей у аўтабазе, сельгастэхніцы, бытавым камбінаце, а ўдзельнічаюць у самадзейнасці адзінкі. Тут многае залежыць ад кіраўнікоў прадпрыемстваў. Ад таго, ці любяць яны мастацтва. Вось, напрыклад, галоўны ўрач райбальніцы Казакоў. Сам спявае ў хоры, ніводнай рэпетыцыі не прапусціць. Затое і хор там заўсёды ў форме. Не толькі перад аглядамі...

Амаль пра гэта ж гаварыў мне і загадчык аддзела культуры Міхаіл Юрэвіч Беленькі. І пра тэлевізары, якія ўвогуле не перашкода для клубнай работы, а саюзнікі, толькі выкарыстоўваць іх мы яшчэ не ўмеем, і пра лекцыі, на якія не збіраюцца слухачы, і пра тое, што ніяк не ўзаб'юцца на метадыста па танцах.

— А галоўнае — трэба пазбаўляцца прымітывізму. Людзей не падманеш. Як цікавы вечар, добры канцэрт, або свята песні, дык паўночкая зала. З усяго раёна з'яжджаюцца. Аўтобусы ходзяць усюды. А калі дзеля «птушкі» мерапрыемства — пуста, — працягваў гаворку загадчык.

Нельга з гэтым не пагадзіцца. ...Удзень і ўвечары ідуць і едуць людзі ў Дом культуры.

Едуць з далёкіх і блізкіх вёсак раёна, бо нездарма ж Дом культуры называецца раённым.

Л. ЛЯВОНАУ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

З двума новымі спектаклямі пазнаёміў глядачоў Магілёўскі абласны драматычны тэатр. На здымках вы бачыце сцэны з гэтых спектакляў.

Уверсе—артыстка Нэлi Караткевіч у ролi Машы і народны артыст РСФСР Мікалай Радзіёнаў у ролi Забродзіна ў спектаклі па п'есе І. Штопа «Ленінградскі праспект». Паставіў спектакль заслужаны дзель мастацтваў Армянскай ССР Барыс Філіпаў, мастак Марк Волакаў.

Унізе — сцэна са спектакля «Амністыя» па п'есе М. Матукоўскага. Ізабела Дрозд — Інга Хадзіноўская, Рыгор Салавейчык—Уладзімір Гурчанкаў. Паставіў аныццывіў заслужаны артыст БССР Андрэй Раеўскі. Мастак Марк Волакаў.

ВОДГУКІ, АДАКАВЫ

У ЭФІРЫ — ПАЭЗІЯ

22 студзеня ў «Літаратуры і мастацтве» быў надрукаваны артыкул Ф. Яфімава пра радыёчасопіс «Паэзія» («Паэтычны радыётэатр»).

У артыкуле ёсць шэраг слушных заўваг, напрыклад, пра падбор арыгінальных вершаў і перакладаў, пра выступленні перад мікрафонам паэтаў,—піша нам галоўны рэдактар літаратурна-драматычнага вшчання Беларускага радыё А. Залеўскі.—Мы пастараемся іх на найлепш і з карысцю ўлічваць іх на далейшае. Шкада, што аўтар артыкула Ф. Яфімаў рэцэнзіруе пераважна тэксты твораў, што гучаць у нашых перадачах «Паэзія». З-пад увагі яго выпалі такія асабліваці радыёчасопіса, як артыстычнае выкананне, музычнае афармленне, рэжысёрская работа. Спадзяёмся, што газета яшчэ будзе пісаць пра «Паэзію», пра літаратурнае вшчання Беларускага радыё і закране гэтыя творчыя пытанні.

СЛАЎНАЯ ДАЧКА УКРАЇНЫ

Да 100-годдзя з дня нараджэння Лесі Украінкі

БРАТНІЯ народы, народы-суседзі не толькі жывуць побач і родняцца адзін з адным, дзялячыся хлебам надзеянным і п'ючы воды з супольных рэк і крыніц, але і па-братняму абменьваюцца здабыткамі сваёй духоўнай культуры. Сапраўдная

дружба ніколі не бывае нямой. Выразнікі заповітных дум і спадзяванняў народа—яго вялікія паэты і песняры—гавораць ад імя свайго народа, яго голасам. —і ў гэтым іх вялікая місія і часць быць паўнамоцнымі прадстаўнікамі ва ўзаемасувязях і ўмацаванні дружбы паміж народамі.

Жыватворчыя крыніцы Украінскай Валынінчыны і крыніцы беларускага Палесся не толькі блізка геаграфічна ў адносінах этнаграфічных межаў дзвюх савецкіх рэспублік. Яны выцякаюць з адных і тых жа глыбінных гістарычных вытокаў.

Чаму ў сэрцы беларускім
Песня Тарасова
Адгукнулася, запела
Зразумелым словам?

Чаму вецер з Украіны
З думкаю ірылатай
Далятаў да Беларусі
І шумеў над хатай?

Бо йшла доля беларуса
З доляй украінца
Аднолькава—ў поце, ў слёзах
Церневым гасцінцам

Бо згіналі аднолькава
З малку да сканання
Шыў у ёрмах, і чакалі
Яснага святання.

Так вызначыў наш беларускі «гуслір»—Янка Купала гістарычны лёс нашых братніх народаў, і так яно было. У змрочныя часы няволі гучалі на Украіне прызыўныя заклікі на барацьбу за волю, роўнасць і брацтва ў верхавінах Лесі Украінкі, а ў Мінску і Вілені—яе равесніца і сястра, такая ж палымная наша паэтэса і рэвалюцыянерка Цётка—Алаіза Пашкевіч клікала беларускі народ «разам з рускім і украінцам барацьбу за свабоду».

Леся Украінка—слаўная дачка свайго народа—наша родная сястра не толькі тым, што яна зазнала смак «горкага дыму» ў курных хацінах валынскага і беларускага Палесся; яна наша сястра і па кроўных чалавечых сувязях. Ушаноўваючы памяць вялікай паэтэсы-рэвалюцыянеркі, Беларусь кладзе ў вянок ёй сваю шчырую любоў і павагу, і вялікі вянок з лепшых кветак

сваёй квітнеючай зямлі на магілу сына Беларусі—Сяргея Канстанцінавіча Мяркынскага, рэвалюцыянера-дэмакрата, друга і таварыша Лесі, пахаванага на брацкіх могілках у Мінску.

Мы ганарымся тым, што на старадаўнім бруку нашага стольнага Мінска засталіся сляды паэтэсы, якая неаднаразова прыязджала, жыла і—як ні паранага на лёс!—пахавала свайго вернага друга ў нашым горадзе.

Яе песні жывуць неразлучна з намі і зараз, і многія з іх, любіва перакладзеныя беларускімі паэтамі і выдадзеныя двума тамамі, гучаць, як родныя, па-беларуску. За векі вякоў не сатруцца ў памяці ўдзячных патомкаў імёны тых, хто аддаў сваё палымнае слова на ўзбраенне рэвалюцыйных мас, «сею разумнае, добрае, вечнае».

І ў ліку гэтых імён—імя слаўнай дачкі Украіны—вялікай паэтэсы-рэвалюцыянеркі Лесі Украінкі, 100-годдзе з дня нараджэння якой адзначаецца ў гэтыя дні.

Вечна царновы вянок
будзе царскай кароны прывабнай,
Шлях на Галгофу заўсёды
велічней гордых трыумфаў.
Так спакон веку было
і так яно будзе заўсёды,
Покуль жыве чалавек
і покуль расці будзе цёран.

Ды толькі тады зможа стаць
вянцом з голля цёрна пляцёнка,
Як вольны душой чалавек
сам увянчаецца ёю,
Горда, адважна з сябе
скіне квяцістыя транты
Дзеля высокай красы—
не той, што крычыць на базары:
«Добрыя людзі, бярыце,
я кожнаму ў рукі даюся!».

Велічны шлях на Галгофу,
калі чалавек разумее,
Чаго і куды ён ідзе,
не прагнучы іншых трыумфаў.
Велічы дзеля высокай—
не той, што з прастола гукае:
«З божае ласкі я цар,
бо, гляньце, сяджу на прастоле!»

Хто ж без адвагі, без волі
цёрнам дае сябе раниць,
Сілы не маючы досыць,
каб ад шыпоў бараніцца,—
Божа, крыві пашкадуй той,
што церні напоіць дарэмна:
Лепш бы на твары яна
чырванню ўцехі зайграла,
Вабіла вочы камусьці
ў дзень бесклапотнага свята!

Кліч Прамятэя лунае
безліч вякоў скрозь па свеце;
Ён заглушае сабой
раскаты грамоў алімпійскіх.
Тысячы тронаў упалі
і чалавечых і боскіх,
Але цітанава круча
вечна стаіць, як цвярдзіння
Духа таго, што ляціць,
нібы ўраган безупынны,
Іскру, узятую з неба,
ў магутны агонь раздзьмухае.

Струны старыя звяняць
пад тым ураганам лагодней,
Чым у руках віртуозаў
звяняць срэбраструнныя арфы,
Дбайна настроеныя
для дыфірамбаў ліслівых.
Так спакон веку было
і так яно будзе заўсёды,
Покуль жыве чалавек
і покуль звянец будучыя струны.

Толькі той кліч Прамятэя
ўтороць на струнах сумуюць
Рукі таго, хто трымае

іскру нябесную ў сэрцы,
Род свой вядзе з Прамятэя
і спадчыну продкаў шануе,
Іншую любіць красу—
не тую, што скрозь на базарах
Рукі да бубнаў заве,
а ногі—да скокаў бязладных.

Той Прамятэя нашчадак,
даступны да струн самых лепшых,
Пальцы сатрэ да крыві
аб валовіны струны грубыя,
Сэрца рыданнем даскажа
тых струн недапетыя жалі,—
Знаючы добра цану
музыцы, струнам, музыкам,
Ён не прадасць сваю песню
за арфу, што золатам ззяе.

30.XI.1900 г.

Пераклад Хв. ЖЫЧКА.

Гавораць вусны: «ён навек загінуў!»
А сэрца кажа: «не, ён не пакінуў!»
Ты чуеш, як звяніць і як трымціць струна!
Дрыжыць, нібы сляза гарачая, яна,
І б'ецца заадно ў глыбіні са мною:
«Я тут, я толькі тут, я назаўжды з табою!»

Калі забыцца ў песнях я хачу пра муку,
Ці хтосьці мне пацісне шчыра руку,
Ці, як ручай, размова пацячэ,
Ці пацалунак вусны апячэ,
Душа трымціць лагоднаю струною:
«Я тут, я толькі тут, я назаўжды з табою!»

Ці ў свет іду таемных летуценняў,
Дзе постаці лунаюць, быццам цені,—
Знаёмія і дзіўныя абліччы,
Ды зноў душу знаёмы голас кліча,
І, як струна звяніць, прае з журбою:
«Я тут, я толькі тут, я назаўжды з табою!»

Ці сон павольна напылле, як хмара,
А ў стомленай душы не патухае мара,
Зноў праз цяжкія сны і хваляванні
Я раптам чую голас любай здані,
Трымціць тужліва з дзіўнаю журбою:
«Я тут, я толькі тут, я назаўжды з табою!»

І кожны раз, як ён струну кране,
Трымціць у сэрцы кветкі у мяне,
Што ты не здолеў за жыццё сарваць,
Што не хацеў іх у труну схваць,
Трымціць і шэпчаць заадно са мною:
«Цябе няма, але я ўсё з табою!»

7.VI. 1901 г.

Пераклад С. ГРАХОУСКИ.

ДЫМ

УРЫВАК

«И дым отечества нам сладок и приятен»,—
Завучаны, знаёмы афарызм,
Яго ўвесь час я паўтарала ў думках,
Пад вечар праяжджаючы ў вагоне
Праз італьянскія палі і горы,
І мне здавалася,—перада мной
Радзімыя паселішчы і вёскі:
Ідуць дзяўчаты з песняй да сяла,
Пастух к падворышчам кіруе статак,
Дзе ўжо з дайніцамі стаяць кабеты,
Чакаючы рабых сваіх малочніц;
Гаспадары, закончыўшы работу,
Без подбегу вяртаюцца дадому,
Тайком паглядваючы на дымок,
Што па-над комінамі ўецца ў неба,
І думваюць: «Вось зараз і вярэра»...
Перада мной, як марыва ў смуге,
Была Валынь з расістымі лугамі,
Акаймаванымі зубчатым лесам,
Як сіняя стужкай плывнае ракі,
І па-над гэтай зеленню і сінною—
Цяжкая навесь шэрага туману...

Гэй, вы, заначаваўшыя на волі,
Бліжэй прысаджайцеся да агню —
Плыве туман з сястрою вераломнай—
Балотнаю трасучкай-малярыяй!

Але начлежнікам туман не страшны:
Гарыць касцёр на ўзлессі, і хлапцы,
На вогнішча бярэмыя валяць хвораст.
Шугае полымя, і іскр раі,
Як залатыя пчолы, рвуцца ў неба...

«Бліжэй к агеньчыку!»...

Чужая даль,

Чужыя мазанкі без каміноў
З куродымам вярчэрнім [каб «паленту»
Прыгатаваць, не трэба шмат агню];
Чужыя забалочаныя нівы
Са страшнай, вострай назваю «рызаца»,
Дзе ў камарыным царстве малярыя
Ні дыму не баіцца, ні агню.
Усё чужое, нават грукат кол
Раз-поразу выстуквае: «чужына».

Тунэлы! І праз вакно ўварваўся дым
Гаркавым воблакам—дыханне схлупіў.
Нядобры дым, благі, відаць, іх вугаль.
У дымных куранках майго Палесся
Таксама дымна, але так не горка...
Ах, як там на вяселлях пелі дружкі!
Звінела ўсё—і хата, і застолле,
І зван быў чысты, як сляза, хаця
Абліччы пеўных патаналі ў дыме.
Той горкі дым нам вочы выядаў,
Ды ўсё ж не так, як гэты: мо таму,
Што быў ён з дроў асінавых, з калодак,—
А дым айчыны нам прыемен і салодкі.

Пераклад Язэп СЕМЯЖОН.

З А ТРОЕ СУТАК мы паспыталі рыбацкага шчасця на ўсе лады і амаль здаволіліся. А, здаволіўшыся, убачылі, што вакол, акрамя рачных віроў, перапатаў і плёсаў, існуе шмат іншых цікавых рэчаў. Хоць бы вунь той лабаты вагорак, разрэзаны на трыя ярам-вузжакі, скрозь зарослымі сіваватым арошнікам. А паміж ярамі, збігаючы няроўнымі купамі да самага абалонішча, буге чырвонагалова канюшына. Поўна адтуль і плыне на млявы бераг Случы безупынае гудзенне: шмолы мёдам запаваюцца.

— Мядку б зараз, свежачыкага...
Гэта Ігар Паўлавіч сказаў услых тое, што мне падумалася. Мы з ім адзіч перад адным навыверадзі хвалілі юшку з дымам і печаных на вуголі печуроў. Хвалілі дзень, хвалілі другі... А што было рабіць? Іншыя ж запасы, акрамя хлеба, цукру і спецыяў, мы браць з сабой адмовіліся наадраз, шчыра перананяны, што рыбаў можна харчавання хоць увесь воддуск.

— У цябе тут знаёмых няма? — хітравата прыжмурыўся ў мой бок Ігар Паўлавіч. — Ты ж некалі хваліўся, што з'ездзіў усё удоўж і ўпоперак.

— Дзіва што.
— От і было б дзіва, каб ты расстараўся які кортык мёду. З чайком бы яго, ля цупельца...

— Удваіх падамося?
Ігар Паўлавіч падняў галаву ад рукзака, які яму быў за падупку, пераканіўся па мурату бліжэй да мяне і спытаў:

— А далёка?
— Кіламетраў з дзесяць.
— Уга! — вырвалася ў Ігара Паўлавіча. Крыху памаўчаўшы, ён уздыхнуў і паскардзіўся: — Ведаеш, мне здаецца, што я ўсё жыццё на пагах. Ну, не ўсё, а з тае пары, як стаў галоўным... Таму лічу зараз гарызантальнае становішча за вялікае шчасце, якое няварта мяняць нават на мёд.

Мой сябар апошні час працаваў галоўным інжынерам на заводзе. У кабінцеце ён сядзець не любіў, а бегаві з цэха ў цэх з раніцы да вечара. Да ўсяго хацеў дапаць сам.

— Ну, то лязы. Сам схады.
— Ага, ага, — узрадаваўся Ігар Паўлавіч. — А я тут палатку пасцерагу. Усё ж наша так не кінем. Ады спініці чаго варты...

Мне, шчыра кажучы, не надта каб і карцела падбіваць Ігара Паўлавіча ў дарогу. Тут непадалёку старшыняваў у калгаса мой даўні знаёмы Сяргей Іванавіч Палішчук. І хацелася з ім сустрацца сам-насам, прыгадаць тое-сёе, спакойна пагаманіць.

Паклаўшы ў апрастаны ад рыбацкага начыння рукзак трохфунтовага шчупака і пусты літровы слоік, я пашыбаваў напасткі цераз паляў і далей па ўскрайку сасняку на гравійку — колішні клопат таго ж Палішчука. Ён мараві мець добрую дарогу з калгаса ў райцэнтр і дамогся свайго, як толькі гаспадарка стала на ногі. Гравійка не абрываўся, як звычайна, ля вёскі, а вяла пад самы ганак калгаснай канторы.

Распарадак дня Сяргея Іванавіча не памяняўся. Некалі яго можна было спаймаць у канторы толькі ўранні і надвечоркам. І вось зараз было віду, што ён нядаўна вярнуўся з поля. Абветраны, наскрозь прапылены, Палішчук абмякла сядзеў за шырокім сталом і, некалі стомлена варухнуўшыся ў крэсла, пэўна, не маючы сілы ўстаць, працягнуў мне руку.

— Маё шанаванне. На якіх вятрах?

Я аджартаваўся:

— Калі б то на вятрах, а то на сваіх дваіх.

Палішчук, адінуўшы мяне аценьваючым поглядом, пазайздросціў:

— Рыбаліш у нашых краях? А мне во ўсё некалі. Случ пад бокам, а я мо з год не бачыў паплаўка на вадзе.

— Што той паплавок, калі рыба табе сама ў рукі плыве, — не ўцярпеў, каб не пахваліцца, я і шмаргануўшы завязку рукзака, падчапіў пальцамі шчупака за шчэлепы.

— О-о! — Палішчук разам з крэслам выкаціўся з-за стала. — Прагрэс, браце, прагрэс. Бачу, ад малявак на сур'езную рыбу перайшоў. На фаршыроўку, праўда, малаваты, а для патэльні ў самы акурат...

Узяўшы з майх рук шчупака, Сяргей Іванавіч павягаў яго ўверх-ўніз і з нейкай напускай скрухай зачмогаў:

— Э-цэ-цэ-цэ, шкада. От жа шкада. Прападзе твой улоў. І не паспытаеш, які ён на смак.

— Чаму гэта шкада? Як не паспытаю? — не зразумеў я.

— А так што не паспытаеш. Бачыш, вунь машына ідзе. — кінуў галавой на акно Сяргей Іванавіч.

Мал. В. ТАРАСАВА.

Барыс СТРАЛЬЦОЎ

СТАРАСЕЛЬСКАЕ ЗАСТОЛЛЕ

НАВЕЛА

ў блакітную паперу пакунак, які нямаведама калі апынуўся ў машыне:

— Дзякуй... Навошта гэта?

— А на тое, каб вы са Сцепанідай сына весялей гадавалі. — Палішчук абняў Аляксея за плечы. — Ну, вядзі ў хату...

Прасторныя сенцы дзялілі дом надвая. Праз шырока расчыненыя дзверы на левую палатку мы ўбачылі, што госці былі ў зборы. За сталамі, расставленымі ўпрытык удоўж трох сцен, сядзелі не меней як чалавек восемдзесят. Мужчыны і кабеты. Старэйшыя і маладзейшыя.

— Уся брыгада? — хмыкнуў Палішчук.

— Як мае быць, — пацвердзіў Капацэвіч.

— Ну, дык ты ў галаву стала, а мы вось тут, калі дзяўчат.

— Глэдзіце, дае вам лепей, — пагадзіўся гаспадар. Ён, відаць, прывык, што Сяргея Іванавіча ўгаворамі не возьмеш.

Кабеты, смеючыся ў рукавы, рассунуліся, і мы з Палішчуком уладкаваліся непадалёку ад дзвярэй. Аляксея жа сеў за стаям у цэнтры. Не бачычы часу, ён наліў сабе з пузатай пляшкі поўны кілішак і, трымаючы яго ў выцягнутай руцэ, устаў.

Я пашарыў вачамі перад сабой, потым улева, управа і адчуў сябе ніякавата. На сталах было поўна смажанага і варанага, салёнага і марынаванага, скрозь стаялі бутэлькі, на талерках ляжалі відэльцы і нажы. Не хапала толькі чарак.

Аляксея між тым, быццам і не звачаючы на тое, што ні ў кога з гасцей не было наліта, запраціў:

— Ну, дарагія госцейні, пачнем. Чым хата багата, тым і рада.

Выпіў сам. І, зноў наліўшы кілішак да краёў, паставіў яго перад суседкам справа. Той, доўга не вагаючыся, узняўся над сталом.

— Гаспадыні — талерачку, гаспадару — гаралачку, сынку — долі шчаснае.

І, гэтак жа, як Аляксея, выпіўшы, наліў кілішак і паставіў яго справа ад сябе, перад чарнявай кабетай.

— Алёшкаў дзядзька, Піліп, каваль адмысловы, — шапнуў мне на вуха Палішчук. — А гэта Піліпава кабетіна. Злева калі Аляксея ягоная жонка Сцепаніда...

Я ў сваю чаргу шэптам падзяліўся з Сяргеем Іванавічам свайй думкай:

— Выходзіць, пляменнік з дзядзькам п'юць, а госці лысыя...

Палішчук прываліўся да мяне бокам і, сціснуўшы пад сталом маю руку, сказаў аднымі вуснамі:

— Чакай чакай... І слухай...

Чарнявая кабета, павярнуўшыся ў бок гаспадары, перад тым, як выпіць, таксама выдала тост-прыказку:

— Будзь багаты, Аляксея, поўнай хатаю дзядей...

Аляксея са Сцепанідай усталі і пакланіліся.

[Заканчэнне на 12—13 стар.]

З новага ЛіМа

А да канца НЕ ДАВЯЛІ...

Дуброўна — адзін з старажытнейшых гарадоў рэспублікі. Размешчаны на беразе Дняпра, ён у даўнейшыя часы, калі асноўнымі шляхамі зносін з'яўляліся рэкі, быў адным з аміжнёных гандлёвых цэнтраў.

У Дуброўне была мануфактурная фабрыка, якая славілася сваёй тканінай. Тут шырока было развіта саматужніцтва. Пра гэта сведчылі нават назвы асобных вуліц, як напрыклад, Ганчарная, Гарбарная і іншы. Шмат было кравецкіх і шавейкіх майстарань.

Шмат добрых спраў здзейснілі дуброўненцы за гады Савецкай улады. Яны былі актыўнымі будаўніцамі першынца Беларускай энергетыкі — Белдэкса, першаадкрывальнікамі тарфяных багачынь Аснаўскіх балот.

Неўміручай славай пакрылі сябе маладыя падпольшчыкі Асіпторфа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. На тэрыторыі Дуброўненшчыны здзейснілі гераічныя подзвігі многія камандзіры і салдаты Савецкай Арміі, партызаны.

Зараз Дуброўненскі край — край выдатных майстроў швейкавістага кужалю, высокіх урадніаў збожжа і бульбы, высокай прадуктыўнасці жывёлы.

Пра мінулае і сучаснае прыдняпроўскай Дуброўненшчыны маглі б раскажаць экспанаты і матэрыялы ізраўнаўчага музея. На жаль, яго ў Дуброўне няма.

Праўда, некалькі гадоў назад дуброўненцы правялі добрую ініцыятыву, пакаўшы ў цэнтры горада будаваць дом пад музей. Вывелі сцены, зрабілі дах. Так і стаіць гэты незаночаны будынак, як сведка таго, што ў Дуброўне не заўсёды пачаваю справу даводзяць да канца. А гораду так патрэбен музей!

А. МАХНАЧ.

ВАРТА ПЕРАНЯЦЬ

Пачалося з расчаравання: хацеў купіць для ўнучкі кніжку з малюнкам, ды нічога цікавага не знайшоў. Есць кніжкі, хоць і не багата, для тых, хто ўжо сам чытае, а для самых маленькіх

— не траплялася. І тут у вочы кінулася выданне ГДР «BUMMI», па нашаму — «Мішутка». «Мядзведзік». Выданне шматфарбнае, якраз такое, якое патрэбна малым. А тое, што тэкст на нямецкай мове — не перашкода: унучка ж яшчэ не можа чытаць ні па-беларуску, ні па-руску. Гэтая навука прыйдзе да яе праз якія-небудзь тры-чатыры гады, а тым часам бацькі або дзед прачытаюць і расказваюць, што на малюнках.

Я ўзяў адзін з выпуснаў (а іх некалькі, бо гэта перыядычнае выданне, — «Ein fröhlicher Tag» — «Радасны дзень»). Пазнаёміўшыся з ім, падумаў: «Малайцы нашы імяціні сьбры! Варта і нам пераняць іх вопыт». І вось я пішу менавіта з гэтай мэтай, думаючы пра сябе: «Хай гэтак насенне трапіць у добрую глебу, хай западзе ў сэрца добрых і шчырых людзей, якія любяць маленькіх дзяцей і турбуюцца аб тым, каб яны з дзяцінства пазналі радасць і раслі духоўна багатымі — яны ж прыйдуць нам на змену!»

Што ж гэта за выданне? Яно выпушчана ў выглядзе папкі-кішэні, у якой знаходзіцца кніжка-сшытак і патэфонная пласцінка.

На вокладцы напісана, што Бумі навадаў дзіцячых садкі і хоча ў малюнках і песнях раскажаць пра гэта. Песень — восем і адно застольнае пакаданне. Усе яны запісаны на пласцінку. Варта па-

класці яе на праграмавальнік — загучыць песня — суправаджэнне да малюнка. Але гэта не ўсё: у кніжцы-сшытку змешчаны тэксты песень і ноты да іх.

Увагі заслугоўвае і сама кніжка-сшытак. На другой старонцы вокладкі змешчаны зварот да бацькоў і ўказанні, як карыстацца сшыткам-кніжкай. Трэба выняць сярэднія аркушы (16 старонак) і разрэзаць іх па чорных рысках, сіласці, як паказвае нумарацыя старонак, тады сшытак кніжку Атрымліваецца нотны сшытак з тэкстам і кніжка з малюнкамі.

Але і гэта не ўсё: у сшытку-кніжцы ёсць яшчэ малюнкі карткі блакітнага і жоўтага колераў. Іх трэба разрэзаць на-двое, каб, самастойна гуляючы, дзіцё магло з двух палавінак падабраць у сіласці малюнак. Гэта — гульні-творчасць, гульні, якая развівае ўважлівасць у дзіцяці асабліва ўзросту.

Карацей кажучы, гэтал ігравал папкі-кішэні і гучыць, і забаўляе. Цікава і карысна.

В.ЛЯШЭВІЧ,
пенсіонер.

МНЕ ДАВЛЯЛОСЯ назіраць за параджэннем гэтага спектакля. Літаральна на вачах ён мяняўся, набываў новыя абрысы. Скарачаліся вялікія кавалі тэксту, часам цэлыя сцэны. Кампазітар дапісваў ары і ансамблі. Абнаўлялася музычная драматургія, з'яўляліся фрагменты, важныя на сюжэтай і вобразнай нагрукцы. Узнікалі новыя рэжысёрскія канцэпцыі.

Герайная музычная камедыя Юрыя Семіянікі «Спявае «Жаваранак» некалькі гадоў ішла ўжо на сцэне былога Магілёўскага абласнога тэатра музыкамедыі, дзе склаўся некаторыя яе выканаўчыя традыцыі (а часам і штаны), а літаратурны і музычны матэрыял мог здацца аўтарам «правяраным на публіцы» і таму дасканалым. Але гэтага не здарылася. Аўтары працавалі патрабавальна, імкнуліся ўдасканаліць апэрэту ва ўсіх кампанентах.

Цяпер яна вынесена на суд гледачоў калектывам Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР.

Тэма, якую ўзялі кампазітар Ю. Семіянікі і аўтар п'есы П. Калаштур, у нашы дні ўсё больш упэўнена займае месца ў савецкай музычнай камедыі. Герайзм подзвігу, рэвалюцыйная романтика, барацьба двух светаў, дзвюх ідэалогій... Не так проста раскрыць усё гэта сродкамі музычнай камедыі, не адступішы ад законаў жанру, не згубішы «камедыйнага запалу». Новы твор увогуле пазбегнуў гэтай небяспекі, хоць у ім герайны пачатак і пераважае над камедыійным.

Герайныя сцэны трымаюць у напружанні гледача, гатовыя, аднак, у любы момант «пераключыцца» на іншы настрой — камедыійны. У сцэнах гэтага плана ёсць шэраг цікавых знаходак, добрых дыялогаў.

На жаль, іх не так многа. Тэкст тут занадта «прыземлены», мала ў ім іскрыстага, вынаходлівага, разумнага гумару, трапляюцца сцёртыя, банальныя, а скажам б, антымастацкія выразы. Напры-

клад, абыгрыванне тэмы «куратніка». Дзед Пятро Бусел нажа: «Навошта мне куратніка ёсць» (гэта ён пра жонку). Макрына, у сваю чаргу, называе яго «пеўнем абдыраным».

Іншы раз словы герояў не апраўданы ні паворотам сюжэту, ні іх характарам, яны выпадковыя, безгустоўна ўстаўлены «дзеля гумару». Слаўна, напрыклад, кажа Сашы: «Сцеражыся, перад самім Астапам Бендэрам адназваць будзеш», а здраднік Віктор да Моль так каменціруе свае ўцёкі ад Савецкай Арміі: «Галоўнае ў нашай прафесіі — у час змыцца»... У аснову музычных нумароў твора —

крок наперад. У «Жаваранку» выразна выяўляюцца ўсе элементы музычнай драматургіі.

Да лепшых музычных нумароў, безумоўна, належаць партызанскі хор, які стаў герайным лейтматывам твора: вяселіны і кравальны хор дзяўчат «Ой, плыве па рэчцы месяц малады», арыя Ірыны «О, горад мой!», пабудаваная на псіхалагічных кантрастах, якая складаецца з яркіх мастацкіх вобраз. Цікавыя песні Ірыны «Жавара-

чувае сябе ва ўсіх сцэнічных сітуацыях. Безумоўнай і вельмі каштоўнай вартасцю антрысы з'яўляецца голас — лёгкі, багаты на адценні, прыгожага тэмбра.

Ірына ў артысткі В. Мазур пакуль яшчэ бывае скаванай у сваіх сцэнічных паводзінах. Але яна таксама вельмі абаяльная і выдатна валодае голасам — сакавітым і глыбокім. Работы абедзвюх артыстак — удача спектакля. У дуэтах ханцелася б заўва-

ДРУГОЕ НАРАДЖЭННЕ АПЕРЭТЫ

СПЕКТАКЛЬ ДЗЯРЖАўНАГА ТЭАТРА МУЗЫЧНАЙ КАМЕДЫІ БССР «СПЯВАЕ «ЖАВАРАНАК»

арый, песню, куплету — леглі вершы П. Харнова. Ёсць сярэд іх удалыя, але, на жаль, трапляюцца радкі, у якіх сэнс падменены наборам рыфмаваных слоў:

Я не птушка, я пеньца,
В том мой беда.
Нет, я птушка, птушка, птушка,
Птушка без гнезда...
Жаворонок, жаворонок,
Птичка неземная,
Жаворонок, жаворонок,
Птичка полевая.

Асабліва непатрабавальны да сябе аўтар у камедыійных куплетах:

Дима, Дима, командир,
Наш общественный кумир...
Дима, Дима, лейтенант,
Я не девица, а талант,
Для меня весь день плясать,
Что для пшары писать.

Хацелася б, каб аўтар яшчэ прапрацаваў над некаторымі вершамі, давёўшы іх да такога ўзроўню, які можна было б назваць мастацкім.

Меладыйная, як і заўсёды ў Ю. Семіянікі, музыка ўвабрала ў сябе духмяны водар беларускай народнай песні. Мне ўспамінаецца яго першая работа ў жанры апэрэты — «Рабінавыя каралі». Несумнінна, што ў сваім новым творы кампазітар зрабіў значны

нак», яе ж арыя-раманс «Здаецца, быццам я ляху». Усё гэта ірыя ўзоры вакальнай лірыкі Ю. Семіянікі.

Хоцалі яшчэ адзначыць меладыйную выразнасць танцавальных нумароў — «Вальса», «Полькі», «Пасадобля», «Танга».

Найбольш ярка раскрыта ў спектаклі галоўная герайна — Ірына. Сутнасць вобраза Ірыны — адданасць Радзіме, мужнасць сапраўднай падпольшчыцы-патрыёткі, любоў да роднага краю, гарачае каханне да Дзмітрыя. Маска яе — беспрыныповае прадажнае спявачкі ў нямецкім казіно, якая робіць кар'еру ва ўмовах «новага парадку». Музычная характарыстыка вобраза поўная вастрыні, напружанасці, дынамікі. І разам з гэтым яна ўсхвалявана-трапяткая, пшчотна-лірычная, поўная глыбокага шчырага пацунцы.

Абедзве выканаўцы партыі Ірыны выступаюць удаля. Артыстка Н. Гайда ўпэўнена выдзе ролю, свабодна ад-

жыць, што ў сваіх будучых творах для тэатра нашы кампазітары могуць смела арыентавацца на высокую вакальную магчымасці спевакоў.

Менш шанцавала ў спектаклі выканаўцу ролі Дзмітрыя В. Бурцаву. Яго роля аказалася недастаткова дынамічнай і вострай. Але ў рамках магчымасцей створанага аўтарамі вобраза артыст увогуле ўдала спраўляецца з партыяй. У В. Бурцава — добрыя вакальныя дадзеныя. Хацелася б, каб артыст больш свабодна трымаўся на сцэне. У час выканання першай арыі, дзе ён расказвае пра светлыя і глыбокія пацунцы да Ірыны, Бурцаў стаіць спіной да сяброў, рукі амаль «па швах». Мабыць, маецца на ўвазе, што гэта яго ўнутраны маналог, звернуты да глядзельнай залы, але нас не пакідае ўражанне, быццам гучыць асобны канцэртны нумар, не звязаны з дзеяннем спектакля. Тэмпераментна выдучь свае ролі артысты Л. Мацісава (Макрына) і У. Ажарэльёў (Пятро Бу-

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

«Пшыце мне, дзеці, па адрасе: горад Гомель, тэатр лялек, мідзведзіку Рымціці». Гэтымі словамі заканчваецца адзін са спектакляў Гомельскага тэатра лялек «Прыгоды мідзведзіка Рымціці», але не заканчваецца дружба паміж гледачамі і артыстамі, якая ўстанавілася ў час спектакля. Пацвярдзіце таму — лісты, паштоўкі і тэлеграмы з розных гарадоў і вёсак Беларусі, якія ідуць да нас у тэатр. За іх мы вам, дзеці, сардэчна дзякуем. Спадзяемся, што многія з вас пачаць і наш новы спектакль — па п'есе Е. Барысавай «Здарэнні ў лялечным тэатры». У ім вы сустрэнецеся са знаёмым ужо вам Бурцавінам, татам Карла, Мальвінай, П'еро і іншымі героямі.

Рэжысёр спектакля В. Чарняў, мастак А. Чабатароў. У спектаклі заняты артысты В. Матрос, Т. Гарачава, В. Курдзюмаў, Л. Гамзюк, А. Заматай і іншыя.

Чакаем вас, дарагія сябры!

На здымку — сцэна з новага спектакля «Здарэнні ў лялечным тэатры».

Н. САБАНАУ,
артыст тэатра.

ЖЫЎ-БЫЎ на свеце звычайны чараўнік-чарнакіжнік Магіяш. Жыў сабе ціха, спакойна, утульна ўладкаваўшыся на ўзлеску. Дзень у дзень рабіў сваю прывычную справу: варыў чарадзейнае зельле, заварожваў людзей і жывёл, у чорнай магіі не ведаючы сабе роўных. Даўно ўжо састарэўся, даўно параму на адпачынак, на пенсію, а ён працягвае сваё чараўніцтва, прагнуўшы зла ўсяму жывому.

І раптам, зусім нечакана Чараўнік сам трапляе ў бяду — давіцца слівавай вострачкай, захворваючы «жудасным костным чарнаслівітам»... З гэтага і пачынаюцца прыгоды, здольныя захапіць і дарослага чалавека, і юнага гледача, якія трапілі на спектакль у Віцебску. На сутнасці, гэта добра інтэрпрэтаваная відомая ў славянскім фальклоры казка, пераробленая ў п'есу «Прынцэса і Дрывасек» драматургамі Г. Волчак і М. Мінаэлян. На сцэне тэатра імя Якуба Коласа з'явілася яркае тэатральнае відовішча, удалы дэбют рэжысёра Уладзіміра Забелы, поспеху якога ў многім садзейнічае багатае фарбамі і выдумкай афармленне мастака А. Салаўёва і высельная музыка Э. Калмановскага.

Чараўнік свет казікі пачынаецца з малаўлінай і яркай праграмы спектакля, якую бачыць глядач пры ўваходзе ў тэатр і якую яму адразу хочацца набіць. А ўвайшоўшы ў глядзельную залу, ён ужо не можа адвесці вачэй ад сцэны, дзе бачыць тыя ж яркія фарбы, тыя ж колеры на мудрагелістых кулісах і заслонку, выкананую аплікацыяй. Такая ж аплікацыя і ў касцюмах персанажоў і ў іматэлііх мяшэчках Чараўніка, у якіх ён трымае свой чараўнічы інвентар.

На сцэне нічога лішняга, дробна-

другараднага няма. Па бачках авансэны, вешалкі і ляўны, па іхх размесцілі касцюмы, парывы, бароды, утварылі разнастайны рэкітэт. У зале гаюне святло, і пад радзёную музыку, у добрым тэмпе набігаюць артысты, апранутыя ва ўніформу. Ненарэдна ў прысутнасці гледачоў аправаюць касцюмы казікі персанажы першай карціны. Астатнія выносяць «лачкі», шынкі, утварваючы з іх умоўную паліцу, цягнуць вярочку, вешаючы на іе бязліку чараўнікоў. А ў гэты ж час, і таксама на вачах у гледачоў, падмаецца заслона спектакля, апускаецца заднік першай карціны, паву-

ля жыве ў свеце выдумкі і фантазіі. Паўтараю: усё гэта робіцца без націску з боку рэжысура, адначаснай добрым памуччём-меры і таіту.

Ненарэдна на вачах гледача, пад высельны гуіт аркестра і простыя смешныя песенькі персанажоў адбываецца перамена докарацый і пераадзяванне артыстаў. Гэта надае асаблівы запал спектаклю, садзейнічае адзінаму настрою

ЖЫЎ-БЫЎ НА СВЕЦЕ...

«ПРЫНЦЭСА І ДРЫВАСЕК» НА СЦЭНЕ БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРА ІМЯ Я. КОЛАСА

ціна, і па знаку Магіяша апускаецца велізарны кацёл, з якога паліць пара. Чараўнік з захваленнем і зачараваннем корпаецца ля талымічага катла, памешваючы ў ім вялікай драўлянай лыжыкай. Час ад часу заглядвае ў шпугу «Чарадзейная кулінарыя» і, весела насмешваючы, падсыпае чаросы ў кацёл. Потым каштуе зельле, моршчыцца. Плыскае каментар па ілбе і ідзе яго ў кацёл. Зноў каштуе, зноў моршчыцца. З захваленнем ложыць на траве нейкую нібачую казурку, абрывае ёй лашткі, кідае ў кацёл, зноў каштуе і... распыляецца ў задаволеннай усмешцы. У зале агульнае ажыўленне: увага гледача ўзята.

Гледачу нічога не патрэбна расшыфроўваць. Ён адразу ж і актыўна ўключаецца ў казачны сцэнічнае дзеянне, разумее ўмоўную мову тэатра, адкрытасць рэжысёрскага прыёму і на працягу спектак-

ляк у выканаўцаў, так і ў гледачоў, стварае патрэбную тэатральную атмасферу. У гэтай атмасферы добра адчуваюць сябе і гледачы і самі артысты.

На думку аўтараў, Чараўнік Магіяш — стары, ледзь дыхае, як гаворыць пра яго яго памочнік Злічка. У спектаклі выканаўца ролі М. Цішачкін, як між іншым і ўсе іншыя, не выходзіць за рамкі свайго ўзросту. Магіяш на сцэне гэтані бадзёраны, свавольны ашуканец і хітрун, не пазбаўлены гумару і запалу. Ён не проста казачны Чараўнік, а надзелены жывымі чалавечымі рысамі. У яго рэпліках і ча-

СТАРАСЕЛЬСКАЕ ЗАСТОЛЛЕ

[Заканчэнне. Пачатак на 11 стар.]

Чарка хутка пайшла па крузе. Кожны казаў кароткі рыфмаваны тост ці прыказку, выпішы, наліваў чарку і перадаваў яе ўправа. Гаспадары пасля кожнага тосту ўсталалі і кланяліся...

— Паслухаем, што настаўнік прыпас, — амаль уголас зазначыў Палішчук.

Непадалёку, ужо з нашага боку стала, падняўся мажны хлапчына. Адкінуўшы рэзкім рухам павіслыя на вочы прамыя валасы, ён плаўным паўкругам абвёў рукой застолле.

— Каб свой розум і навука далі сыну сілу ў рукі.

І нібы рой пчол уляцеў у хату. Госці загулі, за-

варушыліся. Тост прыйшоўся да спадабы.

— Эт, малайчына! — аж закруціўся Палішчук. — Не паўтараецца.

Сяргей Іванавіч памінуўся ўжо было нешта сказаць настаўніку, ды чарговы тост спыніў яго.

— Прывічайце гасцей, каб на радзіны хадзілі часцей.

І зноў нібы абудаўся пчаліны рой. Толькі на гэты раз у гудзенні чулася другая нота, быццам без адабраўня. Пачуліся кепкі!

Маладыя бабеты, што сядзелі за Палішчуком, нават заспрачаліся:

— Пліліха так казала... Было!..

— Было, ды не так...

— Словы другія, а ўсё роўна так...

Далей-болей, і за сталамі знікла скаванасць. Цяпер ужо кожны тост ацэньваўся, абмяркоўваўся. Калі ж суседка Сяргея Іванавіча гарэзліва вы-

гукнула гаспадарам «Любіце катацца — любіце і саначкі вазіць», грывінуў агульны выбух рогату.

Пакуль госці сцішваліся, Палішчук, відаць, заўважыўшы маё хваляванне, прыйшоў на вырочку:

— Калі нічога такога не прыдумалася, дык скажы хоць так: «Каб у хаце брыгадзіра вырас добры аграном». Прымуць...

І праўда, добра прынялі. Хоць Сяргей Іванавіч адзічыў мне не лепшае са свайго запаса. Сам ён казаў і адмыслова, і галоўнае, па-старыньску:

— Хай шануе сын зярнятка: будзе і людзям, будзе і ў сваю хатку.

Яшчэ гучаў апошні тост, а ўжо дзве жанчыны з кошыкамі ракіталт тых, у якіх дораць кветкі, пачалі абходзіць гасцей, ставячы перад кожным кілішак, шклянку або кубачак.

— Ну, цяпер пойдзе як звычайна, — у голасе Сяргея Іванавіча, як мне здалася, была нотка расчаравання.

Мы доўга не забавіліся ў гасцях. І зноў Алі-

сел). Праўда, трэба адзначыць, што ім часам нестася спраўдзімай камедыі-насі, якую мы мелі падставы чакаць ад характарнай пары. Віна тут не толькі акцёраў, але і лібрэтыста.

Яшчэ адзін дуэт — Сашка і Слаўка. Артысты Р. Курлькова і В. Фаменка нядрэнна спраўляюцца са сваімі партыямі, хоць і ім драматургічны матэрыял не дазваляе больш поўна праявіць свае магчымасці (каб жа на ўзроўні музыкі быў і тэкет іх роляў!).

Цікава пададзены ў спектаклі вобразы фашыстаў: аўтары пазбегнулі аднастайнасці ў псіхалагічнай абмадлівасці ворагаў. Побач з фігурай штурманфюрэра Гофмана, жорсткага і базлітаснага прадстаўніка гестапа, выведзены Віл фон Вітэнберг, кадравы афіцэр, граф, які ведае і любіць забароненага Гейне, і ў яго адносінах да Ірыны ёсць нешта чыстае — ён адчувае яе маральную чысціню і сілу і імкнецца зразумець, адкуль яна, гэтая сіла. Партыю Вітэнберга ўдала выконваў А. Прыходзька і Ю. Лазоўскі.

Выканаўцы ролі Гофмана па-рознаму тракуюць гэты персанаж. Ярчай атрымаўся ён у У. Дзёгцева, артыста значнага драматычнага даравання. (Дарчы, мінчане добра помняць выдатную работу Дзёгцева на сцэне тэатра апэраты Кузбаса — вобраз прафесара Хігіна ў мюзікле Ф. Лоу «Мая чароўная лэдзі»). Яго Гофман цынічны і жорсткі і разам з тым у яго паводзінах ёсць элемент істэрычнасці — з-за пастаяннага страху перад помстай партызан, перад расплатой за злачынствы. А акцёр Ю. Харытонаў у гэтай ролі больш стрыманы. Праўда, думаецца, што ён мае рацыю, калі ў сцэнах з арыштаванай Ірынай пазбягае натуралістычных падрабязнасцей, бадай, залішніх у Дзёгцева.

Віктара дэ Моля, здрадніка і правакатара, мізэрнага ў сваёй угодлівасці перад фашыстамі, іграюць У. Цітэнка і В. Шаўкалюк. Створаны ім вобраз

вызначаецца вострым малюнкам, яркай характарысцікай.

Па-рознаму іграюць фрау Катарыну А. Цітэнка і Н. Гардзіенка. Першая з іх, вядзе ролю па-артыстычна-малюўча, з добрым густам. Геранія ж Н. Гардзіенка выглядае ірыху вольгарнай, і гэта ўспрымаецца не толькі як выяўленне сутнасці фрау Катарыны, але і як выканаўчы «нацёк». Абедзвюм артыстам нельга адмовіць у тэхнічным майстэрстве, партыя Катарыны вельмі складаная ў ёй спалучаюцца драматычная ігра, спевы і танец у складаным комплексе.

Балетмайстры М. Красоўскі і Э. Піно вынаходліва паставілі «Пасадобль», «Танга», «Польку». Праўда, не заўсёды арыгінальныя шматлікія «прытанцоўні» персанажаў.

Прыемна адзначыць добрае гучанне хору, зусім нешматлікага па сваім складзе (хормайстар Н. Андросава). Нядрэнна справіўся са сваёй задачай і аркестр (галюўны дырыжор заслужаны артыст БССР П. Кірыльчанка, дырыжор Э. Араш-кевіч). Адмоўна адбываецца на яго гучанні адсутнасць літаўраў. Можна адзначыць і асобныя выканаўчыя пралікі. У «Пасадоблі», напрыклад, кастаньеты не змаглі перадаць рытмічны малюнак музыкі, застаўшыся на прымітыўным узроўні звычайнага адлічвання доляў танца.

Спектакль ідзе ў добрым тэмпе, і гэта, безумоўна, заслуга рэжысёра У. Амаральева. Праўда, фінал спектакля — не навіна ў сучаснай рэжысуры, але тут У. Амаральев, як кажуць, удала «выстраляў»: пад урачысты марш ідуць байцы Чырвонай Арміі праз залу на сцэну, дзе адбываецца іх сустрэча з партызанамі. І гэты заключны эпізод выглядае заманерамным мастацкім акцэнтам спектакля.

Першая работа тэатра дэпла прынята гледачамі. Яна выявіла здольнасці маладога калектыву, яго творчыя магчымасці. Безумоўна, спектакль яшчэ патрабуе дапрацоўкі. Але падрыхтоўчы перыяд ужо даказаў, што ў тэатры не бацца цяжкасцей, не існуюць працы, умеюць прыслухоўвацца да крытычных заўваг і парад. Тут ёсць той творчы энтузіязм, які з'яўляецца заручкай далейшых поспехаў.

Алена РАКАВА.

радзействах мноства тонкай і даволі надзейнай іроніі, як і ва ўсім творы. З пачуццём такту іграе В. Зубараў ролю Злічкі — вернага і вельмі дабрадушнага памочніка Чараўніка. Па законах жыццёвай праўды будзе ролю Цара-бацюхны артыст Т. Коштыс. Праўда ўнутранага жыцця спалучаецца з вонкава завостранай формай. У гумары выканаўцы дакладна ўлоўліваецца яго іранічнае стаўленне да свайго «героя», якому надакучыла няўрымслівая дачка, ад якой ён шчыра хоча пазбавіцца, каб ніхто і ніколі не перашкаджаў яму іграць у шашкі. А ў перапынку паміж сваімі ўлюбёнымі заняткамі такі гора-цар з смежнага царства Задрывушкі пакадае занятца «важнічым» дзіркаўнымі справамі: «пайдзі пацарую мінут пятаццаць... Пайшлі царавы!» — крычыць ён сваім прыдворным.

Спраўднай жывасцю, незямной энергіяй прасякнута выкананне ролі прынцэсы Жулейкі ў Н. Левашовай. Асабліва добра ўдаецца ёй першая сцэна, дзе парадыйнасць прыёмаў рэжысуры і акцёрскага выканання, вытрыманых да таго ж у надзвычай жывым сцэнічным тэмпа-рытме, успрымаюцца амаль як бурлеск. Актрыса добра адчувае прыроду камічнага. Можна, там, дзе па ходу п'есы элементы камічнага саступаюць месца больш «жыццёвым» матывам паводзін гераніі, Н. Левашовай цяжка пераклачацца і таму, напрыклад, тады, калі ў прынцэсе абуджаецца пачуццё першага кахання і ёй трэба змагацца з няяснасцю, актрыса неяк панікае, становіцца вялай. І раптам пачынаеш сумнявацца ў спраўднай сіле першага пачуцця не гераніі. Тое ж самае адбываецца і з выканаўцамі ролі дрыгаска Трудзіна — Л. Трудзіна, ад якога хацелася б больш спраўднага дэяння, больш гарэзлівасці і запалу.

Цікава задуманы і ўвасоблены і вобразы доктара (Г. Ваўчок) і асабліва

прадстаўніка ўсіх таварыстваў царства Задрывушкі пана Заціркі (Б. Сяўко).

Многа рэжысёрскай і акцёрскай выдумкі ў сцэнах з вядзюнымі (артысты П. Бяльвіч, У. Крыжыцкі, А. Лабанов, В. Петрачкова), паліцэйскімі (артысты Я. Буракоў, Б. Круцкі і С. Кохан). Выканаўцы не проста іграюць казачныя персанажы, а спрабуюць знайсці і падкрэсліць у кожным асобныя тыповыя рысы канкрэтнага чалавечага характару. Іменна гэта іменне пастаноўчай групы і робіць спектакль-казку такой чалавечай і іранічнай, такой сучаснай.

Многасе рэжысёрскай фантазіі, дасціпна і вынаходліва. Праўда, пакуць што ён не пабыў жанравы завершанасці. Мабыць, варта было б даволіць артыстам дзейнічаць больш востра і свабодна ў імпрывізацыйнай манеры ігры, не вызначаць «жалежных» абрысаў і рытмў спектакля ў кожнай сцэне. Магчыма, частка віны ляжыць на выканаўцах: не так часта яны іграюць такія, дазваляючы сабе сказаць «легкадумныя» п'есы-казкі, а па сутнасці сур'ёзныя прытчы. І ўсё ж вопыт «Сніг вароны», напрыклад, або «Слугі двух гаспадароў» мог бы імі быць удзячны і на гэты раз. Як кожны пачытовец у мастацтве, рэжысёр У. Забела імкнуўся ў першым самастойным спектаклі прадманастраваць «усе» свае веды і «усе» ўменне, а таму, відаць, і перабраў норму. Ці не таму, напрыклад, так падрабінна, так скрупулёзна, а такім мноствам акцёрскіх прыстававанняў і сцэнічных трыкаў, разгортванняў сцэны са словамі, з вядзюнымі і паліцэйскімі? Ігра гэта ішчы раз паўтараецца, акцёры захапляюцца асобнымі дэталімі, за абтыраваннем іхх анікае часам галоўная думка і гэта творца. Рэжысёр дзейнічае інакш, і глядзячы ў сваім захваленні губляе востры ўспрымання пэўных істотных асаблівасцей.

Але ўсё гэта прыватныя лішкі рэжысёрскага захвалення, якія добра адчулі на першым прадстаўленні гледачы і сам пастаноўчык. Работа над спектаклем прадгваецца. Галоўнае і што асабліва радуе — рэжысёрскі дэбют У. Забелы аказаўся ўдалым.

А. БУАКОЎ.

ЦІКАВАСЦЬ і любоў

Да музыкі нарадзілася ў мяне ў самым раннім дзяцістве — у сяле Суксун, у глухих пермскіх лясах. Там не было тады чыгункі і па 200—300 вёрст даводзілася ехаць «на перакладных», у так званых «наробушнях» — адкрытых або закрытых, лямачы на сене. У Суксуне не было ні ралля, ні нават грамафонных пласцінак. Але ў нашым доме стаяла старая фісгармонія. Аманпаніруючы сабе на ёй, мы з сястрой спявалі дуэтам рускія народныя песні. Бацька напываў нам оперныя ары, тлумачыў незразумелыя словы, маляваў насцюмы

Т. САКАЛОВА

СЛЕД НА УСЁ ЖЫЦЦЁ

У Тамары Аляксандраўны Сакаловай — цікавы жыццёвы шлях. Яна нарадзілася ў 1892 годзе ў польскім горадзе Радам. Некаторы час (у 1908—1915 гадах) жыла ў Вільні, дзе вучылася музыцы і малюванню. У 1917 годзе ў газеце «Гомельская жывіца» быў надрукаваны першы верш Т. Сакаловай на рускай мове. Потым яна друкавалася ў розных перыядычных выданнях і зборніках. Працавала выкладчыцай у музычных школах. Цінер пенсіонерка, жыве ў Радзівічах.

артыстаў, расказваў змест опер. Калі мы пераехалі ў Кіев, да сваякоў, яны аднойчы ўзялі мяне, васьмігадоваю, у тэатр. Сваёй растлумачылі маленькай правінцыяльцы змест оперы і былі вельмі здзіўлены, калі я зусім дакладна праспявала — некалькі ары.

У маі 1908 года мы пераехалі ў Вільню, якая тады была адным з цэнтраў фарміравання новай беларускай культуры. І хаця канцэрты, пра якія пойдзе гаворка ніжэй, не маюць прамога дачынення да Беларусі, яны магчыма, пралёчылі святло на тую мастацкую атмасферу, у якой фарміраваўся талент класікаў беларускай літаратуры.

У Вільні мяне прынялі ў музычнае вучылішча — у клас прафесара Міхаіла Іванавіча Трэсціна, вучня ледзябургскага прафесара Штэйна. Выкладчыкам тэорыі, гармоніі, кантрапункта, салыфеджыі і гісторыі музыкі быў сын беларускага селяніна з Магілёўшчыны Канстанцін Міхайлавіч Галкоўскі, потым прафесар кансерваторыі, народны артыст Літоўскай ССР. У свой час ён гарманізаваў беларускія народныя песні, напісаў музыку на словы некалькіх вершаў Я. Купалы. Галкоўскі быў вучнем Рымскага-Корсакава, закончыў з залатым медалем Пецярбургскую кансерваторыю. На выпускным экзамене журы ўсталя, а Цэзар Кюі пацалаваў таленавітага музыканта.

Са спеваной, якая гаспраніравалі ў Вільні ў пачатку гэтага стагоддзя, моцнае уражанне зрабіла на мяне Анастасія Дзмітрыеўна Вяльчэва. Яе голас быў не гучны, але нейкі абаяльны, непаўторнага тэмбру. Старажытныя і сучасныя песні яна спявала з такой задуманасцю, што публіка розных сцен Радзі называла яе «непаўторнай». Давялося мне чуць тамсама славуэта італьянца Баціціні, вядомага выканаўца ролі Фауста Сенар-Ражанскага.

Незабыўнае ўражанне пакінуў канцэрт папулярнай у свой час ілавесністкі полькі Ванды Ландоўскай, якая тады жыла ў Парыжы. Адчу-

валася, што Ландоўская тонка аддумвала стыль свайго касцюма, каб ён пасаваў старадаўняму інструменту. Калі яна з'яўлялася на сцэне, здавалася, што нейкі старажытны партрэт выйшаў з рамы — на ёй былі мякія, без абцасаў, аксамітныя туплі пад колер вільнявай суценкі, гладка прычасаныя валасы сцягнуты ў грэчаскі вузел. Яна іграла выключна п'есы старых аўтараў — Куперэна, Данена, Глюка, Рамо, Люлі. «Тамбурын» гучаў бы казка.

Вільню часта наведвалі славетныя піяністы. У 1912 годзе адбыўся канцэрт Іосіфа Гофмана. У 1913 годзе выступаў дырэктар Маскоўскай кансерваторыі прафесар Васілій Ільіч Сафонаў са сваім сынам — скрыпачом. Ігралі яны «Край цэраву санату» Бетховена. Прыязднаў Сафонаў адзін. Яго туш мне здавалася «крутым гукам» — такі быў толькі яшчэ ў прафесара Трэсціна, майго настаўніка. Уяўленне, вядома, вельмі магла пазбавіцца пачуцця, што аднекуль на клавішчы, на падлогу сыплюцца шклянныя шарыкі...

Назаўжды ў маёй памяці застаўся канцэрт аўстрыйскага піяніста Готфрыда Гальстона. Ён іграў Шапэна і адначасова ціхенька напываў мелодыю. У зале гэтага не было чуваць, але седзячы ў другім радзе, я ўлоўлівала яго голас. Такой манеры выканання я не бачыла больш ні ў кога.

Маланкай на небе віленскага музычнага жыцця прамільгнулі канцэрты Сірабіна і Рахманінава. У той час, трэба шчыра прызнацца, Сірабіна я не разумела, ды і не толькі я. Увесь горад хваляваўся і нават спрачаўся. Сірабіна лічыўся наватарам у музыцы, і многія не прымалі дысанансы ў яго творах. Тады я яшчэ дрэнна засвоіла сакрыты яго таленту, таму ігра Сірабіна здавалася мне празмерна нервовай, нават істэрычнай. І ўсё ж публіка здолела зразумець значэнне Сірабіна для рускай музыкі. Яму паднеслі вялікі лаўроўны вянок з залатым медалем на стужках. Гэта было ў 1914 годзе.

А ян перадаць тое, што адчуваў я на канцэрце Сяргея Васільевіча Рахманінава? Ён ашчаслівы наш горад, а з ім і мяне. Памятаю, выйшаў на сцэну вельмі высокі худы чалавек, крэху згорблены, без усмешкі. Сеў за раяль. Замерла зала. Праходзяць не секунды, а мінулы. Ні гуку. Кашаль, паскрыпванні крэсламі, шэпты даўно спыніліся. Публіка збытэжана — цішыня як ідэальная. Нехта раптам гучна ўздыхнуў. Рахманінаў, які ўжо паклаў рукі на клавішы, зняў іх. Глядзіць на раяль, часам пазірае на публіку — спакойна, без раздражнення. Вось-вось заіграе. І раптам нехта прашалася праграмай. Піяніст зноў зняў рукі з клавішч. Тады такое было уражанне — усё перастало нават дыхаць. І вось паліліся гэтыя гукі, гэтае чарадзейства... Памятаю яшчэ, як Рахманінаў у Вільні, асцярожна сагнуўшыся (усмешкі яго я не бачыла ні разу), прыняў вянок ад нашага музычнага вучылішча. Ад лаўроўных галінак спускалася ўніз шырокая пунсовая стужка з надпісам. Да гэтага часу бачу яго постаць і чую гукі, якія вычараўвалі яго палычы.

Пашчаслівалася мне пачуць скрыпку Страды-варыуса ў руках славуэтага чэха Яна Кубеліка. Пра яго хадзіла легенда, быццам нехта яго «зварарыў», загіпнатызаваў, быццам ён іграе не па свай, а па чужой волі. Я не верыла гэтым выдумкам, але ўсё ж мяне здзівіла і ўражала яго выкананне, дакладней незвычайны голас яго скрыпкі — нізікі аксамітны чалавечы голас. І выглед у Яна Кубеліка быў асабліва стройнай фігура, валасы доўгія, пушыстыя, погляд нерухомы, нейкі невідучы. Многа чула я скрыпачоў, ды чалавечага голасу скрыпкі, які напаяўне ўсю залу, — не чула ніколі.

Камічная сцэнка ў антракце. Нехта захлэпнецца ігрый Кубеліка, а адна вялікасевацкая асоба безапеляцыйна кажа: «Нічога дзіўнага, ён жа іграе на скрыпцы архіварыуса...»

Самай вытанчанай, на мой погляд, была ігра іспанскага скрыпача Манена. Яго выклікалі столькі разоў, што давялося патушыць святло, каб прымушыць публіку разысціся.

Як ні дзіўна, але тады я больш прыслухоўвалася не да цудоўнай ігры скрыпача, а да тонкага аманпаніравання яго стала аманпаніравання серба Іванавіча. Прыслухоўвалася, бо ведала, як цяжка быць добрым аманпаніратарам. Калі ў антракце я разгаварылася з Іванавічам, ён чамоўсцы спытаў: «А што б вы хацелі пачуць?» Не задумваючыся, я адказала: «Паланез Шапэна, хаця і не думала, што скрыпач яго будзе выконваць. І вось скончыўся антракт, выходзіць на сцэну адзін Іванавіч, нягледзячы на здзіўленне публікі садзіцца за раяль і пачынае іграць паланез Шапэна. Ці трэба гаварыць, які ў мяне быў настрой ад такой увагі цудоўнага піяніста!»

Монна было б бласноўца расказаць пра ўражанні, якія зрабіў парыжскі струнный квартэт Калэ. Ён мне нагадаў вакальны квартал Недрэва — таісама ціха і непрыметна, быццам не са сцэны, а зверху, лілося піянісіма, скрыпка і вяліччэй зліваліся ў адзін гук.

Ігра і спяванне славуцых рускіх і зарубежных выканаўцаў далі мне і шматлікім слухачам многа духоўнага асалоды і пакінулі іскрывае след на ўсё жыццё.

сей Капацэвіч не ўгаворваў Палішчука. Мне, праўда, спытаў:

— А вам, можа, некуды спянацца? Завязем хоць сярод ночы... Ды і тут ложка знойдзецца...

— Дзякуй. Чакае мяне адзін чалавек, — адмовіўся я, маючы на ўвазе Ігара Паўлавіча, які пўна ўжо засумаваў на берэзе Случы сам-насам з вудамі.

Як толькі мы апынуліся ў машыне, я пацікавіўся:

— Гэта сам Аляксей такі цырыманіял прыдумаў, каб чарка па крузе?

Палішчук жыва адгукнуўся:

— Не, браце, Аляксей проста не цураецца дэдаўскай традыцыі. Здаўён у Стараселлі такая звычка. Шыбы лозька ў індзейскіх плямёнаў. І на вяселлях, і на радзінах, і на розных світы... А табе як, падабаецца, ці, можа, не?

Я не ведаў, што і адказаць. Вельмі ўжо незвычайна ўсё адбывалася. Вядома, цікава было. Бянтэжыла толькі васьм гэтага чарка — з рук у рукі.

— Увогуле някепска...

— Някепска — крышачку зласліва паўтарыў Сяргей Іванавіч. — Я, ведаеш, неяк запрапіў у Стараселле аднаго такога. Дык ён прама сказаў, што гэта бескультур'е...

— Ну, я так не кажу...

— Ды, відаць, думаеш, — адрэзаў Палішчук і павярнуўся да Валодзькі: — Дай цыгарку. От не куру, а часам даводзіцца...

Ён доўга дыкуваў, чыркаючы запалку за запалкай і сапучы. Я маўчаў, баючыся зноў не патрапіць. Палішчук вярнуўся да ўсчатай размовы сам.

— Ты ведаеш, колькі ў Стараселлі двароў? Я прыкінуў.

— Двароў трыццаць?

— Прыблізна так, — згадзіўся Сяргей Іванавіч. — А колькі за сталом было, палічыць? Ды гэта ж яшчэ не ўсе. Хце ў ад'ездзе, а хто на цэнтральнай ферме працуе. Яны пазней прыйдуць, як управіцца... Дык скажы мне, ці шмат ты бачыў дзе, каб у такой малой вёсцы ды было гэтулькі людзей? А чаму? Ды таму, што яны як адна

сям'я... А ён мне — бескультур'е... Пра мудрасць людскую, народную — бескультур'е...

Я ўрэшце не стрываў:

— Што ты мяне, Сяргей Іванавіч, чужым словам папикаеш? Я сказаў: някепска! Ня-кеп-ска... Палішчук іпульнуў у расчыненае аякца недакурка і нечакана засмяяўся.

— Някепска, какаш? Дык вазьмі і напішы. Пра гэтае застолле, пра тосты, пра адну-адзіную чарку.

— А што ты думаеш, і напішу...

— Не, праўда? — нават праз шум матора я пачуў, як пад Сяргеем Іванавічам рыпнулі спружыны сядзення. — Няўжо возьмеш і проста, без усялякіх там працэнтаў напінаш?

— Што мне было рабіць? Давялося трымаць дадзенае слова.

ТРИ ПЯВУЧЫЯ СТРУНЫ

Балалайка... Усяму свету вядома руская балалайка здабыла сабе канцэртную славу з таго часу, калі ў 80-х гадах XIX стагоддзя балалаечнік, кампазітар і дырыжор Васілій Андрэеў стварыў першы Вялікарускі аркестр. Рускія народныя інструменты, якія лічыліся да таго часу «забавай чэрні», загучалі ў поўную сілу ў раскошных залах,

на канцэртных пляцоўках усяго свету. Гэта мела вялікае значэнне для прапаганды рускай народнай музыкі. Андрэеў і яго паплечнікам апалядзіравалі Л. Талстой, М. Горкі, Ф. Шаляпін, дзейнасць андрэеўцаў знайшла гарачую падтрымку і адабрэнне П. Чайкоўскага, А. Рубінштэйна, М. Рымскага-Корсакава.

Працягваючы традыцыі андрэеўскага аркестра, развітыя вядомымі балалаечнікамі — віртуозамі Барысам Траяноўскім і Мікалаем Осіпавым, сёння з поспехам гучаць у Ленінградзе-аркестр рускіх народных інструментаў імя Андрэева, у Маскве — аркестр імя Осіпава і аркестр народных інструментаў Усесаюзнага радыё і тэлебачання.

Але вельмі рэдка мож-

на пачуць у нашы дні ансамбль балалаек у яго першапачатковым складзе, для якога ствараў свае першыя вальсы «рускі Штраўс» (так прэса таго часу называла В. Андрэева), паклаўшы пачатак ансамблеву музыцыраванню на балалайках.

А мінчане — могуць...

На сцэне унікальны па сваім складзе ансамбль — актэст балалаек. У ім прадстаўлена ўся «сям'я» балалаек, розных па памерах, назвах і музычным ладзе, пачынаючы ад мініяцюрнай балалайкі пікала і канчаючы вялікай — кантрабасам. Выканаўцы — педагогі Мінскага музычнага вучылішча імя Глінкі і Беларускага кансерваторыі імя Луначарскага — ставяць перад сабой задачу актэстнай прапаганды рускай і беларускай народ-

най музыкі, твораў зарубежных і савецкіх кампазітараў.

Ансамблю падуладны творы гераічнага плана, былінна-эпічнага складу, братэскава-гумарыстычнага характару, пясчотная руская лірыка. Слухачы гэты ансамбль, здзіўляюцца прыгажосці тэмбраў інструментаў, задушэнасці і чысціні гучання, тонкай і глыбокай інтанацыяй, артыстычнасці выканаўцаў. Гэтым ансамблем у значнай ступені абавязаны сваёму кіраўніку і выканаўцу на першай балалайцы прыме Г. Жыхараву, энтузіясту, тонкаму знаўцу традыцый народна-выканаўчага мастацтва, яркаму інструментушчыку амаль усяго рэпертуару актэста.

Пра шырыню творчых інтарэсаў ансамбля балалаек сведчыць і пра-

грама апошняга канцэрта калектыву. Адкрываецца яна аркестравай сюітай «8 рускіх народных песень для аркестра» А. Ядава. Цікавая асаблівасць інструментуі гэтага твора ў Ядава — вельмі дакладныя, каларытныя тэмбравыя адценні ў залежнасці ад характару і назвы п'есы — захаваліся амаль цалкам пры пералажэнні сюіты для актэста балалаек.

Поўнаму раскрыццю аўтарскай задумы ў п'есах былінна-эпічнага характару «Старадаўні верш» і «Быліна аб птушках» садзейнічае выразнае, як кажуць, выпуклае гучанне басовай і кантрабасовай балалаек (В. Шчарбак і В. Утгоф). Нумары сюіты, прасякнутыя народна-песенным пірызмам — «Працяжная» і «Калыханка», якія

нагадваюць па гучанні шматгалосае харавое спяванне, запамініліся цёплым, аксамітным гучаннем балалаек секунды і альты (Б. Мацкевіч і Л. Гніламедаў). Гумарам, веселасцю і казачнай фантастыкай пераліваюцца «Танцавальная» і жартоўная «Я з камарыкам танцавала», дзе малюўніча-выяўленчыя інтанацыі даручаны балалайка-прымам (Г. Жыхараву і Т. Шафранаву), а мудрагелісты ўпрыгожаны драўляных духавых інструментаў імітуюцца ў актэце гучаннем балалаек кварты і пікала (А. Лабкова і Л. Шандрык). «Карагодная», якая закляе саіты, прагучала ў добрым тэмпе. Гукавая палітра ядэўскага опуса набыла ў актэце балалаек непасрэднасць свежай афарбоўкі.

БЕЛЫЯ СНЫ ПАМОРА

Уранні, прагнуўшыся, гаспадары ў хаце я не заспеў. Спачатку падумаў, магчыма ён не вяртаўся лясам з мора, як паплыў на дзюрат з вечара, ды Марыя Антонаўна, ляскаючы гаршчэчнікам у печы, сказала, што быў, пачаў, ранічнай папльу вымётваць невад.

Я памыўся сцюдзёнай паньгомскай вадою, паснедаў ружовымі падемаінанымі сігамі і гарачым чаем — падаўся на вёску.

Вялікае сонца стаяла над морам, і ўся Паньгома купалася ў ружовай ранішняй смуге. Халадна блінчалі шыбы, дахі, валуны і скалы, сеці на платах, гэтак жа молада блінчалі старыя драўляныя тратуары — яны ляжалі ўсюды, куды вокам ні кінеш, вакол хатак і свірнаў, хлявоў і лазняў, вялі на вуліцах і да ракі ад кожнага ганка. З-за рэчкі, апырэзанай пахлёным драўляным мастом, вёска ў камянях выглядала надзвычай таямніча і прыгожа, нагадваючы асветленую каларовымі агнямі рампы тэатральную дэкарацыю: по-свойму адкрытая і бліжняя, у той жа час дасцінна схаваная ад вока і ветру. Асабліва цікава параскідала маленькія, бы лаптаўчыны гнезды, лазні, пазанывала іх у расколіны скал, пад камяністымі рачнымі берагамі. У каторай з гэтых лазняў было тры сцяны, у каторай зусім дзве, астатнія — самі скалы.

Рукамі-нагамі чапляючыся за вострапція каменныя маналіты, я так-сяк спусціўся ў бухтачку, адкуль учора выпраўляўся на сігоў і куды потым

Даніла Якаўлевіч — старшыня калгаса «Беламорскі рыбак».

здабычліва вярталіся назад, асцярожна, скачучы з каменя на камень, прабраўся да стаянкі аграмадных дор, чалавек на дзесяць кожная. Яшчэ большыя доры, падобныя на казачныя рускія пірогі з высока ўздэртымі і закручанымі ў лебядзіныя шы насамі горда стаялі на якарах у самым вусці Паньгомы, на выхадзе ў мора — у бухце ім і месца не хапіла б разварнуцца.

У канцы вёскі бераг ніжаў, скала канчалася, пачынаўся нізкі пясчаны адхон. На пяску валяліся выкінутыя морам паплаўкі ад невадаў і сетак, шклянныя і берасцяныя кухтылі. Тут былі могілкі Паньгомы: крыжы, крыжы, крыжы... Нават завельмі для невялічкай вёскі. Лія многіх магіл прылеглі знявечаныя векам і штормам доры, баркасы. Вось дзе прыгадваліся

Заканчэнне. Пачатак у мінулым нумары.

словы Івана Канстанцінавіча: «Тут нашы песні і нашы магілы...» Без усякай аснасткі, яе даўно называла вадою і ветрам, з прабітымі дзішчамі і бачынамі. Многія баркасы і доры ўжо грунтоўна назабывалі зямлёю, тырчалі дзе нос, дзе карма. З цягам часу судны паморскія таксама ішлі ў магілы, але да канца заставаліся вернымі пасуўшым рыбакам — паміралі побач з ім.

Ля аднаго з баркасаў, разваленага на дзве палавіны, сядзеў аграмадны стары сабак: рабы, з бэльмі нагамі. Задумлівыя вочы мудра глядзелі ў мора, слязіліся, штосьці чакалі адтуль, з далечы.

Вечер з мора пёр мацнейшы, чымся надоечы, золкі, аж апыкаў твар. Я адвярнуўся ад яго, ад мора, ад сабакі і толькі цяпер заўважыў: вёска стаяла глухімі сценамі да мора, таксама адвярнуўшыся ад яго, ганкам і вокнамі — на рэчку ды лес. Паўз глухія сцены

чэй, пакуль гэты ланцужок не страціўся, напрасіў таксама:

— Расказвайце, Грыгорый Паўлавіч.

— Што расказваць?

— Ну, як ты з фінамі балакаў, — усміхнулася жонка.

— Што балакаў? Калі спамянаць, дык спачатку. Во і чалавек яшчэ будзе. А то... Пры чым тут фіны?

— Дык спачатку, — пагадзілася Яфімаўна.

Стары памаяўчаў, пачысціў і адкінуў яшчэ некалькі шаўкавістых бародак водарасцяў, узяў у рукі чарговую, утаропіў у яе вочы, але рукі ўжо не варушыліся — пачаў:

— Трыццаць семі год... Звечара вышлі мы ў Баранцава на добраў пагодзе. Выкінулі ярус, сагрэлі ў ёле на камінку чай, панілі, леглі спаць. Маладыя былі, здаровыя. Заснулі быстра. Прачнулись — шторм.

Віктар КАРАМАЗАЎ

ПАНЬГОМА

сохлі прывезеныя з начных тонаў сеткі, стаялі высокія, роўна са страхамі, сцірты дроў — ужо цяпер, яшчэ лежачы на дварах, яны засланялі паморскія хаты ад лютых вятроў.

Паўз тую ж ваду я павярнуў да старынявага дома, не дайшоў да яго, спыніўся перад суседскім свірнам: здалося, што туды ўвайшла знаёмая па ўчорашняй вечаровай тоні рыбацка Аляксандра Яфімаўна. Свіран нават не стаяў, нейкім цудам чапляўся за камяні на-над самай вадою, дзверы былі адчыненыя. Я падышоў і зазірнуў за вушак: лі парога, пры святле, з аднаго боку сядзела Аляксандра Яфімаўна, з другога — Грыгорый Паўлавіч, а за ім да самай страхі — сніня, месцамі чорная, сівая і зялёная марская трава анфельсія. Штармавое мора вынідала яе са дна на бераг і калі супакойвалася — жанчыны збіралі ў старыя сеці. Калгасу даводзіўся план не толькі на рыбу, на траву таксама, не толькі на анфельсію, для харчовай прамысловасці, яшчэ і на медыцынскія травы — таксама дары мора. Шторм быў ворагам рыбакоў і сябрам зборшчыкаў траў — не даваў рыбы, але даваў траву. У кожным паньгомцы жыў і рыбак і зборшчык травы, таму штормы тут і чакалі і правіналі адначасова.

— Сейгод катора трава прыб'ецца, тую не возьмеш, — кажа Аляксандра Яфімаўна. — Мароз яе падбярэ, не мы. Што за лета сабраў, хутчэй дагледзь ды здавай, не памарозь.

— Зборы, вядома, канулі. Да вясны, — падтрымаў гаспадар, вышчыкваючы з мяккіх бародак водарасцяў каменчыкі. — Раней яе за мяжкой куплялі. Вось сваю знайшлі.

— Такая рэдкасць?

— Без яе і цукерку не склеіш. У хлеб дабавіш — чарства не бярэ. Занятка больш для жанчын. Рыба — справа іншая. Там хоць смерць на паче сядзіць, ды ёсць што спомніць.

— Во накупаем і спамянаем. Працягвай, Грыгорый...

Я зразумеў, што з маім прыходам абарваўся ланцужок нейкай размовы, успаміну, цікавага ім абодвум, і хут-

Калі пілі чай ды клаліся, гайдала вакол нас іншыя пасудзіны, цяпер — нікога блізка. Усе пакідалі ярус, павыскавалі на бераг да становішчаў. Адны мы засталіся. Пацягнулі свой ярус, каб з пустым не вяртацца, — цяжкі, на кожным кручку вялікая траска. Цягнем, хоць шторм. Ёлка наша невялічкая, усю траской завалілі. Тут яшчэ адзін ярус — кухтылі падкідае. Давай яго цягнуць. Не дайшлі да становішча кіламетры два — вечер пачаў прыпадаваць. На бераг погна, кладземся на хвало, ды ў мора. А вечер — пабыржнік, на вачах мяняецца, ужо бура са снегам. Усё кругом адразу збыла, становішча на гарызонце сцёрлася, быццам яго і не было. Адна хваля цераз нас, другая пад нас, трэцяя зноў цераз нас. Сабраліся на нас у ёлкі, абіяліся, развіталіся... Дваццаць пятага мая было гэта. Снег з лютым ветрам. Перакуліла нас дагара, параскідала. Вада — малако кругавое, белыя валы ў вачах. Чатыры гадзіны кідала па тым ледзяным малацэ... Вось тады мяне і падабраў фінскі матабот. Атагрэўся спіртам ды чаем, пачаў балакаць з фінамі. Ат... Якое там балаканне? Пасля было... Як заснеш дык і бачыш малочны шторм, валы белыя бягуць, бігуць... А на цела, чуеш, як хто жалезныя абручы набівае...

Грыгорый Паўлавіч замоўк, пачаў перабіраць траву. Паспрабуй зразумець яго пачуцці. Для гэтага, мабыць, трэба, як ён гадоў ішэсцьдзят пражыць на моры ў рыбацкай робе, сотні разоў адчуваць на сваёй спіне штормы, дзесяткі разоў гінуць і выжываць, ісці на дно марское і кожны раз неверагодна якімі сіламі ўсплываць са дна. Такое цяжка, немагчыма зразумець не памору.

Міма дзвярэй свірна нячутна праплыла лодка, заваленая сецнянымі цюкамі з анфельсіяй. Гаспадыня падхапілася да дзвярэй:

— Ваня, здаваць вязеш?

— Ага, Яфімаўна.

— Ці старшыня па складзе?

— Кажуць, прыплыў. Па зайцоў у Кузьму збіраецца.

— А-а!..

— Дамітрыеў, значыць, вярнуўся? — перапытаў я.

— Кажа вось... Па школьнікаў паплыве. Сваёй школы няма, вёска маленькая, усе там вучацца. І жыўцят там у інтэрнаце. У суботу на нядзелку прыязджаюць.

— Мне ён і трэба, — успомніў я.

— Пакуль не паплыў.

— Заходзьце ж. Яшчэ раскажу, — ішчу Паўлавіч.

— Забягу...

Дома Данілы Якаўлевіча на аказалася. Я прысеў на лаве ля акна, не ведаючы, ісці да яго ў бухту ці чакаць тут. Супакойныся, прыгадаў Улы і Мары, з адчуваннем нейкай віны сваёй падумаў, што пара быць у іхняй Вольніцы, як абяцаў. Значыць — ехаць. Сёння ж. Усё роўна ніхто ў ідзелью не паплыве вымётваць невады, усе пад сваімі страхамі будуць корпацца з травою, дрывамі, дзеці едуць — клопат у кожным доме страціць іх, абмыць, абшыць, напарміць... Трэба ехаць, не назаліць людзям лішняга. Сустрэлі, прывецілі, уважылі — дзякуй. І Даніла Якаўлевіч якраз плыве ў той бок, у Кузьму, падкіне...

Я падніўся з лавы, каб развітацца з Марыяй Антонаўнай.

— Ужо? Гэтак мала і пабылі?

— Нельга заседжвацца.

— У Мінск ужо?

— Яшчэ ў Калевальскі раён.

— Ой, далёка, — пляснула яна ў далоні і тут жа, нечакана, як спахніўшыся, прызналася: — Я ж беларуска таксама. З-пад Полацка.

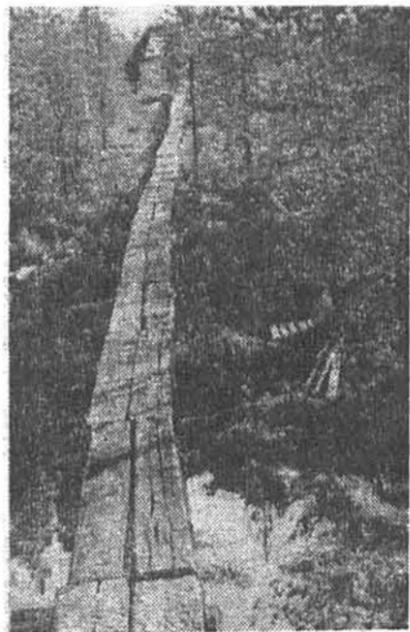
— Няўжо? Беларусы шмат вакол Анежскага возера, дзе багата лясоў. У Пудажскім раёне праце аднаго. Куды не сунешся — усюды зямляк. Але каб тут, у камянях Белага мора?..

— Некалькі гадоў мне было, бацька прывёз сюды ўсю сям'ю. Там і радні нікога не засталася. Усе тут во...

Падыйшла да акна, зірнула у той бок, дзе за сціртаю колатых дроў відзеліся магільныя крыжы.

— Куды я цяпер адсюль паеду...

Вечер з мора мацней. Хваля за хваляй, вал за валам каціліся ў бераг. Яны былі яшчэ дробныя, зусім не грозныя, асабліва памору, аднак і гэты рух стыхіі нагадваў рух людскога жыцця, наогул жыцця. Хвалі нагадвалі людзей, валы — пакаленні, як людзі і пакаленні, яны нараджаліся ў нетрах вечна жывой стыхіі, прыроды, каціліся да свайго берагу, выконваючы пэў-

Драўляныя сценкі відуць да ноннай хаты...

З густам выконвае ансамбль жыццярэадны «Паланез» (рэ-мажор) і графічны «Экасе» Бетховена. Дакладная штрыхавая тэхніка, строгае захаванне аўтарскіх указанняў, абвостранае пачуццё стылю яшчэ раз падвяджаюць, што ансамбль смела можа папаўняць свой рэпертуарны партфель самімі складанымі творами.

Творчасць беларускіх кампазітараў прадстаўлена ў канцэрце «Гумарэскай» для баяна і актэты М. Аладава, прасякнутай інтанацыямі беларускіх танцавальных і працяжных мелодый. П'еса трактуецца выкананцямі як спаборніцтва баяна з ансамблем, дзе баян з'яўляецца паўнапраўным інструментам маленькай па вертыкалі партытуры.

Цікавая музычная кар-

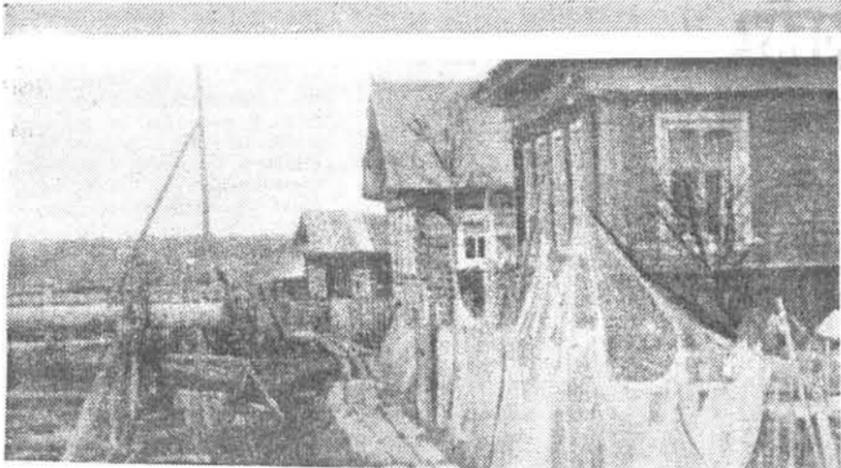
цічка «На кірмашы» В. Уласава (партыя баяна — В. Шышонак). Прызыўныя папеўкі баяна, пабудаваныя на інтанацыях тэмы «Камарынскай», потым наступны імклівы танец з дысачіруючымі інтэрваламі ствараюць маляўнічую карціну старога рускага кірмашу (тут вобраз і п'янага мужычка, і балбатлівага кумачкі, і дзелавая атмосфера ў агульным хаосе).

З твораў сучасных зарубажных кампазітараў на суд публікі ансамбль вынес «Бразільеру» французскага кампазітара Д. Мію з сюіты «Скарамуш». Створаная кампазітарам у час знаходжання на дыпламатычнай рабоце ў Бразіліі, п'еса пабудавана на лаціна-амерыканскіх рытмах. Ансамбль імітуе то характэрныя гукі га-

вайскай гітары, то гучанне вялікага аркестра...

Канцэрты актэты балалаек прыносяць сапраўдную эстэтычную асалоду ўсім, каму хоць аднойчы давялося іх пачуць. Больш таго — восем розных балалаек у руках майстроў гучаць як «адна вялікая балалайка». Гэты ансамбль «партыўны», рухавы, і таму хацелася б, каб геаграфія яго канцэртаў пашыралася такімі ж тэмпамі, з якімі ансамбль спраўляецца ў танцавальных найгрышах. Бо, як казаў В. Андрэеў, «народны аркестр мае не толькі шырокія выканаўчыя магчымасці, але з'яўляецца важнейшым сродкам музычна-эстэтычнага выхавання народа». Канцэртныя арганізацыі павінны помніць гэта.

Л. МАЕУСКІ.

Вёска рыбацкая...

валіся, садзіліся ў пясок і гальку, немінуча вярталіся назад у тым жа нетры, страціўшы свае формы, абліччы, разварыўшыся ў прыродзе — на змену шустрымі наследнікамі белгі новыя, новыя, новыя. Перамагала бласкондасць, хоць жыццё было быстрацечнае, як жыццё чалавека ў сваім чалавечым моры. І ў гэтым сэнсе сам чалавек аказваўся ўсяго толькі мадэлю нейкай марской хвалі. Мадэлю прыроды і самой прыродою паміж стыхійна вады, каменя, дрэва, ветру. Тут, у Паньгоме, усе чатыры сцяны-стыхі і знавалі магутна і непахісна, а людзі як бы цэментавалі іх у адно цэлае. Тое, аб чым і на Бесавым Носе, і ў Шошыні, і на Кончозеры, і ў Кіжах толькі мелі думкаў, здагадваўся, тут, раптам, адчуў як рэальнасць: чалавек у доме Іванан Улы быў крапкам паміж усімі яго сценамі, мацаваў дом і ці не ў гэтым было яго вышэйшае прызначэнне.

Спакойна і высакародна кацілася ў гэтых сценах жыццё Паньгомы. Прыходзілі і адыходзілі, выканаўшы свой абавязак, паморскія пакаленні, адно легенды заставаліся жыць, ды крыжы на магілах, ды счарнелыя баркасы пад крыжамі, паступова раўнуючыся з зямлёю. І жыў, пры ўсім бедзе і смерціх сам чалавек.

БЫВАЙ, ПАНЬГОМА!

Так атрымалася, як разлічваў: да Кузёмы мяне ўзяў на маторку Даніла Якаўлевіч. Вырдуваўчыца з бухты, ён заўважыў на скале старога Кутчыёва: Іван Канстанцінавіч стаў высока, што паньгомскі маяк, у зморнай шапцы, тых жа каратнаватых ітаных і атопках, але на плячах ужо вісеў незанішлены кашук.

— Бач... Дастаў з пены кашук. Значыць, мараны чакай. Як закон. А марана з мора — цяплыня у мора.

Рукі Дзмітрыева падняліся да каўняра шарсцянага світэра, выпягнулі кашук з-пад ватойкі да самых вушэй. Матор працаваў ўзвыў, і мы паліцелі міма камянёў, на якіх срод вады сядзелі, надзьмуўшыся; маладыя пугаты, чайкі.

Кутчыёў стаў на скале, глядзеў у мора...

Сарда сціснулася: паміж намі ляжала шырокая вада і ўжо нішто не магло вярнуць мяне на бераг — боцік імчаў у мора. Я не зводзіў з яго вачэй, ішадваў, і раптам у сваім кародзенькім кашуку стары ўявіўся мне тым самым маршодам, без ваторага Паньгома, як рыбацкі карабель, была б проста немагчымаю. Ён дзей за каго ішадваў, куды зраба пльыці карабля, адзіны чуў той мгі, калі на Паньгому ішла марана. Не толькі чуў, але абавячаў усіх: беражыцеся, ідзе марана!... Вастун мараны — непагоднага жорсткага ветру. У гэтым, мабыць, і было тое самае значнае, што з пер-

шай сустрэчы я адчуў у ім, не разумей адразу і ўсё хацеў нека разлідзец. Стары мудрэц. Ён і зараз стаў на высокай скале, нібыта капітан на капітанскім мосціку. Адпльваў ад нас у сіноію, зусім не сонечную, як урагані, у сіноію з белым далечынь. І скалы там высіліся ўжо не ружовыя — сіношныя, пад колер тоўстага марскога лёду. Надыйшла субота, вёска чакала дзяцей, і ўсе лаві паўз бераг стаялі пад сінімі дымамі. Мала дзе дымы цягнуліся з камяноў, часцей з-пад верхняга вянца-бервяна або з маленькага аякна — лаві паліліся па-чорнаму.

Недзе на паўдарозе насустрач нам пранеслася маторная лодка з прычэпленай да кармы доркаю: у глыбокай доры сядзела і стаяла паньгомская дзятва. Пльвучы міма нас, паўскакавал і тым, што сядзелі, паднялі вэрхал, махаючы над галовамі шапкамі і вучнёўскімі сумкамі. Гэтак самае маладое і самае блазнаватае пакаленне паньгомцаў вітала наш боцік.

— Дзед Мазай і зайцы, — усклікнуў Дзмітрыёў.

Хвілін праз дзесяць матор чыхнуў і супакоўся, боцік носам ёрзуўся ў прыбарэжныя камяні.

Сынлі на бераг. Даніла Якаўлевіч павёў у лес паказваць карацейшую сцежку да Кузёмы.

— Кіламетры тры засталос.

— А вы назад?

Дзяцей Мазай пераханіў.

— Такое ім'я?

— Любіць дзяцей. Так вось збіраецца па іх, выплывеш, ён апырэдзіць. Нехта сказаў — дзед Мазай і зайцы... З таго часу прыліпла — Мазай ды Мазай. І зайцы...

Ён надаў мне на развітанне гарачую руку. Зрабілася ніякавата, балюча. Мы разумелі, што ўжо ніколі не ўбавротна, а дарог на зямлі ляжала багата, і былі яны такія блытаныя, што паўтарыць адну дарогу двойчы становілася амаль немагчыма.

Крокаў праз трыццаць я азірнуўся.

Даніла Якаўлевіч стаў у той жа паставе, спіною да мора і ветру, закурваў. Я памахаў яму рукою, і ён махнуў мне шапкаю.

Побач з самотай на душы ляжала і нешта прыемнае, светлае. Як бывае адразу пасля нечаканага адкрыцця: і часова пустата, што другога такога адкрыцця не адбудзецца. І далёка не часова, напоўненасць, адчуванне — вось і прышоў твой ішаслівы набітак, якога даўно чакаў, даўно шукаў.

У густым маладым бірэзніку, перасыпаным ельнікам, яшчэ раз спыніўся, але не азірнуўся, адно спіною прыслушаўся. Як за лесам, ля блізкага берагу, узвыў матор, з гэтым прышч, зноў узвыў — панёс баркас і свайго маршода Дзмітрыя Якаўлевіча ў бок Паньгомы...

Я прыбавіў кроку.

У ПАЧАТКУ 1964 года, выступаючы перад студэнтамі Мічыганскага ўніверсітэта, былы прэзідэнт ЗША Ліндан Джонсан абвясціў праграму стварэння «Вялікага грамадства». Адною з галоўных задач гэтай праграмы з'яўлялася імкненне надаць арэол прывабнасці «амерыканскаму ладу жыцця», пераканаць амерыканскі народ і сусветную грамадскую думку ў тым, што ЗША ўяўляюць «краіну самай справядливай дэмакратыі».

Не разглядаючы ўсіх аспектаў гэтай праблемы, спынімся толькі на адной вельмі істотнай загана амерыканскай дэмакратыі — самавольстве ў адносінах да асабістых правоў грамадзян, уварванні контрразведвальных і іншых дзяржаўных органаў у іх асабістае жыццё.

Аб тым, што гэта пытанне ўсё больш трывожыць амерыканцаў, сведчыць красамоўнае прызнанне старшыні сенацкага падкамітэта ЗША па адміністрацыйнай практыцы Эдвардзі В. Лонга, які адзначае, што «...падкамітэт пастаянна атрымлівае скаргі грамадзян на тое, што іх правы, асабліва... правы на недачыкальнасць жылля (тайну асабістага жыцця) сістэматычна парушаюцца цэлым радам федэральных органаў».

Найбольш злавесную ролю ў гэтым плане адгрывае Федэральнае бюро расследаванняў, якое аблытала краіну сеткай агентаў — правакатараў, тэхнічнай сакрэтнага падслухоўвання, праводзіць тайныя вобскі кватэр асоб, у самай малой ступені западозраных у прыналежнасці да камуністычных і іншых прагрэсіўных арганізацый або нават у сімпатыях да іх.

Важна адзначыць, што падобныя дзеянні, у прыватнасці, вобскі ў кватэрах без ордэра і ў адсутнасці ўладаўнікаў уяўляюць сабой прамое парушэнне Чацвёртай папраўкі да канстытуцыі ЗША. Аднак, ФБР не спыняецца перад такой «неістотнай» дэтальлю як непавага да канстытуцыі. Былы супрацоўнік бюро Джэк Леві сведчыць, што падобныя дзеянні, якія атрымліваюць на жаргонне агентаў ФБР назву «мясочных спраў», ажыццяўляюцца штодзённа і сталі зусім звычайнай справай. Ён жа адзначае, што «ў кожным аддзяленні бюро ёсць патайныя пакоі, дзе вядзецца падслухоўванне тэлефонных размоў».

Побач з ФБР арганізацыя такога роду сачэння займаецца і цэлы рад іншых урадавых органаў. Гэта розныя кредитныя бюро, страхавыя агенствы і іншыя арганізацыі. Напрыклад, Дэпартамент дзяржаўных збораў рэгулярона практыкуе падслухоўванне размоў падаткапальчыкаў з іх юрыстамі для таго, каб мець уяўленне аб сапраўдных даходах грамадзян.

Усяго ж, як адзначаў у газеце «Ньюсдэй» журналіст Майк Макграты, выдаткі ўрада толькі на апаратуру падслухоўвання складаюць больш як

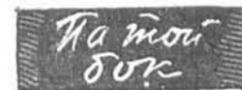
20 мільёнаў долараў у год.

Спецыялісты сцвярджаюць, што ў сучасны момант у ЗША падслухоўваецца звыш 70% усіх тэлефонных апаратаў, у тым ліку і пяць тысяч, устаноўленых ва ўрадавых установах. Паводле дадзеных сенацкага падкамітэта толькі за год агульная колькасць падслушаных тэлефонных перагавораў па краіне дасягае 39 мільёнаў, гэта значыць, кожны другі амерыканец, калі не лічыць перастарэлых і дзяцей, раз у год падслухоўваецца паліцыяй або іншымі дзяржаўнымі арганізацыямі.

Не менш актыўна выкарыстоўваюць апаратуру падслухоўвання і прыватныя арганізацыі і фірмы. Пры гэтым яны ставяць перад сабой наступ-

тым яна шырока рэкламуецца фірмамі, якія выпускаюць яе, па радыё і тэлебачанні. У выніку такой рэкламы прыватны шпіянаж за членамі сваяей сям'і, суседзямі, калегамі па рабоце паступова становіцца сваёасаблівым хобі амерыканскага абыяцеля.

Побач з падслухоўваннем размоў усеагульнае распаўсюджванне ў ЗША атрымала і такая форма вывучэння грамадзян як выпрабаванні на псіхалагічных тэстах, якім падвяргаюцца як вучні школ, так і ўрадавыя чыноўнікі. Характэрна, што мэтай дзяржаўных выпрабаванняў выступае не столькі праверка прыгоднасці чалавека да работы па той ці іншай спецыяльнасці, колькі высвятленне яго палітычных поглядаў і сімпатый.

ГРАМАДСТВА ТАТАЛЬНАГА ГВАЛТУ

ныя задачы: выяўленне асоб, якія ўдзельнічаюць у стачачным руху або незадаволеных адміністрацыяй, а таксама пранікненне ў камерцыйныя сакрэты канкуруючых кампаній.

Так, газета «Нью-Йорк таймс» прыводзіць факты падслухоўвання тэлефоннымі кампаніямі размоў прафсаюзных актывістаў і абмену атрыманай інфармацыяй паміж зацікаўленымі манополіямі.

У 1966 годзе ў ЗША нашумела гісторыя з падслухоўваннем размоў прэзідэнта фірмы «Ботс», якое арганізаваў кіраўнік канкуруючай кампаніі «М. Сі» Дж. Матас. У гэтых мэтах быў выкарыстаны майстар Лі Роберт Хендэрсан, які ўстанавіў падслухоўваючае прыстасаванне ў кустах герані пад вокнамі кабінета прэзідэнта фірмы «Ботс» Уісвела. У выніку выкрыцця гэтай акцыі кампанія «М. Сі» была вымушана па рашэнні суда выплаціць штраф у памеры 200 тысяч долараў.

А колькі падобных аператыв застаетца не раскрытымі? За пяць гадоў толькі адна камерцыйная кампанія ЗША, якая займаецца пытаннямі сервісу, выдаткавала на набыццё апаратуры падслухоўвання каля 47 тысяч долараў, а амерыканскае тэмонае бюро больш як 20 тысяч долараў. Радывяшчальная камісія ЗША нядаўна апублікавала паведамленне аб тым, што паводле яе звестак кожная пятая фірма краіны займаецца падслухоўваннем. Падлічана, што штогадова страты фірм у выніку прамысловага шпіянажу перавышае 2 мільярды долараў.

Цікава адзначыць, што апаратура падслухоўвання ўсё ў большай колькасці паступае і ў свабодны продаж. Пры гэ-

Асабліва шырока для гэтага ўжываюцца «дэтэктары хлусні», якія не выпадкова атрымалі ў краіне назву «псіхалагічных дубінак». Штогод такой працэдурой падвяргаецца ад 200 да 300 тысяч амерыканцаў, а ўрадавыя затраты на гэтыя мэты перавышаюць 4 мільёны долараў.

Указваючы на такую акалічнасць, упамянуты намі сенатар Э. Лонг піша: «Мы жывем у век дасье. Яшчэ ніколі ў гісторыі не збіралася такой колькасці матэрыялаў аб грамадзянах. Гэта інфармацыя збіраецца зараз рознымі ўстановамі адносна вельмі многіх людзей». Да гэтага варта дадаць, што ўся ўказаная інфармацыя па першым патрабаванні ЦРУ або ФБР ЗША паступае ад любой арганізацыі ў іх распараджэнне і можа быць выкарыстана ў палітычных мэтах для барацьбы з прагрэсіўна настроенымі амерыканскімі грамадзянамі. Апрача таго, ФБР у сучасны момант мае картатэку пальчавых адбіткаў, якая налічвае больш як 175 мільёнаў картэк і вялікі спіс асоб, якія належаць неадкладнаму арышту ў выпадку вайны.

Такія рэальныя факты парушэння элементарных правоў амерыканскіх грамадзян, аб якіх старанна замоўчвае буржуазная прапаганда. Мы прывялі толькі некаторыя з іх, якія характарызуюць праслаўты «амерыканскі лад жыцця». Але і яны даволі пераканаўча сведчаць аб тым, што «Вялікае свабоднае грамадства» імкліва ператвараецца ў грамадства ўсеагульнага недаверу і праследавання, грамадства глыбокага зневажання дэмакратычных свабод.

В. НИКАЛАЕУ,
кандыдат юрыдычных навук.

КАЛІ ў ВАС НЕ ВЫПІСАНЫ ШТОТЫДНЁВІК «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА» З ПАЧАТКУ ГОДА, МОЖАЦЕ АФОРМІЦЬ ПАПІСКУ ЦЯПЕР.

У СВЕЦЕ МУЗ

Мая. Ю. ГРЫГОР'ЕВА

У гэтым праекце нешта ёсць...

Сябе індывідуальнасць я табе на пачыну...

Цяпер такіх рам не робяць...

Я АТРЫМАЎ кватэру на трацім паверсе ў новым цудоўным доме. Усе знаёмыя зайздросцілі мне і, аглядаюшы пакой, літаральна млелі ад захвалення, калі я выводзіў іх на балкон. Прама перад домам каціла свае хвалі рава. Стоячы на балконе, кожны адчуваў сябе, па меншай меры, капітанам карабля.

— У вас тут сапраўдны курорт, — гаварылі жанчыны. — А прыгажосць!.. А паветра!..

— Вось шанце каму: можна з балкона спінінг закідаць, — заўважалі мужчыны і выкідалі недакуркі на зялёны берагавы адхон. — Можка памяняем на кватэры?

Калі, ураніце, усе турботы з перасяленнем былі завершаны, мы адсвяткавалі ўязны. У першы ж выхадны дзень жонка аб'явіла, што будзе мыць бялізну, а развесіць для прасушкі няма дзе.

— Каб ты быў гаспадаром, дык зрабіў бы, як усе — на балконе прымацаваў бы плані, а на іх расцягнуў дрот.

— Ян? Гэта? — перапытаў я. — Гэта ж не прыгожа.

— Выйдзі, паглядзі, як суседзі зрабілі.

Калі я выйшаў на балкон, то ўбачыў, што ўсе суседнія балконы пераабсталаваны ўжо ў сушыльні. Перад кожным з іх тыраць шасты з нацягнутым дротам. Там-сям на ветрыку трапечуцца дзіцячыя штонікі, прасціны, фартухі. Тым, хто глядаець з боку ракі на наш дом, відаць, здаецца, што гэта сігнальныя сцягі розных колераў, якія гавораць: «Тут жывуць людзі

з усімі людскімі клопатамі»...

Я ўзяўся за работу. І праз гадзіну прапанаваў жонцы павесіць бялізну. Развесіваючы ручнікі і напідкі, я чаргаваў светлыя і цёмныя колеры, каб выгляд нашага балкона быў больш эфектны. Затым мы наіраваліся ў тэатр.

У час спектакля жонка не-не, ды штурхне мяне пад бок.

— Ведаеш, хвалююся

Уладзімір ОТЧЫК

я, што вецер можа паскідаць нашу бялізну...

З тэатра мы вярнуліся позна і адразу ж кінуліся на балкон. Я здымаў бялізну, плаў яе драма на руку і адчуваў, што яна нейкая ліпкая і сырая. Калі ж я ўвайшоў у пакой, жонка ціха войкнула і закрыла твар рукамі. Я кінуўся да яе, але яна адмоўна закруціла галавою і закрычалала:

— Што ты нарабіў?!

Я аглядаўся, прывыкаючы да пакаёвага святла, і толькі цяпер заўважыў, што рукі мае і бялізна ў плямах зялёнай маслянай фарбы.

— Ой, матухна, — запрычыталася жонка. — Нічым жа і не адмыеш... Заўтра ж знайдзі гэтых

падшыванцаў — толькі дзеці такое могуць зрабіць.

Я выйшаў на балкон і пагазду зялёным кудаком у цемру, а потым гадзіны са тры адціраў газай фарбу з рук і новага вачэрняга касцюма.

Устаў я назаўтра на досвітку і адразу ж зрабіў адрыццё: бялізну сапавалі не дзеці, а наш сусед Жучкін з чацвёртага паверха. Ен, нягоднік, вырашыў перафарбаваць свой балкон. Я ўзяў суседа за локка.

— Вы што гэта ўчора рабілі? — падступіўся я да Жучкіна.

— Фарбаваў балкон, — усміхнуўся ён. — Мне колер жоўты не падабаецца.

— Дык жа бялізну маю ўсю залілі фарбай!

— Я не вінаваты, што вы жывяце ніжэй. І вось што я яшчэ вам скажу — гэта была толькі грунтоўка, а афарбоўку я пачну ў другі раз! — Жучкін лягнуў дзвярыма перад маім носам.

— Ну, чакай, я табе яшчэ дапамагу, нягоднік! — шапнуў я, вяртаючыся па свой паверх.

Амаль месяц я абдумваў план помсты. За гэты час Жучкін яшчэ раз абліў нашу бялізну фарбай і тры разы вытрушваў нам на галовы свае дываны.

Рашэнне прышло нечакана. У адну з начэй, калі Жучкіны дзеля забавы перасоўвалі мэблю над нашымі галавамі, жонка сумна сказала:

— Слухай, а што, калі нам памянць кватэру?

— Чакай, гэта ж ідэя! Над нашым суседам жывуць старыя — ім цяж-

ка хадзіць на пяты паверх. Памяняемся з імі кватэрамі, а ўжо там я зверну дапаку гэтага нягодніка. І падзецца ён нікуды не падзецца — у нашым доме ўсяго пяць паверхаў. Хіба што будзе на дах лезці, каб нашкодаваць нам.

Назаўтра справа была ўладжана: старыя з пятага паверха перайшлі на трэці. Яны са слязьмі на вачах дзякавалі за высякародны мой учынак і нават змясцілі ў насценгазетце домакранііцтва заметку пад назвай: «Калі побач сябры».

Сусед-нягоднік Жучкін спахмурнеў і некай выліняў. Ен ужо болей не грукаў па начах, таму што мы з жонкай самі кожную ноч перасоўвалі мэблю і тупалі, спрабуючы трываласць падлогі. А некай у падзелю я заўважыў, што Жучкін вывесіў бялізну, і адразу ж пачаў перафарбоўку балкона. Калі ўзлаваны Жучкін загрукаў у мае дзверы, я адказаў яму:

— Не хвалойцеся — гэта толькі грунтоўка, а афарбоўку я пачну яшчэ неўдзў ў другі раз. Наогул, чаго вы да мяне прычэпіліся? Я ж не вінаваты, што вы жывяце паверхам ніжэй...

Жучкін зусім змяніўся. Пры сустрэчах ён сарамліва апускаў галаву і бачком прасконваў паўз мяне. Бялізну ён пачаў сушыць толькі ўначы. У тая ночы Жучкіны выносіў на балкон раскладушку і сумна ўглядаўся ў цемру над сабою; баяўся, каб я не пачаў чарговую афарбоўку. Нават дываны Жучкіны перасталі трусіць з балкона, відаць, прыдбалі пыласос.

МІМАХОДЗЬ

Мікола НАВІЦКІ

— Недастаткова быць добрым самому. Трэба яшчэ, каб іншыя былі дрэнныя, — сказаў філантрон.

□ Яго ўчынкі сведчылі пра зго абмежаванасць. Але жкой шматграннай яна была!

□ Тэлебачанне — дзіця нашага часу. Можна, таму яму так шмат даруюць.

□ Ен дарэмна шукаў у законе аб ахове працы забароны ламаць галаву ў час працы.

□ Дурні — не маманты, яны не выміраюць.

Ул. КУЧАРАЎ

Безгалосы тэнор застаўся ў тэатры — спеў з дырэктарам.

□ Прачытайшы новыя вершы паэта-песенніка, кампазітар вырашыў напісаць «Песню без слоў».

□ Лектар-сінонтых нават пра яснае надвор'е гаварыў туманна.

□ Кніга нагадвала дыно: у ёй было 95 працэнтаў вады і 5 працэнтаў цукру.

ЖОНКА ў мяне была

да тэхнікі ну зусім раўнадушны чалавек. І я вырашыў здзівіць яе хоць бы сваімі дасягненнямі ў майстэрстве гукзапісу. Я падключыў магнітафон да тэлефона. Зманціраваў тайком. «Няхай, — думаю, — гэта будзе для яе прыёмным сюрпрызам». Жаданы момант наступіў хутка. Зазваніў тэлефон. Жонка радышла, зняла трубку. Я ўключыў магнітафон. Размова была кароткая:

— Добрага здароўя... Ага... Не... Безумоўна... Ага... Ага... Я таксама...

Прадчуваючы асалоду ад таго, як здзівіцца мая палавіна, я ледзь дачакаўся, калі яна паклала трубку.

— Ну, Машанька, — кажы, — цяпер я пакажу

табе фокус. Зараз мы пасмяемся... З кім гэта ты размаўляла?

Жонка чамусьці насцярожылася:

— З Наташкай. А што? Маўчу, перамотваю стужку. Уключаю — і вушам не веру: Наташка, сястра маёй палавіны, агучаецца прыёмным мужчынскім барытонам. Размова выглядала так:

— Машунчык? Добрага здароўя, дарагая!

— Добрага здароўя.

— Твой дурань дома?

— Ага.

— Значыць, сёння нічога не выйдзе?

— Не.

— Ты таксама, спадзяюся, засумавала па сваім зайчыку?

— Безумоўна.

— Што ж, будзем спадзявацца на заўтра?

— Ага.

— Ты мне пазвоніш, калі прасветляцца абставіны?

— Ага,

— Ну, не буду выклікаць падазрэнняў. Да пабачэння! Цалую.

— Я таксама...

...Магнітафон я пакінуў жонцы. На ўспамін.

Пераклад з рускай мовы П. МАРЦІНОВСКІ.

З ПАДСЛУХАНАГА

— Дачулася, што ты хворая. Прыйшла праводаць.

— Дзякуй, суседка.

— Ганначка, вырчай, пазыч грошай.

□

— Пяўжо Янук не будзе жаніцца?

— Можна па маці пайшоў. Яна ж таксама была незамужняя.

□

— Замужам усяк бывае.

— Вядома, калі ад радасці танцуеш, а калі з вераб'ямі пад страхом начуеш.

Занісаў А. ШОЦКІ.

ГАВОРАЦЬ ДЗЕЦІ

ХАЧУ ПАЛЯТАЦЬ...

— Заўтра ў нас лятучка, — сказаў дома супрацоўнік газеты.

— Вазьмі мяне з сабой, тата, — прапачала Ларыса. — Я таксама хачу палятаць.

ДЗЕ ПРЫВІТАННЕ?

Двухгадовую іну маці адпраўляю да бабулі і кака:

— Ты ж, дачушка, не забудзься, перадай привітанне дзеду.

— Мама, а дзе яно!

НЕ ХАЧУ БЫЦЬ ДАРОСЛАЙ

— Не хачу быць дарослай, — сказала Ларыса.

— Чаму!

— Дарослыя — хлусы.

ДОБРА, ШТО КУПІЛІ...

Чатырохгадовая Люда ў дзень свайго нараджэння сказала бацькам:

— Добра, што вы мяне купілі. А то прыйшоў бы мой дзень нараджэння, а мяне — не было б.

Занісаў М. ВАСІЛЕЎСКІ.

Віктар ШАУЧЭНКА

ЗРАЗУМЕЎ

— Дружбак, не куры ты, дыхаць жа цяжка!

— Ды вы не хвалойцеся!

Я не ў зацяжы!

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакртара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Руканісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакртатар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.